

Bulletin advokacie

Galavečer Právnicka roku 2022 • Pacht akcií – možnost, nebo fikce? • Zásadní změna judikatorního pojetí moderační smluvní pokuty • Judikatura Nejvyššího soudu a „neústavní“ výše úroku z prodlení • Obtíže s výkladem některých ustanovení z. ř. s. v praxi • Přežije koncentrace řízení, anebo se vydáme francouzskou cestou? •

V Y D Á V Á Č E S K Á A D V O K Á T N Í K O M O R A

**„Advokátní tarif je významným nástrojem
k dostupnosti právní pomoci ve všech regionech.“**

Rozhovor s Robertem Němcem o novele AT čtěte na str. 4 a 5.

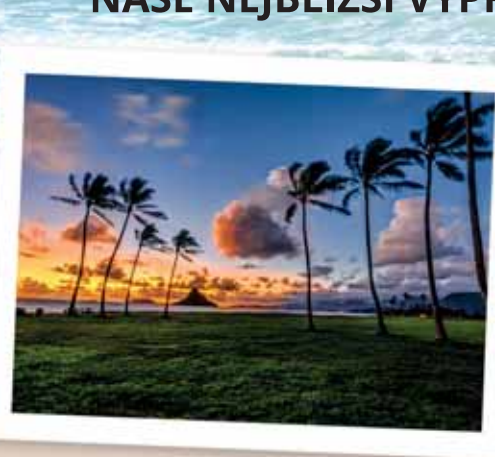
**VOPOZA:
K VYHLEDÁ-
VÁNÍ DŮKAZŮ
ADVOKÁTEM**
Viz str. 57-59.

výpravy

se známými cestovateli

Cestovatelský klub Axamit založilo několik nezávislých cestovatelů, kteří vyrážejí na pravidelné výpravy do pozoruhodných částí světa. Jezdíme v malých skupinách, ochutnáváme místní speciality a vracíme se s nezapomenutelnými zážitky. Pokud ani vám nestačí, co nabízejí cestovky ve svých katalozích a chcete vidět a hlavně zažít víc, přidejte se k nám.

NAŠE NEJBLIŽŠÍ VÝPRAVY

Výprava na Havajské ostrovy s Vítkem Sojkou

12.4.2023 – 28.4.2023

Exkluzivní výprava po čtyřech unikátních Havajských ostrovech se znalcem místního prostředí Vítkem Sojkou. Komfortní hotely s ideální polohou poskytnou příjemné zázemí pro odpočinek po dnech nabitých nezapomenutelnými zážitky.

Výprava do Izraele s Antonínem Vavříkem

10.5.2023 – 21.5.2023

Biblická krajina, památky a překrásné pobřeží Izraele lákají návštěvníky z celého světa. Středověká města a pevnosti, pozoruhodný Nazaret a Haifa, Betlém, Jeruzalém i Tel Aviv. To vše s Antonínem Vavříkem, kterému orient učaroval a nějakou dobu v této oblasti žil.

Mongolsko – země posledních kočovníků s Alenou Bežiakovou

5.7.2023 – 16.7.2023

Alena Bežiaková se přestěhovala ze Slovenska do Mongolska už před 35 roky. Na jedinečné cestě zemí bez plotů, zdí a zámků vás provede v červenci, kdy je zdejší venkovská krajina, stepi, skalnaté hory, průzračná jezera a řeky nejkrásnější.

VÍCE VÝPRAV

www.vypravy-s-cestovateli.cz

☎ 725 847 189

✉ info@axamittravel.cz

AXAMIT
20LET

Bulletin advokacie

Bulletin advokacie vydává
Česká advokátní komora v Praze
(IČ 66 000 777)
v agentuře **impax**, spol. s r. o.
www.impax.cz

Časopis je zapsán do Seznamu recenzovaných
neimpaktovaných periodik ČR.
Vychází 10x ročně, z toho 2 dvojčísla (1-2, 7-8).
Přetisk povolen jen se souhlasem redakce.

Adresa redakce:

Česká advokátní komora
Národní třída 16, 110 00 Praha 1
telefon: 273 193 111
e-mail: bulletin@cak.cz, www.cak.cz
IČ: 66000777
DIČ: CZ 66000777

Redakce:

Šéfredaktorka: JUDr. Hana Rýdlová
Výkonná redaktorka: PhDr. Ivana Cihlářová
Tajemnice redakce: Eva Dvořáková

Redakční rada:

Předseda redakční rady: JUDr. Petr Toman, LL.M.
JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.,
prof. Dr. Alexander Bělohávek,
JUDr. Petr Čáp,
prof. JUDr. Jan Dědič,
prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.,
prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc.,
JUDr. Vojen Güttler,
JUDr. Vladimír Jirousek,
prof. JUDr. Alena Macková, Ph.D.,
prof. JUDr. Karel Marek, CSc.,
doc. JUDr. Pavel Mates, CSc.,
JUDr. Michal Mazanec,
JUDr. Robert Němec, LL.M.,
prof. JUDr. Naděžda Rozeňalová, CSc.,
prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.,
JUDr. Michal Žižlavský

Objednávky předplatného

zasílejte
na adresu: ČAK, Národní třída 16,
110 00 Praha 1,
e-mail: dvorakova@cak.cz
Cena výtisku včetně dvojčísel je 90 Kč,
zvýhodněné roční předplatné 850 Kč kromě
poštovného, balného a DPH. Advokátům
a advokátním koncipientům se rozesílá
zdarma. S reklamacemi při problémech
s distribucí se obraťte na pí Dvořákovou,
e-mail dvorakova@cak.cz, tel. 273 193 165.

Inzertní služby zajišťuje agentura
IMPAX, spol. s r. o. Objednávky inzerce
zasílejte na adresu agency@impax.cz,
případně volejte na tel. 244 404 555
nebo na 606 404 953. Media kit a další
informace naleznete na internetových
stránkách www.impax.cz.

Celé znění každého čísla vychází též
na internetu (www.cak.cz).

Toto číslo vyšlo 17. 3. 2023 v nákladu
17 000 výtisků.

Obálka: canva.com

Tisk: Impax, spol. s r. o.

MK ČR E 6469
ISSN 1210-6348 (print)
ISSN 2571-3558 (Advokátní deník)

Úvodník

Radim Miketa: **Žádosti o odročení se nevyhovuje** 3

Aktuality

**Rozhovor s předsedou ČAK Robertem Němcem k návrhu novely
advokátního tarifu** Hana Rýdlová 4
Galavečer Právníka roku 2022: Vstupenky, ubytování, a zpívat bude
Michal Hružal i cha 6
Zvolte si médium pro 21. století: TISK nebo ONLINE? Red. 8
Aktuálně v právu Hana Rýdlová 9

z právní teorie a praxe

Články

Pacht akcií – možnost, nebo fikce? Radim Kříž 11
Zásadní změna judikatorního pojetí moderace smluvní pokuty
Pavel Horák 14
Judikatura Nejvyššího soudu a „neústavní“ výše úroku z prodlení
Alena Bányaiová 20
Obtíže s výkladem některých ustanovení z. ř. s. v praxi Renáta Šínová 27
Přežije koncentrace řízení, anebo se vydáme francouzskou cestou?
Simona Ůlehllová 34

Z judikatury

**NS: Ke způsobu vyplacení částky na vyrovnání podílu
v řízení o vypořádání SJM** 36
**ÚS: Ke zrušení části ust. § 18c odst. 1 zák. č. 85/1996 Sb.,
o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, ve slovech
„jehož příjmové a majetkové poměry to odůvodňují, a“** 38
**ÚS: K rozhodování správních soudů o náhradě nákladů řízení
za zaplacený soudní poplatek** 41
NSS: Ke lhůtě a důvodům pro podání žádosti o zrušení vyvlastnění 43
**SD EU: K registraci biometrických a genetických údajů
obviněného policíí** 44
SD EU: K právu spotřebitele na snížení celkových nákladů úvěru 46
**ESLP: K podmínkám přijatelnosti stížnosti podle čl. 35
odst. 2 písm. b) Úmluvy** 47
**Glosa: K rozhodnutí Nejvyššího soudu o (ne)použití ust. § 647 o. z.
na „staré“ promlčecí doby** 49

Z odborné literatury

Zdeněk Kuhn, Jan Kratochvíl, Jiří Kmec, David Kosař a kol.:
Listina základních práv a svobod. Velký komentář (Helena Hofmannová) 52
Lukáš Potěšil: **Kasační stížnost** (Pavel Mates) 54
Dita Frintová: **Mezitímní a částečné rozhodnutí ve světle judikatury
a evropské komparace** (Alexander J. Bělohávek) 55
Miroslav Hirt, František Vavera: **Soudní lékařství pro právníky** (Tomáš Pliska) 56

z advokacie

**VOPOZA: Oprávnění advokáta vyhledávat, prověřovat, předkládat
a navrhovat důkazy v trestním řízení podruhé – aktuální souvislosti**

Jan Kocina, Jakub Vepřek 57
Z kárné praxe Petra Vrábliková 60
Odešli do nebeské síně 61

informace a zajímavosti

Měli byste vědět

**Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty
pořádané ČAK** 62

Nakonec

Kresba Lubomíra Lichého 64
Víte, že... Stanislav Balík 64

Jiří Kappel

Opatření proti vyhýbání se daňovým povinnostem

2023 | brožované | 184 | 390 Kč | obj. číslo EPI160

Publikace se komplexně zabývá problematikou obecných a specifických pravidel proti vyhýbání se daňovým povinnostem, se kterými se lze v českém kontextu setkat. V této souvislosti jsou analyzována také pravidla, která v posledních letech přinesla do vnitrostátního, unijního i mezinárodního práva iniciativa BEPS. Kromě zamýšlení nad aplikací těchto pravidel, jejich účinností i souladu se základními právními zásadami poskytují také řadu odkazů na recentní judikaturu Nejvyššího správního soudu, Ústavního soudu a Soudního dvora Evropské unie. Z tohoto důvodu může být inspirativní zejména pro daňové poradce, advokáty, soudce a finanční správu, ale také pro širší podnikatelskou a právní veřejnost.

Šikola/Stehlík/Obůrka a kol.

Zákon o podporovaných zdrojích energie

2023 | vázané v plátně | 552 | 1 690 Kč | obj. číslo EKZ210

Kniha přináší zasvěcený pohled na problematiku podpory obnovitelných a dalších zdrojů energie. Jedná se o první komentář na dané téma, který odborné i laické veřejnosti nabízí expertní vodítko pro výklad zákona o podporovaných zdrojích energie. Komentář zpracoval autorský kolektiv s mnohaletými zkušenostmi ze sektoru podporovaných zdrojů. Advokáti Luděk Šikola a Vít Stehlík se svými spolupracovníky prožili všechny zásadní milníky rozvoje obnovitelných zdrojů energie v ČR. Ředitel odboru II. instance Energetického regulačního úřadu Jakub Obůrka vnáší do komentáře neocenitelné zkušenosti s vedením stovek správních řízení před Energetickým regulačním úřadem.

Michal Blažek

Nová idea soukromého pracovního práva

2023 | brožované | 216 | 450 Kč | obj. číslo EPI161

Jakou novou hmotněprávní argumentací lze v praxi využít při řešení pracovněprávních sporů? Jaké procesní nástroje napomáhající zaměstnancům lze u soudu využít? Jaké jsou největší problémy pracovního práva a jak je vyřešit? Co je to idea posílené realizace subjektivních práv zaměstnanců? Na takové i jiné otázky se zaměřila tato publikace určená jak právními praktikům a teoretikům, tak i širší veřejnosti (včetně studentů právnických fakult), se zájmem o hlubší poznání nejen pracovního práva. Monografie upozorňuje, že i přes existenci rozsáhlé pracovněprávní regulace sledující zejména ochranu zaměstnanců v základních pracovněprávních vztazích nejsou hmotněprávní normy z oblasti pracovního práva vždy dodržovány. Věnuje se dosud právní vědou nezpracovanému tématu, kterým je otázka vymahatelnosti (realizace) práv zaměstnanců.

Marek Andrášek

Vídeňská úmluva o diplomatických stycích. Komentář

2023 | brožované | 212 | 690 Kč | obj. číslo BK94

Komentář k Vídeňské úmluvě o diplomatických stycích je jediným svého druhu na českém knižním trhu. Poskytuje ucelený výklad všech partií úmluvy a současně reflektuje odbornou literaturu a rozhodovací činnost Mezinárodního soudního dvora v Haagu. Právní úprava je vyložena ve světle některých významných aktuálních případů z oblasti mezinárodních vztahů. Přestože úprava diplomatických styků je mezinárodní téma, komentář se nevyhýbá ani českým souvislostem. Svě místo komentář nalezne v knihovně studentů mezinárodních vztahů, příslušníků nebo aspirantů diplomatické služby i odborníků na mezinárodní právo veřejné.

Kamil Jelínek

Zadávání veřejných zakázek na IT. Vybrané povinnosti zadavatele

2022 | brožované | 168 | 390 Kč | obj. číslo EPI146

Publikace je věnována analýze právních povinností, které plynou orgánům veřejné správy – zásadně v pozici veřejných zadavatelů ve smyslu § 4 ZVZ – z vybraných veřejnoprávních předpisů ve vztahu k pořizování a následnému užívání informačních technologií. Jedná se především o povinnosti zadávání veřejných zakázek na informační technologie, včetně limitace zadávání navazujících veřejných zakázek v případě existence stavu *vendor lock-in* v jednacím řízení bez uveřejnění. Dále je v publikaci věnována pozornost zákonu o informačních systémech veřejné správy a zákonu o kybernetické bezpečnosti. Publikace se věnuje i procesní stránce – s ohledem na nulový počet správních řízení vedených podle zákona o kybernetické bezpečnosti a zákona o informačních systémech veřejné správy se tato část logicky orientuje na vybrané aspekty řízení před Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže.

Žádosti o odročení se nevyhovuje

Domnívám se, že většina advokátů intervenujících u soudních jednání se s uvedenou strohou větou již setkala. Stává se, že uvedené sdělení je mnohdy doprovázeno stručným i košatějším doporučením, spočívajícím v tom, že konkrétního advokáta u jednání může zastoupit jako substitut jakýkoliv jiný advokát či advokátní koncipient. Snad neslyším „trávu růst“, pokud mezi takovými řádky čtu, že vlastně není vůbec důležité, kdo u jednání bude intervenovat a kdo roli právního zástupce či obhájce u soudního roku zastane.

Soudce může v dané chvíli konkrétní projednávanou věc považovat za tu nejdůležitější a nejnaléhavější, u níž jakékoliv odročování nepřipadá v úvahu. Spravedlnost je nutné nastolit právě v nařízený termín, odhlížeje od skutečnosti, že od posledního úkonu ve věci uběhly dlouhé týdny či měsíce. Hraběcí radu, spočívajícím v doporučení zajistit si substituci, jistě přivítá každý advokát. S její realizací je to však poněkud složitější. Co si má advokát počít, jsou-li na jeden termín nařízena taková „neodročitelná“ jednání dvě? Oba klienti si konkrétního advokáta vybrali právě pro jeho znalosti a schopnosti a udělením plné moci mu projevili svou důvěru, že to bude právě on, kdo jejich oprávněné zájmy ochrání patřičným způsobem. Neodročitelností obou jednání je však advokát stavěn před Sofinu volbu, kterého klienta má svou neúčastí zklamat, zpravidla přijít o jeho důvěru a krkolomně mu vysvětlovat, že zájmy jiného klienta mají přednost. Vskutku nelehký úkol!

V tomto zamyšlení samozřejmě nemohu opomenout „lehkou střelbu“ do vlastních řad, kdy i mezi námi lze nalézt kolegy, kteří skutečně maří průběh soudních jednání. Jsem však přesvědčen, že jde spíše o výjimky, a zpravidla to nejsou advokáti, kteří způsobují průtahy v řízeních. Stejně tak nemohu opomenout, že existují jednání, která soud může k žádosti advokáta odročit jen stěží, např. jde-li o věci vazební, skupinové apod.

Existenci kolizí jednání se nelze vyhnout, věci by však nepochybně prospělo, pokud by existovala, ať již psaná či nepsaná, pravidla, která jednání mají prioritu vyšší a naopak. Jistě lze kategorizovat jednání vazební a nevazební, individuální a skupinová, jednání u vyšších či nižších soudů apod. Takováto pravidla však zatím zcela chybí a z pohledu soudce je zpravidla jím projednávaná věc ta nejdůležitější. Žádáme-li jako advokáti o odročení, zpravidla jednáme ze zcela pochopitelných a omluvitelných důvodů, nikoliv proto, abychom bránili projednání věci bez zbytečných průtahů. Představenstvo ČAK proto na svém březnovém jednání rozhodlo, že se obrátí na Ministerstvo spravedlnosti se žádostí, aby zavedlo metodiku ohledně postupu soudců při kolizích jednání.

Sám velmi často zmiňuji potřebu, či spíše nutnost advokátní kolegiality, vzájemného respektu, pochopení a úcty, kteréžto principy napomáhají výkonu naší profese, především však je tak jednáno

v zájmu ochrany práv našich klientů. Na tomto místě si dovoluji zmínit, že advokacie je podstatnou součástí justice v širším smyslu, a volám-li po kolegialitě advokátní, dovoluji se u zmiňované problematiky kolegiality justiční. Při náležitém respektu k důležitosti a vážnosti postavení právního zástupce či obhájce ze strany soudů lze jistě nalézt přijatelná řešení při posuzování uvedených žádostí. Lze zdůraznit, že takovýmito žádostmi není vyhovováno především advokátům, ale zejména účastníkům řízení, kteří mají právo na to, aby u jednání osobně intervenoval ten advokát, jemuž ochranu svých zájmů svěřili.

Jedním dechem také musím uvést, že já sám mám v tomto směru ty nejlepší zkušenosti s mnoha soudci na různých stupních soudní soustavy, a i tyto zkušenosti mě přesvědčují o tom, že je-li vůle, lze nalézt i cestu.

JUDr. RADIM MIKETA, náhradník představenstva ČAK

Rozhovor s předsedou ČAK Robertem Němcem k návrhu novely advokátního tarifu

Advokátní tarif je klíčovým nástrojem především pro advokáty, kteří poskytují právní pomoc mimo velká města, a podle slov předsedy ČAK JUDr. Roberta Němce, LL.M., je třeba dělat vše pro to, aby právní pomoc byla dostupná ve všech regionech napříč republikou. K tomu má pomoci i novela advokátního tarifu, který nebyl valorizován dlouhé roky. Stávající návrh novely advokátního tarifu (AT) je prozatímním výsledkem jednání, resp. kompromisu dosaženého při jednáních s Ministerstvem spravedlnosti společně se zástupci neziskových organizací hájících zájmy spotřebitelů. Jeho definitivní znění bude záviset na výsledku připomínkového řízení, zejména stanovisku Ministerstva financí.

• Pane předsedo, čeho se týkají zásadní otázky?

Změny, které Komora navrhuje, vycházejí zejména ze skutečnosti, že naposledy byl tarif valorizován v roce 2006. Inflace v letech 2007 až 2022 přitom v součtu činila 49,1 %. V mezidobí tak došlo k devalvaci odměny advokáta o téměř 50 %. Nezvýšení mimosmluvní odměny tak existenciálně ohrožuje zejména advokáty *ex officio*, kteří poskytují právní služby nemajetným na náklady státu.

• V čem spatřuje Komora hlavní těžiště návrhu? Z čeho se bude při určení tarifu vycházet?

Hlavní těžiště návrhu spatřuje Komora v zakotvení pravidla, podle kterého se za tarifní hodnotu vždy považuje výše peněžitého plnění nebo cena věci anebo práva s tím, že výjimky se návrhem omezují na minimum. Tomu odpovídá nová úprava § 8 a 9 AT, kdy se v § 9 ruší dosavadní speciální tarifní hodnoty ve výši 35 tisíc a 50 tisíc pro specifické případy s tím, že i v těchto případech se navrhuje, aby se při určení tarifní hodnoty vycházelo z předmětu řízení, resp. jeho kapitalizace. Jediná souhrnná výjimka by měla platit pro věci péče soudu o nezletilé, osvojení, podpůrných

opatření, svéprávnosti, nezvěstnosti a smrti, přivolení k zásahu do integrity, přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu, ve věcech opatrovnických a ve věcech nároků fyzických osob v oblasti sociálního zabezpečení, důchodového, nemocenského a všeobecného zdravotního pojištění, v nichž je navržena tarifní hodnota 10 000 Kč.

• A co je další významnou změnou?

Druhou významnou změnou je valorizace sazby mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby v § 7 AT. Slučují se první čtyři pásma, takže nejnižší odměna by měla činit 1 500 Kč za úkon v případě, kdy tarifní hodnota nepřevyšuje 10 tisíc Kč. Odměna ve zbývajících tarifních pásmech, tj. od 10 tisíc Kč, od 200 tisíc Kč a od 10 milionů Kč by se měla postupně zvyšovat v závislosti na nárůstu tarifní hodnoty.

• Jak to bude v případech, kdy hodnotu věci nebo práva nelze vyjádřit v penězích, nebo ji lze zjistit s nepoměrnými obtížemi?

V takových případech se tarifní hodnota zvyšuje ze současných 10 tisíc Kč na 50 tisíc Kč. Jde-li o právo k nemovité věci, právo z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví nebo věc rozhodovanou v řízení v otázkách svěřenských fondů, obchodních společností, družstev a jiných právnických osob, považuje se v takových případech za tarifní hodnotu částka 1 000 000 Kč.

• Jak je to s tarifní hodnotou u obhajoby v trestním řízení?

U obhajoby v trestním řízení se zrušuje zvláštní tarifní hodnota 500 Kč ve věcech, ve kterých soud prvního stupně rozhoduje v neveřejném zasedání; nově se i v těchto případech navrhuje, aby odměna byla určována podle tarifní hodnoty určené dle horní hranice trestu odnětí svobody. Dále se slučují první dvě pásma s tím, že u trestných činů do pěti let se navrhuje, aby tarifní hodnota činila 20 tisíc Kč, tedy 2 100 Kč za úkon obhajoby. U trestných činů do 10 let se navrhuje tarifní hodnota 50 tisíc Kč a u trestných činů převyšujících 10 let pak 100 tisíc Kč, tedy odměna by měla činit 3 900 Kč, resp. 6 900 Kč.

• K jakým úpravám dojde u odměny zmocněnce poškozeného?

Nová úprava by se měla týkat také odměny zmocněnce poškozeného, u něhož se navrhuje, aby za tarifní hodnotu byla považována stejná částka jako v případě obhajoby. Pouze u úkonů potřebných k účelnému uplatnění nároku poškozeného se navrhuje, aby za tarifní hodnotu byla považována přiznaná peněžní částka.

• Nově se navrhuje i pásma tarifní hodnoty při zastupování v řízení o přestupku. V jaké výši?

Ano, je pravda, že se zcela nově navrhuje pásma tarifní hodnoty při zastupování v řízení o přestupku, a to ve výši odpovídající pásmům u obhajoby (tj. 20 tisíc, 50 tisíc a 100 tisíc Kč) s tím, že pásma budou rozdělena dle horní hranice pokuty (do jednoho milionu, do 10 milionů a nad 10 milionů Kč).

• Jak by to mělo být u zastupování ve správním řízení a správním soudnictví?

Zvláštní tarifní hodnota se navrhuje u zastupování ve správním řízení (včetně řízení daňového) a ve správním soudnictví. Tarifní hodnota by v těchto případech měla být určena předmětem řízení, lze-li jej vyjádřit penězi. Pokud to nelze, nebo lze-li hodnotu zjistit jen s nepoměrnými obtížemi, považuje se za tarifní hodnotu částka 50 tisíc Kč. Ovšem je-li předmětem řízení právo k nemovité věci nebo právo z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, považuje se za tarifní hodnotu částka 1 000 000 Kč.

• Co se mění v návrhu v části vyhlášky týkající se vymezení úkonů právních služeb?

Další navrhovaná změna se týká vymezení úkonů právních služeb dle § 11 AT. U časových úkonů, u kterých byly za úkon doposud

„V mezidobí let 2007 až 2022

došlo k devaluaci odměny advokáta o téměř 50 %.

Nezvýšení mimosmluvní odměny tak existenciálně ohrožuje zejména advokáty ex offio, kteří poskytují právní služby nemajetným na náklady státu.“

považovány každé dvě započaté hodiny, se navrhuje stanovit úkon za každou započatou hodinu. Do výčtu úkonů dále přibývá výslovně stížnost proti rozhodnutí o vazbě, stížnost proti usnesení o zahájení trestního stíhání, provedení identifikace a kontroly klienta advokátem podle tzv. AML zákona.

• Jaké se navrhuje zvýšení paušální náhrady hotových výdajů?

Navrhuje se zvýšení ze 300 na 450 Kč na jeden úkon právní služby.

• Jaká úprava se očekává v určení odměny advokáta v rámci náhrady nákladů občanského soudního řízení?

Náhrada nákladů právního zastoupení v občanském soudním řízení by měla v zásadě vycházet z advokátního tarifu. Určitou výjimkou by měla být náhrada nákladů v tzv. bagatelních sporech, kde se jako prevence nepřiměřeného navyšování počtu úkonů s ohledem na ochranu práv spotřebitele navrhuje zavedení paušální náhrady, která by měla činit pětinašobek sazby mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby, a pokud řízení skončí vydáním platebního rozkazu, potom trojnásobek sazby mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby. Tím dojde k ochraně spotřebitelů v rámci spotřebitelských sporů před extenzivními náklady soudního řízení.

• A u formulářových žalob?

Částečné navýšení se týká i náhrady nákladů řízení v případě formulářových žalob.

• Ministr spravedlnosti Pavel Blažek přislíbil účinnost nového advokátního tarifu k 1. červenci letošního roku, stihne se tento termín?

Věříme, že ano.

• Děkuji za rozhovor!

❖ JUDr. HANA RÝDLOVÁ

❖ Foto JAN KOLMAN

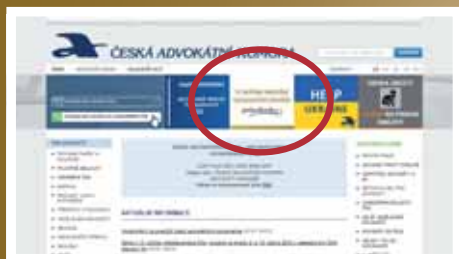
Galavečer Právníka roku 2022: Vstupenky, ubytování, a zpívat bude Michal Hrůza!

Celá advokátní veřejnost – jak advokáti a advokátky, tak advokátní koncipienti a koncipientky – si i letos může obstarat vstupenky na galavečer Právníka roku 2022 komfortně a pohodlně – z PC či mobilu a s okamžitou platbou přes platební bránu.

Vstupenky na galavečer, který se bude konat **v pátek 12. května 2023 v hotelu International v Brně** stojí stejně jako před rokem – **1 500 korun**. Jména moderátorů 17. slavnostního večera i hudebních hvězd budeme průběžně zveřejňovat.

Jak vstupenky zakoupit?

OKAMŽITOU PLATBOU PŘES PLATEBNÍ BRÁNU, KTEROU NAJDETE NA WEBU ČAK www.cak.cz ČI ADVOKÁTNÍHO DENÍKU www.advokatnidenik.cz VŽDY POD BANNEREM PRÁVNÍK ROKU 2022. BUDETE K TOMU POTŘEBOVAT JEN EVIDENČNÍ ČÍSLO ADVOKÁTA/TKY ČI KONCIPIENTA/TKY.

Stejně jako v předchozích ročnících jsme pro účastníky galavečera, kteří hodlají v Brně přespat nebo se zdržet celý víkend, vyjednali zvýhodněné ceny ubytování – oproti tzv. pultovým cenám.

A protože by se mohlo stát, že do hotelu International se z kapacitních důvodů všichni nevejdeme, zvýhodněné ubytování je připraveno i v hotelu Barceló Palace Brno, Continental Brno a Courtyard by Marriott Brno. Nabídka je pestrá, každý si vybere podle svých priorit.

Tak neváhejte, a společně s nákupem vstupenek na galavečer Právníku roku 2022 vyřešte včas a v pohodě i své ubytování!

Hotel International Brno

Hotel International Brno je moderní, proslulý a nadčasový 4* hotel s výjimečným umístěním přímo v centru Brna, v Husově ulici. Je pověstný svou skvělou kuchyní a službami. Nabízí pokoje v několika kategoriích od business po luxusní executive suites s unikátním výhledem na hrad Špilberk a na další dominanty města. Veškeré informace o hotelu či službách naleznete na www.hotelinternational.cz.

Rezervovat pokoj si můžete v přímé e-mailové či telefonní komunikaci s hotelem (reservation@hotelinternational.cz/+420 542 122 211).

Pro získání výhodnějšího ubytování uvádějte heslo: Právník roku 2022.

Hotel Barceló Palace Brno

Hotel Barceló Palace na Šilingově náměstí v Brně (pár kroků od hotelu International) je butikový 5* městský hotel, který nabízí luxusní, vkusné a plně vybavené pokoje, s bezplatným wi-fi připojením, klimatizací a pozornostmi v podobě malých dáreků pro ubytované hosty. Pro účastníky galavečera hotel nabízí 10% slevu z cen uvedených pro daný pokoj a termín.

Rezervovat pokoj si můžete výhodně na rezervačním prolinku na www.barcelo.com. Vždy uveďte heslo: Právník roku 2022.

Hotel Continental Brno

Hotel Continental Brno na Kounicově 6 je z historického hlediska unikátní. Téměř šedesátiletý hotel však prošel rozsáhlou modernizací, která skončila v roce 2018, a tak nabízí kvalitní ubytování s podzemním parkingem v dochozí vzdálenosti od hotelu International, kde proběhne galavečer PR 2022.

Pokud se zde rozhodnete ubytovat, hotel vám nabídne jednolůžkové pokoje standard a superior a dvoulůžkové superior – zvýhodněné oproti pultové ceně.

Při kontaktu s rezervačním oddělením hotelu (info@continentalbrno.cz/+420 541 519 609) použijte pro zvýhodněné ubytování opět heslo: Právník roku 2022.

Hotel Courtyard by Marriott Brno

Hotel Courtyard by Marriott Brno na Holandské 12 bude vyhovovat těm z vás, kteří upřednostňujete severský minimalismus v kombinaci s luxusem např. v podobě mramorových koupelen s vyhřívanými podlahami.

Pokud se rozhodnete ubytovat zde, můžete pro zvýhodněné ubytování opět použít heslo: Právník roku 2022. Rezervaci ubytování můžete učinit přes rezervační prolinku na www.courtyardbrno.cz.

právník roku 2022

Důležité upozornění: všechny hotely garantují zájemcům zvýhodněné ubytování do 15. dubna 2023.

Po tomto termínu platí aktuální pultové ceny.

Zvolte si médium pro 21. století: TISK nebo ONLINE?

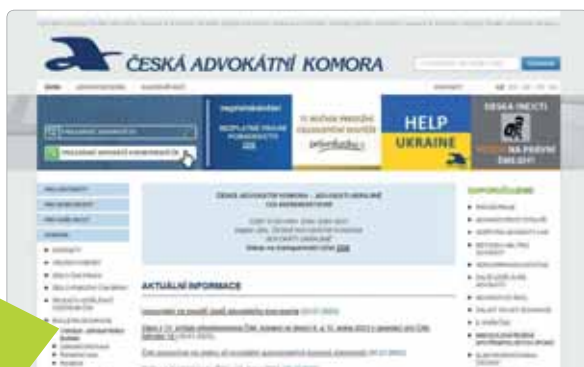
Patříte k pravidelným čtenářům Bulletinu advokacie, tradičního odborného časopisu ověřeného mnoha prestižními cenami, jehož je Česká advokátní komora mnohaletým vydavatelem a který 10x ročně dostávají advokátky/advokáti a advokátní koncipientky/koncipienti do svých schránek, resp. advokátních kanceláří?

Pak jste možná zaznamenali, že již několik let nabízí Komora jeho moderní online „listovací“ verzi. Pokud patříte k těm, jimž vyhovuje tato forma práce s informacemi, kterou Bulletin advokacie nabízí, anebo chcete z ekologických důvodů snížit počet tištěných vydání, které vaše kancelář odebírá, a rádi byste jej odhlásili, využijte k tomu náš nový jednoduchý

ONLINE ODHLAŠOVACÍ FORMULÁŘ

Formulář najdete:

- na úvodní stránce webu ČAK vlevo v hlavním menu pod rubrikou Komora/Bulletin advokacie:

- na webu Advokátního deníku, na hlavní stránce vpravo, pod bannerem Bulletin advokacie online:

POZOR! Pokud byste chtěli odhlásit zaslání Bulletinu advokacie pro více osob, např. pro více kolegů v jedné advokátní kanceláři, je zapotřebí vyplnit formulář pro každého advokáta/tku či koncipienta/tku samostatně, předejdete tak případným pochybením či nesrovnalostem.

Každý, kdo zaslání tištěného Bulletinu advokacie odhlásí, se k jeho zaslání v tištěné podobě může pochopitelně kdykoli vrátit! Využít k tomu můžete náš stejně jednoduchý online přihlašovací formulář. Ten najdete na stejném místě webu ČAK a webu Advokátního deníku jako formulář odhlašovací (viz obrázky výše).

V případě jakýchkoliv dotazů nebo speciálních požadavků kontaktujte tajemnici redakce Bulletinu advokacie Evu Dvořákovou na telefonu: 273 193 165 či na e-mailu: dvorakova@cak.cz.

Vážení a milí čtenáři! Doufáme, že zůstanete Bulletinu advokacie věrni, ať ho již budete číst v elektronické, či v papírové podobě. My v redakci se budeme i nadále snažit, aby vám časopis i v budoucnu nabízel kvalitní, vysoce odborné, a přitom zajímavé a aktuální příspěvky.

§ Aktuálně v právu

Z legislativy

Zákon roku 2022

Stejně jako v předchozích 13 letech může i letos odborná veřejnost v anketě Zákon roku vybírat nejkvalitnější legislativní počín uplynulého roku, který má pozitivní dopad na podnikání, a tím i na celkové ekonomické prostředí v České republice. Do 14. ročníku ankety jmenovala nominační rada celkem pět předpisů. Hlasování bylo odstartováno v polovině února a končit bude poslední dubnový den, v květnu 2023 pak proběhne slavnostní vyhlášení vítězů. Zapojte se i Vy, hlasovat můžete elektronicky na webu www.zakonroku.cz/hlasovani a prostřednictvím tohoto QR kódu:

Sledujte Advokátní deník, který bude průběžně přinášet aktuální informace!

Legislativu pro vás sledujeme denně. Čtěte

ADVOKÁTNÍ DENÍK

Senát schválil změny v podpoře ukrajinských uprchlíků

Na své 8. schůzi konané dne 8. března 2023 Senát schválil bez úprav změny v pravidlech podpory ukrajinských uprchlíků před ruskou agresí. Vládou navržená novela zák. č. 65/2022 Sb., o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny, vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, nazývaná *lex Ukrajina*, s pořadovým číslem pět, má mimo jiné od července zpřísnit podmínky pro nárok na humanitární dávku.

Změny, které dostane k podpisu prezident Petr Pavel, mají podle vlády zvýšit podíl Ukrajinců na hrazení životních nákladů a přispět k jejich začlenění do společnosti. Už od dubna novela převede asistenční centra pomoci Ukrajině z krajů na Ministerstvo vnitra a uzákoní evidenci všech pracovních dohod ukrajinských běženců.

Za nevyžádaná obchodní sdělení bude hrozit pokuta až 100 000 Kč

Za zasílání obchodních sdělení bez souhlasu adresáta bude lidem hrozit pokuta až 100 000 korun. Firmy se za toto provinění vystaví stejně jako dosud až desetimilionové sankci. Sankce za nevyžádaná obchodní sdělení bude ukládat Úřad pro ochranu osobních údajů. Počítá s tím novela č. 58/2023 zákona č. 480/2994 Sb., o některých službách informační společnosti, která vstoupí v účinnost 23. března 2023. Předloha převádí do českého zákona pravidla nového evropského nařízení, které se týká problémů při poskytování zprostředkovatelských služeb na internetu.

Novela má zabránit diskriminaci aplikací malých a středních podniků ve prospěch aplikací velkých firem poskytovatelů internetových zprostředkovatelských služeb. Řeší také neodůvodněné odstranění podniku z elektronického tržiště nebo jeho špatné umístění ve výsledcích vyhledávání a hodnocení a řazení ve výsledcích vyhledávání. Tato provinění mají být nově také zařazena pod desetimilionovou sankci.

Zákaz prodeje nikotinových sáčků dětem

Obchodníci nebudou smět pod hrozbou peněžitého postihu prodávat nikotinové sáčky dětem. Legálně budou tyto výrobky dostupné jen osobám starším 18 let. Omezení přinese novela č. 59/2023 zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, účinná od 23. března 2023. Prodejci budou mít tříměsíční lhůtu na to, aby se regulaci prodeje nikotinových sáčků přizpůsobili.

Novela zavede pro prodej nikotinových sáčků stejná omezení, která už platí pro tabákové výrobky nebo pro elektronické cigarety. Za porušení pravidel by fyzické osoby mohly podle závažnosti přestupku dostat pokutu až 150 000 korun, firmám by hrozil až milionový postih. Zcela zakázán bude prodej nikotinových sáčků například ve zdravotnických zařízeních, ve školách a na akcích pro děti. Související vyhláška Ministerstva zdravotnictví, která má být účinná od července, omezí obsah nikotinu v nikotinových sáčcích a upraví také vzhled obalů.

ZIZLAVSKY > 30 let

**Preventivní
restrukturalizace**

praktická řešení
hrozícího úpadku

zizlavsky.cz

ak@zizlavsky.cz

inzerce

Z judikatury

ÚS: Paušální argumenty proti střídavé péči ze strany obecných soudů neobstojí

Podle nálezu Ústavního soudu ze dne 8. února 2023, sp. zn. I. ÚS 3350/22, platí, že při rozhodování o péči o nezletilé jsou obecné soudy povinny vyvarovat se paušálních (a v obecné rovině nepatných) argumentů proti střídavé péči, jako je útlý věk dítěte, stabilita výchovného prostředí, adaptační náročnost střídání, špatná komunikace rodičů, vzdálenost bydlišť rodičů, pracovní vytíženost jednoho z rodičů, pomoc příbuzných s péčí o dítě či odmítavý postoj psychologů. Za situace, kdy jsou kompetence obou rodičů pečovat o dítě rovnocenné a dítě má k oběma dobrý vztah, je nutné vypořádat se v rozhodnutí o péči s konkrétními okolnostmi, které stojí střídavé péči na překážku. V opačném případě obecné soudy nenaplní ústavně zaručená práva účastníků plynoucí z čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 32 odst. 4 Listiny.

ÚS: Povinnost bank bezplatně zřídit a vést chráněný účet není protiústavní

Podle nálezu Ústavního soudu ze dne 21. února 2023, sp. zn. Pl. ÚS 17/22, platí, že povinnost peněžních ústavů k bezplatnému zřízení a vedení chráněného účtu podle napadeného ustanovení § 304c odst. 1 věty třetí o. s. ř. není protiústavním omezením práva podnikat zaručeného v čl. 26 odst. 1 Listiny či překročením mezí plynoucích z čl. 4 odst. 4 a čl. 26 odst. 2 Listiny. ÚS zamítl návrh skupiny senátorů na zrušení § 304c odst. 1 věty třetí zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 38/2021 Sb.

ÚS k úrokům z prodlení u nároku na peněžité odčinění újmy na zdraví

Podle nálezu Ústavního soudu ze dne 21. února 2023, sp. zn. ÚS 2370/22, platí, že způsob určení výše zadostiučinění podle podzákoného právního předpisu, jehož účelem je toliko překlenout výkladové obtíže s vyčíslením peněžité hodnoty nemajetkové újmy a jímž soud není bezvýhradně vázán podle čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky, nemůže odůvodnit závěr, že škůdce není do okamžiku rozhodnutí soudu v prodlení se svou povinností plně nahradit poškozenému jeho újmu na zdraví. Existenci nároku na náhradu újmy na zdraví nelze činit závislou ryze na vůli moci výkonné. Závazkový vztah mezi škůdcem a poškozeným vzniká ze samotného deliktu a o celkové výši nároku na přiměřené a plné odškodnění soud rozhoduje v případném soudním řízení deklaratorním rozhodnutím.

ESLP: Účastník řízení musí mít možnost vyjádřit se k argumentaci soudů

Evropský soud pro lidská práva ve svém rozsudku ze dne 2. února 2023, *Janáček proti České republice*, stížnost č. 9634/17, shledal, že v řízení před Ústavním soudem bylo porušeno stěžovatelovo právo na spravedlivý proces. Ve vnitrostátním řízení totiž Ústavní soud stěžovateli nekomunikoval všechna vyjádření, která si vyžádal od obecných soudů jako podklad pro své rozhodnutí. Stěžovatel tak neměl šanci se k nim v rozporu se zásadou kontradiktornosti řízení vyjádřit. ESLP zdůraznil, že vnitrostátní soudy musejí ponechat primárně na účastníkovi řízení, aby posoudil, zda některý z podkladů

pro rozhodnutí soudu bude komentovat. Pouze za předpokladu, že by se vyjádření obecných soudů omezila na pouhý odkaz na svá předchozí rozhodnutí v dané věci a Ústavní soud by na nich nezařadil své rozhodnutí, by jejich nepředložení stěžovateli k vyjádření neporušovalo zásady spravedlivého procesu. V případě *Janáček proti České republice* však vyjádření obecných soudů šla nad rámec svých odůvodnění v jejich přechozích rozhodnutích. Ústavní soud navíc své závěry formuloval tak, že z nich skutečně vycházel. Stěžovatel měl tak zjevný zájem na tom, aby na ně mohl reagovat.

SD EU k rozhodnutí o povolení odposlechu telefonních hovorů

Podle rozsudku Soudního dvora EU ze dne 16. února 2023 ve věci C-349/21, *HYA a další (Odůvodnění povolení odposlechu telefonních hovorů)*, platí, že rozhodnutí povolující odposlech telefonních hovorů nemusí obsahovat individualizované odůvodnění. Povinnost odůvodnění není totiž porušena, pokud se rozhodnutí zakládá na podrobné a propracované žádosti příslušného orgánu činného v trestním řízení a důvody povolení mohou být snadno a jednoznačně vyvozeny z přečtení žádosti ve vzájemném spojení s povolením.

SD EU: Je třeba zaručit pracovníkům skutečné využití práva na odpočinek

Soudní dvůr EU zveřejnil dne 2. března 2023 svůj rozsudek ve věci C-477/21, *MÁV-START*, podle kterého platí, že denní odpočinek se přičítá k týdenní době odpočinku, i když této době přímo předchází. To platí i v případě, kdy vnitrostátní právní předpisy poskytují pracovníkům delší týdenní dobu odpočinku, než jakou vyžaduje unijní právo. V rozsudku Soudní dvůr EU uvedl, že denní odpočinek a týdenní doba odpočinku představují dvě samostatná práva, která sledují odlišné cíle. Denní odpočinek umožňuje pracovníkovi vzdálit se z pracovního místa na určený počet hodin, které musí nejen po sobě následovat, ale též následovat bezprostředně po pracovní době. Týdenní doba odpočinku umožňuje pracovníkovi odpočinek během každého sedmidenního období. Proto je třeba zaručit pracovníkům skutečné využití každého z těchto práv.

Judikaturu pro vás sledujeme denně. Čtěte

ADVOKÁTNÍ DENÍK

Ze světa práva

Podcast Judikatura

Soudci nemohou komentovat rozhodnutí svých kolegů, advokáti si nemohou dovolit mít pověst kritiků soudních rozhodnutí. Doc. JUDr. Filip Melzer, Ph.D., LL.M., a JUDr. Petr Bezouška, Ph.D., již tuto pověst mají. Vydejte se s nimi na túru světem aktuální judikatury... Těmito slovy je uveden projekt „Podcast judikatura“, na který odkazuje v nové rubrice (v pravém sloupci dole) i Advokátní deník.

✦ JUDr. HANA RÝDLOVÁ

Pacht akcií – možnost, nebo fikce?

Předmětem tohoto příspěvku je problematika zvláštního druhu pachtu, a to pachtu cenného papíru. Autor se zabývá skutečností, zda je z právního hlediska pacht cenných papírů vůbec možný, a v případě kladného závěru o možnosti pachtu cenných papírů nastiňuje základní obrysy vztahů mezi propachtovatelem a pachtýřem. Autor tedy považuje uvedený příspěvek za podnět k diskusi na dané téma, které není předmětem žádných jemu známých odborných debat. S ohledem na existenci velkého množství různých druhů cenných papírů a existenci tzv. nepojmenovaných cenných papírů se ve vztahu k právům a povinnostem pachtýře a propachtovatele autor zaměřuje blíže pouze na jeden druh cenného papíru, a to akcii.

JUDr. Radim Kříž, Ph.D.,
působí na Katedře podnikového
a evropského práva FMV VŠE v Praze.

Může být cenný papír předmětem pachtu?

Tato základní otázka napadne každého, kdo si jen připustí teoretickou možnost pachtu cenného papíru. Literatura k uvedené možnosti v podstatě mlčí a je otázkou, proč se explicitně nezabývá možnostmi pachtu cenného papíru. Lze mít za to, že tuto otázku považuje buď za marginální, která nemá praktický dopad, nebo za záležitost jasnou, a tedy zbytečnou, neboť pacht je spojen s věcí, a cenné papíry jsou ve smyslu ust. § 489 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též „o. z.“), považovány za věc.

Závěr, že cenný papír je věcí v právním smyslu slova, a to věcí hmotnou movitou, a zaknihovaný cenný papír věcí nehmotnou movitou, nezpochybnuje ani odborná literatura.¹ Nicméně přes uvedené jsem objevil názor o nemožnosti pachtu cenného papíru, který v literatuře zastával Marek.² Ten se zbýval otázkou přenechání cenného papíru k užití jinému, a v této situaci dospěl k závěru, cituji: „*Instituty, které se vůbec nedají použít, jsou nájem a pacht.*“ Tento závěr však ničím neodůvodnil. Tato skutečnost mne pak vedla k závěru, že problematika pachtu nemusí být tak jasná a jednoznačná a že není od věci podrobit tuto problematiku určitému zkoumání, jehož výsledky shrnuji v tomto příspěvku.

Základní vymezení pachtu je obsaženo v ust. § 2332 o. z. Z tohoto ustanovení plyne, že pachtovní smlouvou se zavazuje propachtovatel přenechat pachtýři věc k dočasnému užívání a požívání, a pachtýř se zavazuje platit za to propachtovateli pachtovné nebo poskytnout poměrnou část výnosu z věci. Pachtýř má tedy právo nejen užívat věc, ale i právo brát z propachtované věci plody a užitky, a tedy

ji požívat. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku zdůrazňuje, že předmětem pachtu může být jen věc plodivá, přinášející výnos, ať jsou již výnosem plody naturální, nebo plody civilní.³ Ke stejnému závěru ohledně druhu věci, která může být předmětem pachtu, dochází i literatura,⁴ která dále uvádí, že o propachtované věci platí totéž, co o věci pronajaté, s tím, že u propachtované věci se předpokládá způsobilost nést plody a užitky, neboť věc je přenechána k požívání.⁵ Předmětem pachtu tedy nemůže být jakákoliv věc, ale – jak uvádí David⁶ – pouze věc přinášející při řádném hospodaření výnos, ať již v podobě plodů, nebo v podobě užitků. Současně však David⁷ upozorňuje na fakt, že povaha věci nesoucích užitky a plody sama o sobě nemusí znamenat, že půjde při jejich přenechání o pacht, ale tyto věci mohou být pronajaty či vypůjčeny.

Plody věci vymezuje blíže ust. § 491 odst. 1 o. z., když uvádí, že plodem je to, co věc pravidelně poskytuje ze své přirozené povahy, jak je dáno jejím obvyklým účelovým určením a přiměřeně k němu, ať s přičiněním člověka, nebo bez něho. Hulmák⁸ pak blíže specifikuje, jaký charakter mohou mít plody věci, tj. že se může jednat o plody poskytované jednorázově, opakovaně či trvale. Koukal⁹ píše, že plody vycházejí z věci, nikoli z osoby, přičemž osobami rozumí i osoby právnické. Výslovně pak uvádí, že mezi plody

1 Např. T. Dvořák: *Akciová společnost*, 1. vydání, Wolters Kluwer ČR, Praha 2016, str. 133.

2 R. Marek in R. Marek, V. Ježek: *Cenné papíry v novém občanském zákoníku*, Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2013, str. 358.

3 Důvodová zpráva k občanskému zákoníku, sněmovní tisk Parlamentu ČR č. 362, VI. volební období, 2011, str. 512.

4 M. Hulmák a kol.: *Občanský zákoník VI., Závazkové právo, Zvláštní část (§ 2055-3014)*, Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2014, str. 554; dále též J. David in Z. Pražák, J. Fiala, J. Handlar a kol.: *Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku*, Komentář k § 1721-2893 OZ, Leges, Praha 2017, str. 997.

5 M. Hulmák a kol., op. cit. sub 4, str. 556; obdobně K. Eliáš: *Pacht*, *Obchodněprávní revue* č. 2/2013, str. 35.

6 J. David in Z. Pražák, J. Fiala, J. Handlar a kol., op. cit. sub 4, str. 997.

7 Tamtéž.

8 M. Hulmák a kol., op. cit. sub 4, str. 555-556.

9 P. Koukal a kol.: *Občanský zákoník I., Obecná část (§ 1-654)*, Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2014, str. 1739.

nelze řadit podíl ze zisku. Nicméně Koukal¹⁰ současně nepříliš konzistentně pojem plody a užítky vzájemně vymezuje, když tvrdí, že plody právní (označené v důvodové zprávě k občanskému zákoníku jako plody civilní,¹¹ též *fructus civiles*) se označují jako užítky s odůvodněním na tradiční dělení plodů. Pokud bychom z tohoto závěru vycházeli, pak by dividenda jako užitek byla plodem právním (*fructus civiles*), tedy plodem, což odporuje závěru, že vychází z právnické osoby, a tedy plodem být nemůže. Užítky pak vymezuje ust. § 491 odst. 2 o. z. – užítkem je to, co věc pravidelně poskytuje ze své právní povahy. Jako příklad užitků Hulmák¹² uvádí i dividendy.

V souvislosti s vymezením plodů a užitků si lze položit otázku, zda např. akcie, které získá akcionář při zvýšení základního kapitálu akciové společnosti z vlastních zdrojů vydáním nových akcií dle ust. § 498 písm. c) zák. č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) [dále též „z. o. k.“ nebo „zákon o obchodních korporacích“], jsou spojeny s právnickou osobou jako emitentem akcií, a jsou tedy užítkem, plodem právním, nebo se jedná o plod přirozený, neboť je spojen s akcií jako věcí. Spíše bych zde vycházel z toho, že nové akcie vydávané při zvýšení základního kapitálu z vlastních zdrojů jsou užítkem, neboť je sice pravda, že nové akcie jsou spojeny s existencí „starých“ akcií, protože dle ust. § 496 odst. 1 z. o. k. se na zvýšení základního kapitálu podílejí akcionáři v poměru jmenovitých hodnot svých akcií, jedná-li se o akcie s jmenovitou hodnotou, nicméně jedná se o cenný papír korporativního typu, který bez existence akciové společnosti nemůže existovat. Akcie jsou pouze nosičem práv a povinností spojených s účastí na akciové společnosti a představují „pouze“ podíl akcionáře v akciové společnosti.

Otázkou, která se tedy naskytá, je **otázka, zda vůbec mohou být s cennými papíry spojeny plody přirozené** (označené v důvodové zprávě k občanskému zákoníku jako plody naturální,¹³ též *fructus naturales*), či nikoli.

Mám za to s ohledem na skutečnost, že jakýkoli cenný papír nemůže existovat bez svého emitenta, že **s cenným papírem plo-**

dy přirozené (*fructus naturales*) spojeny být nemohou, pouze užítky jako plody právní. Co se týče užitku, jsem přesvědčen o tom, že zde neexistuje pro všechny cenné papíry univerzální odpověď, ale bude záležet na každém druhu cenných papírů, zda lze s jednotlivými druhy cenných papírů spojit užítky (jako plody právními) jako právy spojenými s určitým druhem cenného papíru. **Užitkem dle mého názoru není pouhá zpeněžitelnost cenného papíru.**

Pomineme-li existenci již pouze formálně existujícího **investičního kuponu**,¹⁴ mám s ohledem na charakter práva spojeného s cenným papírem za to, že užitek není spojen s **náložným listem**¹⁵ či **konosamentem**,¹⁶ ze kterých vyplývá povinnost vydat přepravovanou věc, a dále pak se **skladištním listem**,¹⁷ ze kterého vyplývá právo na vydání skladované věci, a rovněž tak se **zemědělským skladním listem**,¹⁸ se kterým je spojeno vlastnické právo a zástavní právo k uskladněné věci. Se **směnkou**¹⁹ a **šekem**²⁰ je rovněž spojeno pouze právo na vyplacení určité peněžité sumy, přičemž jejím vyplacením toto právo spojené s těmito cennými papíry zaniká, což mne vede opět k závěru, že se nejedná o užitek ve smyslu ust. § 2332 o. z. ve spojení s ust. § 491 o. z. O užítku ve smyslu § 491 o. z. nelze hovořit v souvislosti s pachtem ani v případě kuponu,²¹ se kterým je spojeno právo na výnos z cenného papíru, ovšem jednorázově, neboť výplata tohoto jednorázového výnosu znamená zánik tohoto cenného papíru. **U těchto výše uvedených cenných papírů lze uvést, že jejich právní povaha (právní konstrukce) sama o sobě jejich pacht vylučuje.**

V případě **dluhopisu**, se kterým je spojeno právo na splacení určité dlužné částky odpovídající jeho jmenovité hodnotě najednou v době splatnosti²² nebo s ním není spojeno právo na výnos²³ nebo s ním je spojeno výměnné nebo přednostní právo,²⁴ jsem rovněž přesvědčen o tom, že **nemohou být předmětem pachtu, neboť uvedená práva nejsou spojena s užítkem jako plodem právním ve smyslu ust. § 491 odst. 2 o. z.** Důvodem pro zařazení vyměnitelných nebo prioritních dluhopisů mezi dluhopisy, které nemohou být předmětem pachtu, je dle mého názoru skutečnost, že při uplatnění výměnného práva se vyměnitelné dluhopisy vymění za akcie při podmíněném zvýšení základního kapitálu²⁵ nebo se vymění za jiné dluhopisy,²⁶ a v případě uplatnění přednostního práva se u prioritních dluhopisů při podmíněném zvýšení základního kapitálu využije právo na přednostní upisování akcií a dojde k předčasnému splacení prioritních dluhopisů a vyplacení výnosu dluhopisů, což vede opět k zániku tohoto dluhopisu. **Opční list**²⁷ dle mého názoru předmětem pachtu být **nemůže**, neboť uplatněním přednostních práv, která jsou s opčním listem spojena²⁸ a která je možné považovat za užitek jako plod právní, se opční list zruší. Co se týče **zatímních listů**, zde je dle mého názoru **situace složitější**. Zatímní list se vydává, určí-li tak stanovy, na práva a povinnosti spojené s nesplacenou akcií.²⁹ S ohledem na skutečnost, že se zatímním listem jsou spojeny užítky stejně jako s akcií, je možné uvést, že lze zatímní list považovat za cenný papír, který může být předmětem pachtu, nicméně akcionář musí splatit celý emisní kurs akcií dle ust. § 344 odst. 1 z. o. k. nejpozději do jednoho roku ode dne vzniku společnosti nebo od účinnosti zvýšení základního kapitálu. To znamená, že by měl být zatímní list po uplynutí tohoto jednoho roku vyměněn po splacení celého emisního kursu akcií za akcie, které zatímní list nahrazuje. V souladu s touto skutečností mám tedy za to, že pacht zatímního listu by byl možný na dobu nejdéle jednoho roku ode dne vzniku společnosti nebo účinného zvýšení základního kapitálu.

10 P. Koukal a kol., op. cit. sub 9, str. 1738.

11 Op. cit. sub 3, str. 512.

12 M. Hulmák a kol., op. cit. sub 4, str. 556.

13 Op. cit. sub 3, str. 512.

14 Viz § 22 zák. č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby.

15 Viz § 2572 o. z.

16 Viz čl. 1 odst. 7 Úmluvy OSN o námořní přepravě zboží, 1978 (tzv. Hamburská pravidla).

17 Viz § 2417 o. z.

18 Viz § 2 odst. 1 zák. č. 307/2000 Sb., o zemědělských skladních listech a zemědělských veřejných skladech a o změně některých souvisejících zákonů.

19 Viz čl. I § 1 a čl. I § 75 zák. č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový.

20 Viz čl. II § 1 zák. č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový.

21 Viz § 523 odst. 1 o. z. spolu s § 352 odst. 2 a 3 z. o. k. a § 18 zák. č. 190/2004 Sb., o dluhopisech (dále též „DluhZ“ nebo „zákon o dluhopisech“).

22 Viz § 2 odst. 1 DluhZ.

23 Viz § 16 DluhZ.

24 Viz § 33 DluhZ a § 505 z. o. k.

25 Viz § 505 odst. 1 z. o. k. a § 33 odst. 1 DluhZ.

26 Viz § 33 odst. 1 DluhZ.

27 Viz § 295 z. o. k.

28 Viz § 290 odst. 1, § 292, § 293 odst. 1. § 484 a § 489 odst. 1 z. o. k.

29 Viz § 285 odst. z. o. k.

Mohu tedy shrnout, že uvedené cenné papíry předmětem pachtu být nemohou, nebo mohou být předmětem pachtu po omezenou dobu (zatímní list), a u některých je to vyloučeno povahou těchto cenných papírů, neboť uplatněním hlavního práva spojeného s těmito cennými papíry tyto cenné papíry zanikají.

Naopak mám za to, že s dluhopisem jiným než vyměnitelným nebo prioritním může být spojen užitek jako plod právní, a stát se tak předmětem pachtu v případě, že je s dluhopisem spojeno právo na postupné splacení určité dlužné částky odpovídající jmenovité hodnotě dluhopisu jeho emitentem,³⁰ a je-li s ním spojeno právo na výnos,³¹ popř. jiné další zvláštní právo mající charakter užitku.

Předmětem pachtu dle mého názoru může být kmenový list.³² Užitek pak bude v případě kmenového listu vydaného na základní podíl (§ 135 odst. 1 z. o. k.) především podíl na zisku a na jiných vlastních zdrojích ve smyslu ust. § 161 z. o. k., přednostní právo k účasti na zvýšení základního kapitálu ve smyslu ust. § 220 z. o. k., výplata částky odpovídající snížení základního kapitálu při snížení základního kapitálu dle ust. § 233 písm. c) z. o. k. a podíl na likvidačním zůstatku dle ust. § 242 odst. 2 z. o. k.

Investiční list³³ vydává komanditní společnost na investiční listy, která je fondem kvalifikovaných investorů, přičemž vlastník investičního listu má právo na podíl na zisku jako užitek ve smyslu plodu právního. Stejně tak má vlastník **podílového listu** právo na podíl na zisku dle ust. § 120 odst. 2 ZISIF, což lze dle mého názoru považovat za užitek, který **může být předmětem požívání dle pachtovní smlouvy.**

Posledním **cenným papírem, který může být předmětem pachtu, je dle mého názoru akcie,** se kterou je spojeno dle ust. § 256 odst. 1 z. o. k. mj. právo na podíl na zisku nebo na likvidačním zůstatku. Mám za to, že existence užitku, časová neomezenost akcie omezené pouze existencí akciové společnosti ani povaha akcie jako cenného papíru nevyklučuje pacht akcie, jedná-li se o akcie s neomezenou převoditelností.

V souvislosti s pachtem je dále třeba upozornit na **dočasnost pachtu,** jak plyne z ust. § 2332 o. z. Dočasnost pachtu jako pojmového znaku pachtu zdůrazňuje i literatura.³⁴ Z toho ovšem vyplývá, že cenný papír se vrátí zpět po uplynutí ujednané doby propachtovateli. V případě, že se právo spojené s cenným papírem za dobu trvání pachtu uplatní, a v důsledku toho zanikne cenný papír (např. v případě vydání zboží oprávněné osobě nebo finančním uspokojením oprávněné osoby na základě prodeje uskladněného zboží, je platnost zemědělského skladního listu ukončena dle ust. § 14 odst. 1 zák. č. 307/2000 Sb., o zemědělských skladních listech a o zemědělských veřejných skladech a o změně některých souvisejících zákonů), nebude možné cenný papír vrátit. **To je dle mého názoru dalším důvodem, proč cenné papíry, do kterých je systémově inkorporována jejich časová omezenost, z povahy věci nelze propachtovat.**

Akcie jako předmět pachtu

Jak bylo uvedeno v předchozí části tohoto příspěvku, mám za to, že **akcie s neomezenou převoditelností může být předmětem pachtu.** S akcií jsou nepochybně spojeny užitky. Ve shodě s již výše uvedenou literaturou³⁵ je dividenda – podíl na zisku a jiných vlastních zdrojích, považována za užitek. Kromě dividendy mohou být spojeny s akcií i jiné užitky – např. získání akcií v sou-

vislosti se zvýšením základního kapitálu (upsáním nových akcií dle ust. § 474 z. o. k., či se zvýšením základního kapitálu z vlastních zdrojů dle ust. § 495 z. o. k.). V tomto případě jsou užitek nové akcie. Stejně tak je možné za užitek považovat akcie, které získá hlavní akcionář při nuceném přechodu účastnických cenných papírů (tzv. *squeeze-out*) dle ust. § 375 z. o. k. Dalším užitek může být rovněž výplata částky připadající na jednu akcii odpovídající podílu na sníženém základním kapitálu při snížení základního kapitálu snížením jmenovité hodnoty akcií dle ust. § 524 z. o. k., vzetím akcií z oběhu losováním (§ 527 z. o. k.) a na základě veřejného návrhu smlouvy (§ 532 z. o. k.) s výjimkou bezúplatného veřejného návrhu smlouvy. Další případné užitky by pak mohly určovat stanovy v souvislosti se zvláštními právy spojenými se zvláštními druhy akcií. Akcie není ani časově omezeným cenným papírem, u kterého by jeho časové omezení znemožňovalo jeho užívání a požívání. Dle mého názoru ani povaha akcie s neomezenou převoditelností nebrání jejímu propachtování. **Jiná situace je u akcií na jméno s omezenou převoditelností.** V případě, že by akcie s omezenou převoditelností v průběhu pachtovní smlouvy nabyt propachtovatel, musel by dle mého názoru pachtýř získat souhlas s převodem akcií na pachtýře od příslušného orgánu akciové společnosti, udělujícího souhlas s převodem akcií na jméno.

Otázkou, která se nabízí, je důvod, proč by mohla být akcie předmětem pachtu, a to ze strany obou stran – pachtýře a propachtovatele. Myslím si, že **důvodem pro pacht akcie ze strany propachtovatele je placení pachtovného a současně naopak nezajem o výkon akcionářských práv.** Složitější motivaci je třeba hledat na straně pachtýře. **Důvodem pro uzavření pachtovní smlouvy na straně pachtýře je třeba kromě výše uvedeného inkasa dividendy či jiných vlastních zdrojů nebo částek odpovídajících podílu na sníženém základního kapitálu získat nové akcie v souvislosti se zvýšením základního kapitálu, či všechny akcie při vytěsnění menšinových akcionářů** v procesu tzv. *squeeze-outu*, které by jinak pachtýř nezískal a na jejichž získání by např. propachtovatel neměl finanční prostředky, samozřejmě za situace, kdy by akcie byla neomezeně převoditelná.

Závěr

Závěrem je možné uvést, že **cenné papíry, a zvláště akcie, nebudou běžným předmětem pachtu, nicméně nelze tuto skutečnost zcela vyloučit.** Předmětem tohoto příspěvku je tedy úvaha nad touto možností a nad skutečností, zda lze propachtovat všechny cenné papíry bez výjimky. Úplným závěrem bych odpověděl na otázku položenou v nadpisu tohoto příspěvku, a to, zda je pacht akcií možností, nebo fikcí, tak, že pacht akcií právní možností nakládání s akciemi je, ale v reálném světě se jedná spíše o fikci. Bylo by na téma jiné úvahy, proč tomu tak je a proč nejsou akcie předmětem pachtu, a proč tomu tak není u jiných cenných papírů, které by předmětem pachtu mohly být. ❖

30 Viz § 2 odst. 1 a § 16 DluhZ.

31 Tamtéž.

32 Viz § 137 a 138 z. o. k.

33 Viz § 172 zák. č. 240:2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech (dále též „ZISIF“).

34 J. David in Z. Pražák, J. Fiala, J. Handlar a kol., op. cit. sub 4, str. 996.

35 Tamtéž, str. 556.

Zásadní změna judikatorního pojetí moderace smluvní pokuty

Velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu rozsudkem ze dne 11. 1. 2023, sp. zn. 31 Cdo 2273/2022, zásadním způsobem¹ změnil dosavadní judikatorní přístup k moderaci smluvní pokuty, jak jej zastávala dosavadní judikatura k obchodnímu zákoníku a se stejnými závěry i dosavadní judikatura k občanskému zákoníku z roku 2012 (dále i „o. z.“). Příspěvek si klade za cíl vyjádřit, co rozhodnutí přináší pro smluvní i soudní praxi a v čem autor příspěvku spatřuje určitá úskalí takové zásadní změny.

JUDr. Ing. Pavel Horák, Ph.D.,
je soudcem Nejvyššího soudu.

Rozhodnutí velkého senátu jsou z pohledu významu sjednocovací rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu při výkladu právních otázek svým postavením stěžejní. Řešení právní otázky předpokladů moderace v tom rozsahu, jak se jí rozhodnutí věnuje, je proto třeba považovat za uzavřené, a určitá polemika s jeho závěry má tak význam doktrinární či jako podnět pro případné budoucí úvahy zákonodárce. Na tyto skutečnosti autor poukazuje proto, že ač nesouhlasí jednak s důvody, proč ke změně judikatury velký senát přistoupil, a jednak s částí přijatých závěrů, nemění to nic na skutečnosti, že je třeba závěry rozhodnutí respektovat.² Lze se však, a domnívám se, že je to i třeba, zamýšlet nad tím, co rozhodnutí pro praxi přináší.

Jaké změny rozhodnutí velkého senátu přináší

- Dochází k judikatornímu odklonu v posuzování okolností rozhodných pro moderaci smluvní pokuty, kterými byly dosud okolnosti v okamžiku ujednání o smluvní pokutě.
- Při posouzení přiměřenosti výše smluvní pokuty budou nově rozhodné nejen okolnosti známé již v době sjednávání smluvní pokuty (může se uplatnit též kritérium hodnoty a významu

zajišťované povinnosti, to se však může po sjednání smluvní pokuty změnit), ale též okolnosti, které zde byly při porušení smluvní povinnosti, jakož i okolnosti, které nastaly po porušení, mají-li v porušení smluvní povinnosti nepochybně původ (např. dodatečně vzniklá újma) a byly-li v době porušení povinnosti předvídatelné.

- Soudy mají důsledně posuzovat, jakou funkci smluvní pokuta měla plnit, zdali úhradovou (paušalizační), či sankční.
- V případech paušalizační smluvní pokuty má dlužník břemeno tvrzení a důkazní k okolnostem týkajícím se výše škody, soud takovou vzniklou škodu zjišťuje podle pravidel vyjádřených v rozhodnutí.
- V případech sankční smluvní pokuty bude soud zkoumat rovněž zavinění dlužníka.

Co se již v judikatuře v posledních letech při výkladu smluvní pokuty změnilo

Část judikatorních závěrů ke smluvní pokutě podle předchozí úpravy soukromého práva byla podrobována v posledních zhruba dvaceti letech kritice.³ K jedné z otázek se výslovně vyjádřila i důvodová zpráva: „Ujednají-li si strany, že dlužník zaplatí věřiteli určitou částku pro případ, že nastane jiná skutečnost, než je porušení smluvní povinnosti, nepůjde sice o smluvní pokutu, nicméně půjde o platné ujednání, které se podle okolností posoudí jako ujednání o odstupném, případně jako ujednání nepojmenované smluvní klauzule.“

V této otázce a některých dalších došlo v posledních letech k judikatornímu vývoji. Ať už v poměrech předchozí úpravy soukromého práva, tak především při výkladu občanského zákoníku z roku 2012. **Judikatura se tak vyslovila odlišně než v případě dřívějšího řešení zejména v otázkách:**

- 1. Smluvní pokuty sjednané pro případ porušení povinnosti dlužníkem a současně odstoupení od smlouvy věřitelem.** Stručně řečeno – dřívější judikatura taková ujednání započívala s důsledkem absolutní neplatnosti, nyní neplatnost dovozována není, půjde o ujednání o smluvní pokutě. Je respektována autonomie vůle stran. Stranám nebrání, aby vznik práva na smluvní pokutu dohodou vázaly i na další právní skutečnost, zde odstoupení či výpověď smlouvy věřitelem (srov. NS 23 Cdo 1192/2019).
- 2. Smluvní pokuty sjednané pro případ toliko výpovědi či odstoupení od smlouvy.** Dřívější judikatura opět zapovídala taková ujednání. Podle současných závěrů, i když nepůjde

1 Jako zásadní změnu dosavadního pojetí moderace smluvní pokuty rozhodnutí označuje i tisková zpráva Nejvyššího soudu z 27. ledna 2023, odtud i inspirace pro název tohoto příspěvku.

2 Vyznění příspěvku by proto nemělo znít jako sloka 6 v Písni zhrzeného trampa od Jaromíra Nohavici.

3 Srov. např. I. Barabáš: Smluvní pokuta v kontextu podnikových transakcí, Vsehrd.cz [online], dostupné z: <https://www.vsehrd.cz/>; P. Bříza, P. Horák: Komentář k § 2048, in J. Petrov, M. Výtisk, V. Beran a kol.: Občanský zákoník, Komentář, C. H. Beck, Praha 2017, str. 2074; J. Dohnal: Obrácené odstupné jako smluvní pokuta, Právní rozhledy č. 16/2011, str. 592-594; P. Čech: Judikatura ke smluvní pokutě, Vsehrd.cz [online], dostupné z: <https://www.vsehrd.cz/>; Š. Starha: Smluvní pokuta v novém občanském zákoníku, Rekodifikační novinky č. 8/2012, str. 6-7; J. Šilhán: Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2015, str. 402.

o ujednání o smluvní pokutě, může jít o platné nepojmenované zajištění závazku (srov. NS 23 Cdo 2070/2018).

3. Možnosti moderace smluvní pokuty po jednostranném započtení. Předchozí judikatura takovou moderaci nemožňovala. Docházelo k účelovému zápočtu nepřiměřeně vysokých smluvních pokut ze strany např. objednatelů např. již v soudním řízení o zaplacení ceny díla vedeném zhotovitelem proti objednateli. Předchozí judikatura dovozovala nemožnost takové moderace smluvní pokuty po jednostranném zápočtu. Velký senát tyto závěry již prolomil (srov. NS 31 Cdo 927/2016).

4. Smluvní pokuty sjednané se závázanou třetí osobou. Předchozí judikatura dovozovala absolutní neplatnost takového ujednání s poukazem na to, že smluvní pokutu mohou sjednat jen věřitel a dlužník z hlavního závazku. Podle poslední judikatury může jít o platný nepojmenovaný závazek (srov. NS 33 Cdo 272/2020).

Na tento judikatorní vývoj poukazují nyní proto, že k němu do značné míry přispěla i reflexe kritiky předchozí judikatury v literatuře a poukaz mnohých autorů na určité komplikace, které judikatura omezením autonomie vůle stran ve smluvní praxi přinášela.

Doktrína však dlouho nečinila předmětem svého případného kritického zájmu otázku dosavadního přístupu soudů k určení rozhodného okamžiku moderace smluvní pokuty, jímž bylo ujednání o smluvní pokutě, nikoli okolnosti další. S podrobnějším kritickým pohledem přichází v roce 2019 V. Kolmačka.⁴ Předtím J. Šilhán poukazuje na možný význam zohlednění okolností v okamžiku porušení smluvní povinnosti.⁵ Ani v této odkazované literatuře však nebyla dosud podrobněji rozpracována argumentace k části právních závěrů, k nimž rozhodnutí velkého senátu dospělo. Nově nejsou jako okolnosti významné pro možné snížení smluvní pokuty zohledňovány toliko okolnosti v okamžiku porušení povinnosti (což si osobně dokážu představit), ale „**i okolnosti, které nastaly po porušení, mají-li v porušení smluvní povinnosti nepochybně původ (např. dodatečně vzniklá újma) a byly-li v době porušení povinnosti předvídatelné**“.

Rozhodný okamžik posuzování okolností významných pro moderaci smluvní pokuty – varianty přístupu

Úvahy o nepřiměřenosti smluvní pokuty se podle dosavadní judikatury upínaly k okolnostem, které byly dány v okamžiku sjednání smluvní pokuty.⁶ To, zda byla smluvní pokuta sjednána v nepřiměřené výši, proto nebylo možné zkoumat prizmatem skutečností, které nastaly až poté, co byla smluvní pokuta v určité výši (ať už přiměřené, nebo nepřiměřené) sjednána. Z uvedeného důvodu nebylo při posuzování nepřiměřenosti smluvní pokuty rozhodné posouzení důvodů, které způsobily, že dlužník porušil smlouvenou povinnost či byl v prodlení s plněním utvrzeného dluhu, nebo přihlédnutí k okolnostem, za nichž k prodlení dlužníka došlo, příp. ke skutečnostem, které přispěly nebo jinak ovlivnily dobu trvání prodlení dlužníka s plněním utvrzené povinnosti. K těmto skutečnostem vzniklým až následně však bylo možné přihlížet z hlediska toho, zda požadavek na zaplacení smluvní pokuty nebyl v rozporu s principem poctivosti či neměl zneužívající povahu podle § 6 a 8 o. z.⁷

Při určení okamžiku, k němuž mají být rozhodné okolnosti pro moderaci smluvní pokuty posuzovány, lze v obecné rovině uvažovat o třech základních řešeních.

Rozhodné okolnosti mohou být vztahovány:

- 1. K okamžiku ujednání o smluvní pokutě.**
- 2. K okamžiku porušení povinnosti.**
- 3. K okamžiku soudního rozhodnutí.**

Teoreticky by v úvahu mohly připadat i další specifické přístupy moderace, např. *ex nunc* od právní moci rozhodnutí či *ex tunc* k okamžiku podání žaloby.

Jde o to (tedy šlo o to), že ust. § 2051 o. z. se omezuje na vyjádření „*soud sníží smluvní pokutu s ohledem na hodnotu a význam zajišťované povinnosti*“. Takové **zákonodárcovo pojetí umožňovalo jak výklad zohledňující okolnosti, které jsou zde v době ujednání o smluvní pokutě, tak výklad zohledňující okolnosti v době vzniku práva na smluvní pokutu, příp. výklad o moderaci nároku na smluvní pokutu**. Zákonodárce převzal zákonnou úpravu smluvní pokuty z obchodního zákoníku a necítil potřebu příp. nesouhlas s dosavadním výkladem zpřesnit jinak, např. slovy „*soud sníží nárok na smluvní pokutu*“ či „*soud sníží výši vzniklého práva na smluvní pokutu*“, a zůstal u formulace „*soud sníží smluvní pokutu*“, z níž dosavadní judikatura dovozovala, že rozhodným okamžikem pro posuzování okolností rozhodných pro moderaci smluvní pokuty jsou okolnosti v době ujednání o smluvní pokutě.

Ochrana dlužníka podle dosavadní judikatury k moderaci smluvní pokuty

Judikatura posledních let důsledněji rozlišuje závazkové vztahy uzavřené mezi subjekty v rovném postavení (typicky dva podnikatelé) a závazkové vztahy se slabší stranou (vztahy podnikatel vs. spotřebitel a vztahy podnikatel vs. podnikatel – slabší strana).⁸ Jde o aplikaci zákonné úpravy ochrany před zneužívajícími ujednáními ze strany silnějšího podnikatele vůči slabší straně. V tomto pojetí tak dosavadní praxe přistupovala i k aplikaci institutu moderace smluvní pokuty. Ve vztazích mezi podnikateli šlo o poměrně tvrdý (ale předvídatelný) nástroj ochrany rizik věřitele pro případ porušení povinností dlužníka.⁹ Smluvní pokuta byla vykládána jako objektivní, bez možnosti zkoumat zavinění (komentované rozhodnutí u tzv. sankční smluvní pokuty uvedené prolamuje a zavinění dlužníka při porušení povinnosti má být zkoumáno) a bez možnosti liberace (zde rovněž dochází k určitému odklonu). **Podle předchozího judikatorního řešení tak otázka moderace smluvní pokuty dopadala v praxi zejména na vztahy mezi podnikateli v rovnovážném postavení (jako v projednávané věci) či v rovném postavení dvou nepodnikatelů.**

4 Srov. V. Kolmačka: O moderaci započtené smluvní pokuty jako protipohledávky, *Obchodněprávní revue* č. 3/2019, str. 57-65.

5 Srov. J. Šilhán, op. cit. sub 3, str. 266.

6 Rozsudky Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 2192/2009 či 31 Cdo 927/2016.

7 Srov. rozsudky Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 3428/2016, 33 Cdo 1240/2014, 26 Cdo 2150/2010 či 23 Cdo 2192/2009.

8 Srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 1001/2021, 23 ICdo 56/2019.

9 V případě projednávaném velkým senátem, v němž došlo k prolomení dosavadní judikatury, šlo shodou okolností o spor mezi akciovou společností a společností s ručením omezeným. Povinnost utvrzená smluvní pokutou spočívala v zachování mlčenlivosti. Pro případ porušení byla sjednána smluvní pokuta ve výši 250 000 Kč. Odvolací soud neshledal smluvní pokutu nepřiměřeně vysokou. Dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil.

Excesivní výše sjednané smluvní pokuty ve vztahu podnikatel-spotřebitel zpravidla již sama o sobě zakládá významnou nerovnováhu práv a povinností v neprospěch spotřebitele a soud k ní nepřihlíží.¹⁰ V případě nepřiměřenosti ujednání o smluvní pokutě ve spotřebitelských smlouvách soud nemůže nahrazovat vůli stran a měnit ujednání smlouvy.¹¹ Ve vztahu podnikatel vs. podnikatel – slabší strana potom není vyloučeno posouzení sjednané smluvní pokuty jako neplatné v případě zneužití postavení silnějšího profesionála na úkor slabší strany ve smyslu § 433 o. z.¹² Ve vztazích mezi podnikateli v rovnovážném postavení však výklad kladoucí důraz na okolnosti, které jsou zde v době ujednání o smluvní pokutě, bez možnosti zkoumat zavinění v případě porušení povinnosti, měl myslet své opodstatnění. Po podnikatelích v rovnovážném postavení lze požadovat, aby v době ujednání uvážlivě zohlednili hodnotu a význam zajišťované povinnosti a tyto okolnosti odrazilo v ujednání o smluvní pokutě.

Rozhodnutí velkého senátu představuje posun při zohledňování těchto okolností v časové ose dál, včetně okolností po porušení utvrzené povinnosti. Osobně se domnívám, že mělo-li vůbec dojít ke změně judikatury v otázce rozhodného okamžiku posuzování okolností, potom leda k okamžiku porušení povinnosti, resp. vzniku práva na zaplacení sjednané smluvní pokuty.¹³ Nikoli však okolností pozdějších. Obdobně např. podle švýcarské judikatury snížení „konvenční“ pokuty je ospravedlněno obzvláště tehdy, existuje-li hrubý nepoměr mezi sjednanou částkou a existujícím zájmem věřitele v okamžiku porušení smluvní povinnosti na tom, aby nárok na smluvní pokutu zůstal zachován.¹⁴

Sankční, nebo úhradová funkce smluvní pokuty?

Smluvní pokuta je smluvními stranami předem dohodnuté plnění pro případ nesplnění povinnosti. **Podle mého názoru prvotní a základní otázkou, kterou je při výkladu otázek moderace smluvní pokuty třeba řešit, je, zda má docházet k přibližování institutu smluvní pokuty k náhradě škody, příp. zda má z různých důvodů zůstat významné praktické dělicí hledisko mezi těmito instituty.** Jde zejména o to, zdali kromě motivační funkce (motivuje dlužníka k plnění, neboť jej odrazuje od násled-

ků) a funkce úhradové (paušalizace náhrady škody, která může vzniknout neplněním dlužníka) má zůstat a v jaké míře hledisko sankční (určitá dohodou stran předvídaná sankce, kterou dlužník plní, i když škoda věřiteli nevznikla v předvídané výši).

Historicky např. obecný zákoník občanský se sankčním hlediskem u smluvní pokuty nepočítal. Sankční charakter smluvní pokuty jako její součást se rozvinul zejména v souvislosti s rozvojem moderních tržních mechanismů. **Sankční charakter smluvní pokuty aprobovala současná judikatura Nejvyššího soudu (činí tak i rozhodnutí velkého senátu) a aktuálně ji potvrzuje i Ústavní soud.**¹⁵ Souhlasím s argumentací D. Paška, že ujednání o smluvní pokutě je ujednáním, jehož účelem je sankcionovat dlužníka za porušení určité povinnosti a zásadně (nikoli obligatorně) zároveň zabezpečit kompenzaci škody, kterou v důsledku porušení povinnosti věřitel utrpí. **Právo nenutí smluvní strany určovat, v jakém rozsahu má sjednaná smluvní pokuta věřitele kompenzovat a v jakém rozsahu trestat dlužníka.**¹⁶

Rozhodnutí velkého senátu do značné míry vychází z jiného přístupu. V prvním kroku pro moderaci smluvní pokuty má být zjišťováno, jakou funkci smluvní pokuta vlastně plní, zdali sankční, či úhradovou, nebo kombinaci obojího. Za tím účelem má být zjišťováno, k čemu směřovala vůle stran. Rozhodnutí současně vyjadřuje určitá vodítka pro takový výklad.

Podle rozhodnutí „je možné v pochybnostech vycházet z toho, že smluvní pokuta slouží k paušalizaci náhrady škody. Tento závěr se však (podle rozhodnutí) nemůže prosadit tehdy, je-li utvrzená smluvní povinnost takové povahy, že škoda, kterou mohly strany v době ujednání smluvní pokuty předvídat (posuzováno optikou poměrů v době ujednání, neboť jde o výklad právního jednání), se v podstatné míře odchyluje od sjednané (částkou či sazbou) smluvní pokuty. Bude-li sjednaná výše smluvní pokuty významně nižší než škoda, kterou strany mohly očekávat, pak měla smluvní pokuta spíše funkci sankční. Naproti tomu přesahuje-li sjednaná výše smluvní pokuty významně očekávanou výši škody, pak smluvní pokuta měla jak funkci paušalizační, tak funkci sankční. Na sankční smluvní pokutu lze usuzovat zejména tehdy, je-li utvrzena povinnost, při jejímž porušení nehrozí věřiteli žádná škoda, kterou by byl dlužník jinak povinen nahradit za podmínek § 2913 o. z. O tom, zda strany sjednaly sankční smluvní pokutu, může svědčit i ujednání, jímž se odchýlily od ust. § 2050 o. z.“

Z tohoto pohledu je zajímavé připomenutí institutu „paušalizované náhrady škody“. Podle D. Paška¹⁷ smluvní pokuta a paušalizovaná náhrada škody jsou především dva odlišné smluvní instituty. Při absenci výslovné právní úpravy institutu paušalizované náhrady škody je dle autora „úlohou doktríny jej rozpracovat a úlohou judikatury je příslušná smluvní ujednání řádně vykládat, je-li v nich obsažena vůle smluvních stran předem sjednat vyšší nahrazované škody. Institut smluvní pokuty stojí na symbióze kompenzační a sankční funkce, resp. sankční složka je u smluvní pokuty imanentní, zatímco u institutu paušalizované náhrady škody sankční úloha spíše absentuje.“

Má-li dle rozhodnutí velkého senátu docházet k důslednému posuzování, zdali jde o paušalizovanou smluvní pokutu, nebo sankční smluvní pokutu (případně má-li smluvní pokuta oba prvky), bude zřejmě předmětem dalších diskusí, jaký je vztah ujednání o „paušalizované náhradě škody“ a ujednání o „paušalizované smluvní pokutě“. A jaký bude další osud institutu smluvní pokuty. Bude jí vlastní primárně sankční charakter? Je z pohledu zákonodárce v právním řádu žádoucí, aby ve smluvní praxi docházelo k ujednáním o soukromoprávních sankcích (bez úhradové povahy)?

10 P. Horák: Smluvní pokuta v nové úpravě soukromého práva, Právní rozhledy č. 19/2015, str. 649-657.

11 SDEU C-618/10, *Banco Español de Crédito*, podle něhož ze znění čl. 6 odst. 1 směrnice Rady 93/13 vyplývá, že vnitrostátní soudy mají pouze povinnost neuplatnit zneužívající klauzuli, aby nebyla vůči spotřebiteli závazná, avšak nemají pravomoc měnit její obsah. Vyjma zneužívajících klauzulí totiž musí smlouva v zásadě nadále existovat bez jakékoli jiné změny, je-li v souladu s vnitrostátním právem taková další existence smlouvy právně možná.

12 K výkladu § 433 srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo ICdo 56/2019.

13 Srov. v literatuře obdobně např. J. Šilhán, op. cit. sub 3, str. 265-266.

14 Srov. např. bod 4. 3. rozhodnutí BG ze dne 30. 10. 2006, sp. zn. 4C.172/2006, dostupné na <https://www.servat.unibe.ch/>.

15 Srov. např. náleze Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3000/19: „... je však nutné od sebe odlišovat výši úroků a smluvní pokutu. Smluvní pokuta má totiž sankční charakter a takto je třeba k ní i přistupovat. V dané věci Nejvyšší soud nedospěl k závěru, že by výše smluvní pokuty v daném případě byla v rozporu s dobrými mravy, což s ohledem na podstatné okolnosti souzené věci není závěr, jenž by byl neakceptovatelný.“

16 D. Pašek: Paušalizovaná náhrada škody a smluvní pokuta, Právní rozhledy č. 21/2017, str. 725-733.

17 Tamtéž.

Kdy se bude zkoumat, zda věřiteli vznikla škoda

Podle rozhodnutí „*má-li moderace zabránit tomu, aby byl dlužník nucen zaplatit nepřiměřenou (nespravedlivou) smluvní pokutu, a zmiňuje-li ust. § 2051 věta první o. z. škodu jako spodní hranici pro její snížení a věta druhá výslovně počítá s možností věřitele uplatnit u soudu nárok na (později vzniklou) škodu v rozsahu částky, o níž byla smluvní pokuta snížena, je nabíledni, že u paušalizační (alespoň zčásti) smluvní pokuty musí patřit mezi rozhodující okolnosti pro úvahu o nepřiměřenosti výše vzniklé škody*“.

Dosavadní praxe byla odlišná. Soud zkoumal, zdali vznikla věřiteli škoda, toliko v případě, zamýšlel-li soud smluvní pokutu snížit v rozsahu, že by její moderovaná výše nedosáhla úrovně škody vzniklé porušením utvrzené povinnosti. Namítal-li věřitel vzniklou škodu, měl v takovém případě soud věřitele poučit podle § 118a o. s. ř. o možnosti tvrdit a prokazovat, že mu vznikla vyšší škoda než zvažovaná výše moderované smluvní pokuty.

Potud souhlasím s T. Tintěrou,¹⁸ že závěr, že „*se smluvní pokuta bude moderovat podle toho, jak vznikne či nevznikne škoda, je pojetí, které není staré ani nové úpravě úplně vlastní*“. Podle důvodů rozhodnutí velkého senátu se však „*pojetí moderace ujednání o smluvní pokutě, nepřipouštějící zohlednit okolnosti nastalé po jejím sjednání (odpovídající výkladu § 301 obch. zák.), neshoduje s pravidly obsaženými v unifikačních projektech evropského civilního práva hmotného, konkrétně v principech evropského smluvního práva (Principles of European Contract Law, dále jen „PECL“) a v návrhu společného referenčního rámce (Draft Common Frame of Reference, dále jen „DCFR“)*“. S T. Tintěrou souhlasím i v tom, že právní úprava DCFR, o kterou své závěry hodnotově opírá rozhodnutí velkého senátu při změně judikatury, (i PECL) chápe smluvní pokutu především jako specifický způsob náhrady škody.¹⁹

Podle rozhodnutí „*rozsah škody, kterou věřitel utrpěl v důsledku porušení smluvní povinnosti a k jejíž kompenzaci pokuta cílí, tedy zásadně určuje míru, v jaké byl narušen jeho zájem. Svou roli však mohou hrát i okolnosti, které by činily případný nárok na náhradu škody, byť zčásti, neopodstatněným (např. spoluzavinění, porušení povinnosti věřitele zakročit k odvrácení škody). U rýze sankční smluvní pokuty naopak výše škody významnou okolností není*“.

Tato poslední věta citované části rozhodnutí je **zásadní pro smluvní praxi**. Povede podle mého názoru k tomu, že **budou-li strany chtít dát jednoznačně najevo pro případ budoucího zkoumání soudem, že jejich sjednaná smluvní pokuta má sankční charakter, nikoli funkci úhradovou, zdůrazní tuto povahu ve smlouvě**. Podle důvodů rozhodnutí (bod 66) totiž v prvním kroku soud při využití interpretačních pravidel stanovených v § 555 a násl. o. z. nejprve zjistí, jakou funkci měla smluvní pokuta plnit. Strany tak zřejmě budou volit např. zdůraznění, že sjednávají „*sankční smluvní pokutu*“. Příp. zvolí jinou formulaci, která nebude vyvolávat výkladové pochybnosti. V takovém případě by soud podle mého názoru vzhledem k důvodům rozhodnutí velkého senátu neměl zkoumat skutečně vzniklou škodu jako okolnost významnou pro snížení smluvní pokuty.

Dalším možným důsledkem bude, že smluvní praxe bude zvažovat ve smlouvách vyjádření akcentace **motivační složky** smluvní pokuty. Rozhodnutí totiž zdůrazňuje, že „*má-li smluvní pokuta pl-*

18 T. Tintěra: Smluvní pokuta v ČR i Evropě, Leges, Praha 2015, str. 42.

19 Tamtéž, str. 136.

Fiala • Drápal a kol.

Občanský zákoník IV Dědické právo (§ 1475–1720) Velký komentář. 2. vydání

- velký komentář k občanskému zákoníku – Dědické právo, vychází ve svém druhém, rozšířeném a aktualizovaném vydání
- renomovaní autoři, stejní jako v prvním vydání, pečlivě doplnili komentář o nové poznatky z praxe a rozšířili výrazně judikaturu i literaturu

2022 | vázané s přebalem | 608 2 510 Kč | obj. číslo EVK28

Ščerba a kol.

Trestní zákoník Komentář 2 svazky

- komentář v plné míře reflektuje desetiletý vývoj od přijetí trestního zákoníku v oblasti legislativy, judikatury i doktríny
- autoři usilovali o maximálně věcný přístup k rozboru jednotlivých zákonných znaků
- je-li určité soudní rozhodnutí či názor vyjádřený v odborné literatuře sporný, popřípadě vyloučen nesprávný, komentář předkládá i oponentní názor s příslušnou argumentací

2020 | vázané v plátně | 3 376 4 590 Kč | obj. číslo EKZ181

Šebesta • Novotný
Machurek • Dvořák a kol.

Zákon o zadávání veřejných zakázek Velký komentář. 2. vydání

- druhé vydání reflektuje novou soudní judikaturu i rozhodovací praxi Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže
- oproti vydání prvnímu přináší více jak 300 stran výkladu navíc
- reaguje na současné výklady zákona a zohledňuje všechny dosavadní novely schválené do konce roku 2021

2022 | vázané s přebalem | 1 648 2 990 Kč | obj. číslo EVK31

nit funkci dílem paušalizační, dílem sankční, je namíste přiznat vyšší váhu těm okolnostem, které jsou rozhodující pro funkci, která převažuje. Vzhledem k tomu, že každá smluvní pokuta, byť v různé intenzitě, plní rovněž funkci preventivní (nátlakovou), je namíste při zkoumání přiměřenosti **zohlednit též narušení zájmů věřitele spočívajících v nepohodlí, nejistotě a narušeném očekávání, jež se cestou práva na náhradu škody nekompenzují. U sankční pokuty půjde o zásadní zájmy věřitele**, které jsou jejím prostřednictvím chráněny. V případě moderace paušalizační smluvní pokuty budou mít tyto zájmy zpravidla nižší význam.“ Lze se domnívat, že takovou okolností, kterou budou strany např. chtít zohlednit, může být v určitých vztazích např. význam případného zásahu do pověsti právnické osoby porušením povinnosti dlužníka.²⁰

Rozhodnutí zavádí i okolnosti zkoumání předpokladů liberace. Konkrétně tak „jednotlivé předpoklady liberace, zejména zohlednění předvídatelnosti a překonatelnosti překážky, sféry, odkud překážka pochází, skutečnost, zda dlužník učinil jakékoliv opatření, aby škodě zamezil, samy o sobě nesvědčí o nepřiměřenosti paušalizační smluvní pokuty. Význam mohou mít jen tehdy, jestliže by ve svém souhrnu představovaly důvod k liberaci, neboť dlužník by za způsobenou škodu podle § 2913 odst. 2 o. z. neodpovídal. Bude-li však posuzována přiměřenost sankční smluvní pokuty, mohou hrát roli i samy o sobě, neboť má-li mít pokuta přiměřený sankční efekt a fungovat jako individuální prevence, musí být brán zřetel na to, jakou kvalitou se vyznačovalo porušení smluvní povinnosti a jaká sankce je tedy za daných okolností adekvátní. Kromě toho lze **u sankční smluvní pokuty zohlednit též otázku zavinení, neboť sankce může plnit svůj efekt jen tehdy, lze-li jednajícím vytknout, že si nepočínal tak, jak si počínat mohl a měl.**“

Možnost zohledňovat míru zavinení dlužníka při porušení utvrzené povinnosti jako předpoklad pro moderaci smluvní pokuty § 2051 o. z. však podle mne ze zákonné úpravy nevyplývá.

Jakým procesním způsobem se bude zkoumat vzniklá škoda

Podle rozhodnutí „nelze ovšem pomíjet, že smyslem a účelem paušalizační smluvní pokuty je vyhnout se případným sporům o náhradu vzniklé škody a usnadnit její vymožení. Význam paušalizační smluvní pokuty se tak projevuje především v tom, že věřitel není povinen ve sporu o uhrazení smluvní pokuty tvrdit a prokazovat splnění předpokladů nároku na náhradu škody. Význam sankční smluvní pokuty se pak projevuje rovněž v tom, že za porušení smluvní pokutou utvrzené smluvní povinnosti odpovídá dlužník objektivně (tj. bez ohledu na jeho případné zavinení). Proto povinností věřitele ze smluvní pokuty (jakékoli) je pouze tvrdit a prokázat, že smluvní povinnost byla utvrzena smluvní pokutou v určité výši a následně porušena. Je to naopak **dlužník, jehož tíží břemeno tvrzení a důkazní břemeno** ohledně objasnění okolností, z nichž lze usoudit na nepřiměřenost smluvní pokuty (tj. i **okolností týkajících se výše škody, zavinení, či případného naplnění liberačních důvodů**). V tomto ohledu je pak třeba zdůraznit, že i přes značnou provázanost obou institutů absence předpokladů vzniku nároku na náhradu škody nemá za následek absenci předpokladů pro vznik (existenci) nároku na smluvní pokutu. ... shora popsanému (obecnému) smyslu paušalizační smluvní pokuty, jakož i charakteru moderace jakožto zásadně výjimečnému

nástroji umožňujícímu soudu korigovat výši nepřiměřeného nároku na smluvní pokutu, pak rovněž odpovídá, že z hlediska zjišťování skutkového stavu se **výše vzniklé škody** stává ve sporu o uhrazení smluvní pokuty **relevantní teprve tehdy, je-li soudy z tvrzení stran a běžného chodu věcí zřejmé, že je ve zjevném nepoměru ke smluvní pokutě**. Vzhledem k tomu, že moderace je možná jen tehdy, je-li tu výrazný nepoměr mezi vzniklou škodou a smluvní pokutou, která měla odpovídat jiné předpokládané výši škody, **není třeba, aby výše škody byla přesně vyčíslena**. Řízení, jehož předmětem je nárok ze smluvní pokuty, se nemůže stát složitým a dlouhým sporem o výši vzniklé škody.“

Zde vzniká otázka, zda a v jakém rozsahu bude soud provádět dokazování ke zjištění výše skutečně vzniklé škody. Zdali ji určí odhadem podle § 136 o. s. ř. (což by naznačovala předchozí citace), či zdali záměrem rozhodnutí bylo např. i možné vypracování znaleckého posudku. Na jiném místě rozhodnutí totiž předpokládá, že v dalších krocích po zjištění povahy smluvní pokuty, okolností porušení povinnosti, a i toho, co následovalo, „dospěje-li soud v předchozím kroku k závěru, že smluvní pokuta není nepřiměřená, případně nepodaří-li se mu na **základě provedeného dokazování objasnit rozsah následků porušené smluvní povinnosti ve sféře věřitele, aby mohl učinit právní závěr o nepřiměřenosti nároku ze smluvní pokuty, nemůže nárok věřitele na smluvní pokutu snížit.**“

Soudy prvního stupně tak budou stát před nelehkým úkolem posoudit, zdali a v jaké fázi posuzování zvážit např. nařízení znaleckého posudku (rozhodnutí předvidá „provedené dokazování“), příp. postupovat jiným způsobem, když na jiném místě rozhodnutí vychází z toho, že „z hlediska zjišťování skutkového stavu se výše vzniklé škody stává ve sporu o uhrazení smluvní pokuty **relevantní teprve tehdy, je-li soudy z tvrzení stran a běžného chodu věcí zřejmé, že je ve zjevném nepoměru ke smluvní pokutě.**“

Právě tento důsledek změny judikatury považují za nejzákladnější a pro praxi za poměrně komplikovaný. Půjde o hledání tenkého dělicího bodu, aby nedošlo v praxi u paušalizační smluvní pokuty k setření rozdílu mezi institutem náhrady škody a institutem smluvní pokuty.

Moderace nároku

Podle ust. § 2051 „soud sníží smluvní pokutu“. Rozhodnutí pracuje s formulacemi „soud moderuje nárok na smluvní pokutu“. Je-li obecně nárokem právní možnost uplatnit své subjektivní právo, tedy domáhat se jeho realizace u soudu, není zcela zřejmé, chápe-li rozhodnutí nárok na smluvní pokutu jako vzniklé právo na smluvní pokutu v okamžiku porušení povinnosti (což bych předpokládal), nebo jde již o dospělé, tedy splatné právo na smluvní pokutu. Půjde-li již o dospělé právo, tedy není-li ujednáno jinak, půjde o splatnou smluvní pokutu po výzvě věřitele, který tak určí svou výzvou rozhodný okamžik? Podle důvodů rozhodnutí „účinky rozhodnutí soudu o moderaci se jeví jako odpovídající vztahovat k době vzniku nároku na smluvní pokutu, jehož nepřiměřenost byla posuzována“.

Podle důvodů rozhodnutí ale „při posouzení přiměřenosti budou nově rozhodné nejen okolnosti známé již v době sjednávání smluvní pokuty (může se uplatnit též kritérium hodnoty a významu zajišťované povinnosti, to se však může po sjednání smluvní pokuty změnit), ale též okolnosti, které zde byly při porušení smluvní povinnosti, jakož i okolnosti, které nastaly po porušení, mají-li v porušení smluvní povinnosti nepochybně původ (např. dodatečně vzniklá újma) a byly-li v době porušení povinnosti předvídatelné“.

²⁰ Srov. závěry v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 327/2021 k otázce odčinění nemajetkové újmy při zásahu do pověsti právnické osoby.

Mají tedy být posuzovány i okolnosti po porušení povinnosti, tedy např. dodatečně vzniklá újma. Účinky rozhodnutí o moderaci se mají však vztahovat k okamžiku vzniku nároku na smluvní pokutu.

Smluvní pokuta vázaná na prodlení s plněním

Je třeba uvést, že komentované rozhodnutí neřešilo smluvní pokutu vázanou na prodlení s plněním povinnosti něco poskytnout či nějak konat, resp. na utvrzení povinnosti takto plnit dle smlouvy. Předmětem ujednání byla smluvní pokuta stanovená pevnou částkou za porušení povinnosti mlčenlivosti. Rozhodnutí velkého senátu tak vzhledem k okolnostem projednávané věci nedává přímý návod např. na řešení otázek, jak má být nahlíženo na smluvní pokutu sjednanou v případě prodlení s plněním peněžitého plnění, typicky např. 0,5 % denně z dlužné částky, zda plní sankční, či úhradovou funkci, k jakému okamžiku se zkoumají rozhodné okolnosti pro moderaci, vzniká-li v takovém případě smluvní pokuta samostatně za každý den atd.

Tyto a další otázky budou muset být předmětem dalších soudních přezkumů, a to při zohlednění dopadů rozhodnutí velkého senátu na řešení těchto otázek.

Rozsahy budoucích přezkumů odvolacími soudy a dovolacím soudem

Rozhodnutí připomíná, že ust. § 2051 o. z. patří (stejně jako patřil § 301 obch. zák.) k právním normám s relativně neurčitou (abstraktní) hypotézou, tj. k takovým normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem a které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Závěr o tom, zda smluvní pokuta je nepřiměřeně vysoká, je tedy zákonodárcem ponechán na uvážení soudu, založeném na posouzení individuálních okolností konkrétního případu, které soud shledá právně významnými.

Podle rozhodnutí „závěr soudu o (ne)přiměřenosti nároku na smluvní pokutu je výsledkem uvážení soudu při zkoumání těch okolností, které jsou v jednotlivém případě relevantní. Úvahy o přiměřenosti a úvahy o míře snížení nároku na smluvní pokutu jsou vnitřně propojeny natolik, že v obou krocích se fakticky přihlíží ke stejným okolnostem. Zjišťuje-li totiž soud, jaký nárok je nepřiměřený, zjevně musí vycházet z určité představy o tom, jaký nárok za přiměřený považovat lze. Z podstaty volného uvážení, které nepřipouští tzv. jediné správné řešení, pak vyplývá, že soud ve svém uvážení pochybí pouze tehdy, jsou-li jeho úvahy zjevně nepřiměřené, tj. nedbá-li v rozporu se zjištěnou funkcí smluvní pokuty okolností, kterých dbát má, nebo vice versa dbá-li okolností, kterých dbát nemá.“

Dochází tedy podle mne ne úplně šťastně již v tomto rozhodnutí k nastavení mantinelů (přípustnosti) rozsahu přezkumů rozhodnutí založených na moderaci smluvní pokuty před soudy vyšší instance. Je tak otázkou, nakolik lze nadále v řízeních o opravných prostředcích zohledňovat jednotlivé individuální okolnosti konkrétních posuzovaných situací, resp. zda má převážet např. odmítání dovolání směřujících k posouzení správnosti moderace smluvní pokuty s poukazem na to, že úvahy nižších soudů nebyly zjevně nepřiměřené vzhledem k pravidlům nastaveným judikaturou pro posuzování moderace smluvní pokuty.

Zahraniční inspirace

Na tomto místě dlužno dodat, že princip řešení zvolený velkým senátem je jednou z variant řešení smluvní pokuty volených v evropských úpravách. Ty se však různě liší. Co lze ve vztahu k úpravě v občanském zákoníku a závěrům rozhodnutí velkého senátu podle mého názoru namítat, je, že z těchto úprav zpravidla jednoznačně vyplývá, že lze zkoumat i okolnosti po porušení povinnosti, včetně skutečně vzniklé škody jako jedné z okolností významných pro snížení smluvní pokuty.

Přeshraničnímu srovnání se v literatuře ve svých publikacích věnují T. Tintěra a D. Patěk. Právní úpravě moderace v Německu, Rakousku a Švýcarsku se věnuje např. V. Kolmačka. Na tyto práce lze v podrobnostech odkázat. Za všechny bych zmínil např. již citovanou švýcarskou úpravu, kdy soud zkoumá rozhodné okolnosti k okamžiku porušení povinnosti. Obecný režim moderačního práva v Německu vymezuje ust. § 343 odst. 1 německého občanského zákoníku,²¹ dle něhož může být nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta na návrh dlužníka soudem moderována na přiměřenou výši. Smluvní pokuta sjednaná podnikatelem v rámci jeho podnikatelské činnosti nemůže být moderována na základě § 343 německého občanského zákoníku. Výše uvedené nicméně neznamená, že by podnikatel nebyl chráněn v případech nepřiměřeně vysokých smluvních pokut vůbec. Smlouva obsahující ujednání o smluvní pokutě by mohla být neplatná např. podle § 138 (pro rozpor s dobrými mravy, lichva) nebo v případě obchodních podmínek podle § 307 německého občanského zákoníku (pokud jejich obsah v rozporu s požadavky dobré víry nepřiměřeně znevýhodňuje smluvního partnera).

Zajímavá je situace v Belgii, kde 1. ledna 2023 vstoupila v účinnost nová právní úprava smluvní pokuty. Ve starém režimu závazkového práva bylo rozlišováno mezi přípustnými a nepřípustnými doložkami o smluvní pokutě. Kritériem pro jejich rozlišování byla přítom potenciální, nikoli skutečná škoda. Při aplikaci kritéria potenciální škody spočívala činnost soudce v porovnání předem stanovené částky v doložce o smluvní pokutě s výší škody, již se věřitel mohl obávat v době uzavření smlouvy pro případ neplnění povinností ze strany dlužníka. Přitom musel zjistit, jaká byla potenciální škoda v „běžných vyhlídkách“ stran v době uzavření smlouvy. Původní postoj při posuzování doložek o smluvní pokutě byl tak postaven na pojetí, kdy se ke skutečné škodě nepřihlíželo. Otázka, zda v důsledku porušení smlouvy vznikla skutečná škoda, nebo otázka rozsahu skutečné škody nehrály při posuzování přípustnosti doložky o smluvní pokutě roli.²² Tento přístup byl posléze belgickým Kasačním soudem relativizován, když připustil, že soud může při posuzování potenciální škody, kterou strany předpokládaly při uzavření smlouvy, zohlednit škodu, která nakonec vznikla.²³ Skutečná škoda je pak (pouhou) indicií, kterou může soud použít při zjišťování potenciální škody. Stanovená částka smluvní pokuty musí být snížena alespoň na úroveň potenciální škody.²⁴

21 Dostupné např. zde: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BjNR001950896.html>.

22 Cass. 26 January 2001, AR C.99.0483.N, ECLI:BE:CASS:2001:ARR.20010126.2, Arr.Cass. 2001, 178, Huur 2001, 71, JT 2003, 762, Pas. 2001, 178, R. Cass. 2001, 354 and RW 2000-01, 1279.

23 Cass. 29 February 1996, AR C.93.0498.N, ECLI:BE:CASS:1996:ARR.19960229.6, Arr. Cass. 1996, 208 and Pas. 1996, 1, 221.

24 Cass. 22 October 2004, AR C.03.0088.N, ECLI:BE:CASS:2004:ARR.20041022.20, Arr. Cass. 2004, 1654, JT 2005, 679, NJW 2005, 736, Pas. 2004, 1633, RABG 2005, 647, note J. BAECK and RW 2005-06, 460.

Koncept potenciální škody je tak využíván nejen jako delimitační kritérium přípustnosti doložky o smluvní pokutě, nýbrž rovněž jako horní hranice moderace. **Nový čl. 5.88 belgického občanského zákoníku opouští kritérium potenciální škody, jež sloužilo k rozlišení mezi přípustnými a nepřípustnými doložkami o smluvní pokutě, a zavádí nové komplexní kritérium zjevné nepřiměřenosti.** Čl. 5.88, § 2 konkrétně stanoví: „*Soud nicméně z úřední povinnosti nebo na návrh dlužníka zmírní doložku o náhradě škody, je-li zjevně nepřiměřená s přihlédnutím ke škodě a všem dalším okolnostem, zejména k oprávněným zájmům věřitele. V případě zmírnění nemůže soud dlužníkovi uložit náhradu škody, která je nižší než přiměřená částka nebo přiměřené plnění.*“²⁵

Uvedené (alespoň dílčí) přeshraniční srovnání může mít jako příklad význam rovněž z toho hlediska, že při řešení problematiky moderace smluvní pokuty nelze hovořit (slovy důvodové zprávy k občanskému zákoníku z roku 2012) o existenci určité (jediné či

25 Belgická úprava soukromého práva dostupná např. zde <https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/welcome.pl>. Principy nové úpravy soukromého práva např. zde <https://justice.belgium.be/fr/bwcc>.

26 Obdobně op. cit. sub 16, str. 725-733.

27 Judikaturou v poměrech občanského zákoníku z roku 2012 zůstává dosud neřešená otázka, mohou-li si strany dohodou moderaci vyloučit.

převažující) „evropské kontinentální konvencí“, které by se tak mohlo dosavadní judikatorní pojetí přičít. Zároveň pak nelze pominout, že z důvodové zprávy k o. z. vyplývá, že podoba účinné právní úpravy nevychází z inspirace některým zahraničním právním řádem, nýbrž výslovně se uvádí, že ustanovení o smluvní pokutě se přejímá z dosud platné úpravy v tuzemském občanském a obchodním zákoníku.

Závěrem

Jak jsem zmiňoval již v úvodu tohoto příspěvku, přes výhrady, které mám k tomu, že ke změně judikatury došlo, a k části závěrů rozhodnutí, je třeba zdůraznit, že jde o rozhodnutí velkého senátu. V otázkách, které rozhodnutí řešilo, jde tedy o otázky již v poměrech občanského zákoníku z roku 2012 vyřešené a jeho závěry z pohledu soudní praxe je třeba respektovat.

D. Patěk v roce 2017 uvedl: „*Klauzule o smluvní pokutě patří mezi nejméně častější smluvní ujednání. Její popularita spočívá především v její univerzálnosti, jednoduchosti a funkcích, jež napomáhají zdárnému naplnění smlouvy, a tím především vylepšují postavení věřitele.*“²⁶

Ukáže až další vývoj, zdali i po rozhodnutí velkého senátu zůstane smluvní pokuta v takové oblibě, příp. zdali smluvní strany budou chtít omezit „rizika“ možného moderačního zásahu soudů volbou jiných smluvních institutů zajištění či utvrzení, příp. jinými ujednáními.²⁷ ❖

Judikatura Nejvyššího soudu a „neústavní“ výše úroku z prodlení

Autorka ve svém příspěvku shrnuje judikaturu Nejvyššího soudu týkající se výše úroku z prodlení. Judikatura Nejvyššího soudu postupem doby formulovala hlediska významná pro posouzení, zda konkrétní ujednání o úroku z prodlení nevybočuje z limitů autonomie vůle daných především dobrými mravy a veřejným pořádkem, nicméně nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2019, sp. zn. II. ÚS 3194/2018, aplikovatelnost těchto hledisek zpochybnil.

JUDr. Alena Bányaiová, CSc., působí jako advokátka v AK Bányaiová Vožehová, s. r. o., a na Katedře občanského práva Právnické fakulty Západočeské univerzity v Plzni.

Následkem prodlení dlužníka s plněním peněžitého dluhu je vznik oprávnění věřitele požadovat úroky z prodlení (§ 1970 o. z.). Určení výše úroku z prodlení je věcí smluvních stran, jen na nich záleží, jak chtějí sankcionovat porušení platebních povinností. Nicméně, autonomie vůle není bezbřehá, je korigována i v těchto případech především **hlediskem dobrých mravů a veřejného pořádku. Limity smluvní volnosti při sjednávání úroku z prodlení jsou předmětem časových sporů, a tedy i poměrně rozsáhlé judikatury Nejvyššího**

i Ústavního soudu. A právě pohled na uplatnění těchto limitů je v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu a Ústavního soudu dosti rozdílný, což nepřispívá k předvídatelnosti soudního rozhodování a právní jistotě vůbec.

Funkce úroku z prodlení je především kompenzační, úrok poskytuje věřiteli náhradu za neprávem zadržené finanční prostředky, které mu chyběly a musel si je za cenu komerčního úroku opatřovat jinak. Úrok z prodlení má také preventivní funkci, neboť hrozba platby úroku motivuje dlužníka ke včasnému plnění jeho povinností. Působení úroku z prodlení je i sankční, trestající, byť tato složka jeho funkce by neměla být přeceňována nebo zdůrazňována, neboť jde o prostředek civilního práva.¹

Výši úroku z prodlení mohou strany sjednat podle své vůle. To už bylo řečeno. Musí ovšem respektovat limity, které autonomii vůle právo stanoví a které jsou promítnuty i ve funkcích, jež úrok

1 K tomu viz např. M. Jurčová a kol.: *Jednotný systém nesplnění a prostředkov nápravy: Návrh koncepce a pravidel (ustanovení) budoucí právní úpravy*, Leges, Praha 2018, str. 78 a 79.

z prodlení plní. Proto, zjednodušeně řečeno, výše úroku z prodlení ujednaná stranami by neměla být taková, aby místo naplnění těchto funkcí jen dlužníka nepřiměřeně stíhala. Základním limitem autonomie vůle je hledisko dobrých mravů. Dobré mravy vyjadřují určité standardy chování, které jsou společností obecně uznávány jako slušné a morální. Jak říká L. Tichý, dobré mravy v občanském zákoníku mají především negativní úlohu. Představují jakési „*etické minimum, které působí jako určitý filtr, a tedy jako ochrana těch, kteří by hypoteticky mohli být dotčeni*“.² Právní jednání, které se přiči dobrým mravům, je neplatné (§ 580 o. z.). Je to judikatura, která pojem dobré mravy v dané době naplňuje a konkretizuje.

Ochrana dlužníka před neúměrně vysokými úroky z prodlení v judikatuře Nejvyššího soudu

V rozporu s dobrými mravy může být i ujednání o výši úroku z prodlení. Nejvyšší soud se hlediskem dobrých mravů jako kritériem přípustnosti ujednání o výši úroku z prodlení zabýval v řadě rozhodnutí. V převážné většině případů to bylo ve vztahu k dřívější právní úpravě, občanskému zákoníku z roku 1964 a obchodnímu zákoníku. K závěrům, k nimž dospěl, se přihlásil i při aplikaci úpravy současné. Základní a jednotící myšlenkou vyjádřenou v těchto rozhodnutích je zmíněné **chápání dobrých mravů jako měřítko etického hodnocení konkrétních situací a promítnutí obecně uznávaných zásad slušnosti a poctivého jednání do konkrétního skutkového stavu.**

Příklady je celá řada. V rozsudku ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 23 Cdo 1458/2007, odmítl Nejvyšší soud přístup odvolacího soudu k ujednání o úroku z prodlení v sazbě 0,6 % za každý den prodlení, který takové ujednání považoval za rozporné s dobrými mravy jen proto, že ujednaná výše úroku se podstatně liší od zákonné sazby. Odvolací soud svůj závěr opřel jen o konstatování, že sjednaná sazba úroku odpovídala sazbě 219 % p. a., což představovalo více než devatenáctinásobek zákonné úrokové míry.

Nejvyšší soud své výhrady vůči závěrům odvolacího soudu založil na těchto důvodech:

- a) Při posouzení, zda se sjednaná sazba úroků z prodlení přiči dobrým mravům, nelze bez zvážení všech rozhodných okolností konkrétního případu vyjít pouze ze závěrů jiného rozhodnutí soudu v obdobné věci.
- b) Posouzení, zda se smluvené sazby úroků z prodlení přiči dobrým mravům, se neobejde bez zvážení všech rozhodných okolností konkrétního případu a nepostačí srovnání smluvené sazby úroku z prodlení se sazbou zákonnou.
- c) Je třeba se zabývat jak důvody, které ke sjednání konkrétní výše úroku z prodlení vedly, a okolnostmi, které je provázely, tak důvody nesplnění zajištěného závazku, popř. i dopady přiznání sjednaného úroku z prodlení na osobu, vůči které je uplatňován.

Nezbytnost posouzení konkrétních okolností každého případu zdůraznil Nejvyšší soud i v řadě případů, v nichž posuzoval přípustnost sazby úroku z prodlení ve výši 0,5 % denně. Jmenovat lze např. rozsudek ze dne 19. 8. 2009, sp. zn. **32 Cdo 2185/2008**, kde aproboval závěr odvolacího soudu o přípustnosti úroku z prodlení v uvedené sazbě, neboť se zabýval přiměřeností výše ujednaných úroků z prodlení se zřetelem ke konkrétním okolnostem, zejména k délce doby prodlení a značnému rozsahu a významu zajištěného závazku. Konstatoval, že „[r]ozpor s dobrými mravy

či zásadami poctivého obchodního styku nemůže spočívat výlučně v ujednání o výši úroku z prodlení, neboť takové ujednání by pak stěžejí mohlo být vůbec platné ve smyslu ust. § 39 obč. zák.“ Podobná hlediska považoval za významná i v rozsudku ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. 23 Cdo 2924/2009.

V usnesení ze dne 23. 4. 2008, sp. zn. **32 Cdo 1164/2007**, odmítl Nejvyšší soud odvolání dlužníka a aproboval postup nižších soudů. Předmětem žaloby byl mj. úrok z prodlení za prodlení se splátkami ceny technologického zařízení ve vztahu mezi podnikateli. Prvoinstanční i odvolací soud posoudily jako platné ujednání o úrocích z prodlení ve výši 0,1 % z dlužné částky za každý den prodlení do 30 dnů prodlení a ve výši 0,5 % z dlužné částky za každý den prodlení od 31. dne prodlení. Odvolací soud za skutečnosti významné pro tento závěr považoval nejen vlastní určení výše úroku, ale vzal v úvahu i tyto další faktory: nebyla prokázána vadnost dodávky a dodávané zařízení představovalo jednu velkou dodávku počátečního vývojového typu, dlužník nevyužil možnosti zaplatit dlužný zbytek ceny ve splátkách, aby nemusel platit úrok z prodlení, nebylo prokázáno tvrzení dlužníka o likvidační výši úroku z prodlení, ujednání o úroku z prodlení nemělo šikanózní povahu, pro což svědčí i nižší úrok z prodlení za prvních 30 dnů prodlení, a zvýšení na 0,5 % denně se týkalo až prodlení dalšího. Nebylo rovněž prokázáno, že by se věřitel snažil ujednáním o výši úroku dlužníka poškodit. Nejvyšší soud zhodnotil postup nižších soudů jako správný, připomněl, že soulad obsahu právního jednání „s dobrými mravy musí být posuzován vždy, bez ohledu na to, že obsah byl výsledkem svobodného ujednání mezi účastníky, a také bez ohledu na to, kdo případný rozpor s dobrými mravy zavinil, či zda některá ze stran byla při uzavírání smlouvy v dobré víře“. Dále uvedl, že postupu odvolacího soudu nelze nic vytknout, když „přihlédl též k významu a hodnotě zajišťované povinnosti, k okolnosti, zda ze vzniklého prodlení hrozí škoda, resp. by hrozila škoda ve značné výši, a na druhé straně k míře, v jaké mohla být výše sjednaných úroků z prodlení pro žalovanou tzv. „likvidační.“ Toto usnesení Nejvyššího soudu však bylo zrušeno **nálezem Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 523/07** (k tomu viz níže).

Z podnětu tříčlenného senátu, který dospěl k jiným závěrům, než které jsou vyjádřeny v rozsudcích týkajících se úroku z prodlení ve výši 0,5 % denně citovaných výše, se přípustností ujednání o sazbě tohoto úroku zabýval velký senát občanskoprávního a obchodněprávního kolegia Nejvyššího soudu ve sjednocujícím rozsudku ze dne 16. 5. 2012, sp. zn. **31 Cdo 717/2010** (Rc 104/2012). Předmětem posouzení byl dohodnutý úrok z prodlení ve vztahu mezi podnikateli za opožděné zaplacení kupní ceny, která činila 310 000 Kč. Úrok z prodlení byl ujednan sazbou 0,5 % denně a dlužník byl v prodlení se zaplacením části kupní ceny ve výši 203 948,80 Kč. Soud odvolací považoval za rozhodné, že (a) smluvní úrok z prodlení ve výši 0,5 % denně představoval více než padesátinásobek zákonného úroku z prodlení, který činil v rozhodné době 3,5 % ročně, a že (b) sjednaná denní sazba úroku z prodlení tak odpovídala roční úrokové sazbě ve výši 182,5 %. Na základě uvedených skutečností uzavřel, že takto určený úrok z prodlení je v rozporu s dobrými mravy, a jeho ujednání je tudíž neplatné.

Nejvyšší soud vytkl odvolacímu soudu nedostatečné posouzení konkrétních okolností, které vedly k ujednání úroku z prodlení. Zdůraznil, „že porušení zásad poctivého obchodního styku při uplat-

² L. Tichý: Obecná část občanského práva, C. H. Beck, Praha 2017, str. 72.

nění nároku na úrok z prodlení nelze obecně, pro všechny případy, vyvozovat pouze z nepoměru sjednaného úroku a hodnoty zajišťovacího závazku. Porušení zásad poctivého obchodního styku je nutné zkoumat v každém případě ve vazbě na jeho konkrétní okolnosti. Přitom je třeba se zabývat jak důvody, které ke sjednání konkrétní výše úroku z prodlení vedly, a okolnostmi, které je provázely, tak důvody nesplnění zajištěného závazku, popř. i dopady přiznání sjednaného úroku z prodlení na osobu, vůči které je uplatňován.“ Zopakoval také, že závěr o rozporu ujednání o výši úroku z prodlení s dobrými mravy nelze založit výlučně na porovnání smluvené sazby se sazbou zákonnou. Stejně tak nestačí jen odkázat na závěry Nejvyššího soudu v obdobné věci, aniž by byla vzata v úvahu specifika posuzovaného případu. Velký senát v závěru vyjádřil přesvědčení, že jeho závěry obstojí i s přihlédnutím k názoru vyslovenému Ústavním soudem v nálezech ze dne 7. 5. 2007, sp. zn. I. ÚS 523/07, a ze dne 1. 7. 2010, sp. zn. I. ÚS 728/10, o nichž bude řeč níže.

Pozdější judikatura následovala závěry velkého senátu vyjádřené v citovaném rozsudku a zdůrazňovala konkrétní okolnosti daného případu, z nichž by bylo možné usuzovat na nepřiměřenou výši úroku z prodlení. Nejvyšší soud se v usnesení sp. zn. 23 Cdo 3071/2015 ztotožnil se závěry odvolacího soudu, který nepřisvědčil požadavku dlužníka na snížení úroku z prodlení dohodnutého ve výši 14,42 % ročně, kdy dlužník tvrdil, že úrok z prodlení dosáhl neúměrně vysoké výše, neboť věřitel podal žalobu těsně před koncem promlčecí lhůty. Nejvyšší soud k této argumentaci dodal: „Na rozpor s dobrými mravy nelze usuzovat z celkové výše sankce, je-li důsledkem dlouhodobého prodlení a s tím spojeným navyšováním. V opačném případě by byl zcela bezdůvodně zvýhodňován dlužník.“ Podobně viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 10. 2015, sp. zn. 23 Cdo 3278/2015.

Všechna citovaná rozhodnutí se zabývala smluvním úrokem z prodlení ujednaným za platnosti dřívější právní úpravy, obchodního zákoníku. Soulad ujednání o výši úroku z prodlení s dobrými mravy, tj. přípustnost ujednané výše v poměrech současného občanského zákoníku, posuzoval Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 22. 9. 2020, sp. zn. 32 Cdo 1490/2019. Předmětem jeho posouzení byl úrok z prodlení ve výši 0,5 % denně ujednaný mezi podnikateli vedle jednorázové smluvní pokuty ve výši 0,5 % z celkové dlužné částky. Nejvyšší soud se opět přihlásil k závěrům zmíněného sjednocujícího rozsudku velkého senátu. Opakoval, že závěry tohoto rozsudku obstojí i s přihlédnutím k nálezům Ústavního soudu dovozujícím neústavnost ujednaného úroku z prodlení ve výši 0,5 % (citované nálezy sp. zn. I. ÚS 523/07, I. ÚS 728/10 a nálezy ze dne 1. 4. 2018, sp. zn. II. ÚS 3194/18, o němž bude pojednáno dále). Pokusil se také vymezit „určitý okruh okolností, které by soud zpravidla neměl opomenout při posouzení, zda se konkrétní ujednání o výši úroku z prodlení příčí dobrým mravům“.

Mělo by jít o okolnosti, z nichž by soud mohl zjistit, zda ujednání o výši úroku z prodlení plní svou motivační, kompenzační a sankční funkci. Zvažovat a posuzovat je podle uvedeného rozsudku třeba např. rizikovost obchodu ve vztahu k předchozímu chování dlužníka a jeho tehdy aktuální situaci, rámcový rozsah očekávatelných škod na straně věřitele v důsledku prodlení dlužníka včetně předpokladu vývoje škod během času, dále význam případného nesplaceného dluhu pro věřitele, pro jeho obchodní praxi i ekonomickou situaci. Relevantní může být též další obsah posuzované smlouvy a skutečnost, zda současně s úroky z prodlení byla sjednána i jiná sankce za prodlení plnicí obdobné funkce, obchodní zvyklosti stran a případné sjednávání sankcí za prodlení

v minulosti, majetkové poměry stran smlouvy v době jejího uzavírání a případně i vědomost o očekávaných budoucích majetkových poměrech. K závěrům tohoto rozsudku i zmíněnému rozsudku velkého senátu sp. zn. 31 Cdo 717/2010 se Nejvyšší soud přihlásil i v rozsudku ze dne 19. 10. 2021, sp. zn. 23 Cdo 765/2020.

Úrok z prodlení v rozhodování Ústavního soudu

Jak bylo řečeno, **předmětem posuzování Ústavního soudu bylo výše citované usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 1164/2007**, v němž Nejvyšší soud souhlasil s přístupem odvolacího soudu. **Ústavní soud uvedený případ posuzoval na základě ústavní stížnosti dlužníka a v nálezu I. ÚS 523/07 zaujal stanovisko opačné;** důvody, na nichž odvolací soud založil svůj závěr o přípustnosti ujednaného úroku, nepovažoval za dostatečně přiléhavé. Důraz položil na ujednanou výši úroku z prodlení, která musí respektovat funkci tohoto právního prostředku, a konstatoval: „Zásada smluvní volnosti je v daném případě modifikována účelem a smyslem sankčního a motivačního mechanismu institutu úroků z prodlení; jejich použití je možné a zákonné, jejich výše však nemůže být bezbřehá. Pokud bývá v judikatuře zdůrazňováno, že porušení zásad poctivého obchodního styku při uplatnění nároku na úrok z prodlení je nutné zkoumat ve vazbě na konkrétní okolnosti, na zásadu řádného a včasného plnění závazků, a že rozpor právního úkonu s dobrými mravy je třeba posuzovat v každém případě individuálně, s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem jednání účastníků v příslušném období a k jejich tehdejšímu postavení, je samozřejmě taková úvaha potud správná, pokud sama výše těchto úroků nemá spíše než motivační charakter právě charakter šikanózní. Částka, kterou je povinen platit subjekt, jenž se dostane do prodlení, odpovídající úroku 182 % ročně, jako je tomu právě ve zkoumaném případě, je již očividně (rovněž) za hranicí, kterou lze považovat podstatě a smyslu daného institutu úroku z prodlení za adekvátní.“

Z citovaného textu je zřejmé, že rozhodující pro Ústavní soud byla **samotná výše smluvního úroku z prodlení, která musí být přiměřená jeho kompenzační a motivační funkci.** Tuto funkci už neplní úrok z prodlení ve výši 0,5 % denně z dlužné částky. Jiné okolnosti vztahu mezi dlužníkem a věřitelem nejsou pro přípustnost ujednané výše podstatné. Stejně stanovisko zopakoval Ústavní soud i v nálezu ze dne 1. 7. 2010, sp. zn. I. ÚS 728/10.

Tyto závěry a jejich význam pro soudní praxi rozvinul již zmiňovaný nálezy Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2019, sp. zn. II. ÚS 3194/18. Předmětem ústavní stížnosti byly rozsudky prvoinstančního i odvolacího soudu, jimiž byl zamítnut návrh stěžovatele na zastavení exekuce na částku 25 000 Kč spolu s ujednanými úroky z prodlení ve výši 1 % denně do zaplacení. Ústavní soud oba rozsudky zrušil. Svě závěry založil na posouzení dvou základních otázek. Za prvé, zda a v jakých případech mohou exekuční soudy zkoumat věcnou správnost exekučního titulu, a za druhé, zda nepřiměřenost výše úroků z prodlení je zásadní vadou exekučního titulu zakládající důvod pro tento přezkum.

K první otázce s odkazem na svá předchozí rozhodnutí konstatoval, že v exekučním řízení lze zkoumat vady exekučního titulu a výkon rozhodnutí zastavit podle § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř., pokud by tím mělo dojít k odstranění zjevné nespravedlnosti nebo zabráněno zneužití práva, které může představovat zjevně šikanózní exekuční návrh. Uzavřel, že z jeho ustálené judikatury „plyne, že v exekučním řízení obecným soudům přísluší se zabývat zásadními

vadami exekučního titulu a že jsou povinny výkon rozhodnutí zastavit podle § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř. také v případech, v nichž by výkon rozhodnutí vedl ke zjevné nespravedlnosti, nebo byl dokonce v rozporu s principy právního státu. Nezohlednění těchto kritérií při rozhodování o zastavení výkonu rozhodnutí představuje porušení základního práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod“ (bod 23 nálezu).

K otázce, zda výše úroků z prodlení může představovat zásadní vadu exekučního titulu, vyslovil Ústavní soud několik závěrů. Konstatoval, že **existuje maximální ústavně přípustná výše úroků z prodlení a že za hranicí maximální ústavně přípustné výše úroků z prodlení je úrok z prodlení ve výši 0,5 % denně, tj. 182,5 % ročně.** Tuto maximálně přípustnou výši úroků z prodlení dovodil ze svých nálezů (I. ÚS 728/10 a I. ÚS 523/07), o nichž byla řeč výše a které úroky z prodlení ve výši 0,5 % denně označily bez dalšího za protiústavní.

Doplnil k tomu, že závěr o protiústavnosti úroku z prodlení ve výši 0,5 % denně vyslovený v citovaných nálezech se sice týkal hmotného práva, má ovšem bezprostřední přesah do práva procesního. „Není-li možné, aby si smluvní strany sjednaly úrok z prodlení přesahující maximální ústavně přípustnou výši, nemohou ani soudy svými rozhodnutími přiznávat nárok na plnění úroků z prodlení v neústavní výši; jinak řečeno, nemohou přiznat protiústavní plnění. Jde tedy o procesní zásadu, bytí má původ v hmotném právu. Rozhodnutí přiznávající právo na zaplacení úroků z prodlení v neústavní výši tak přiznává plnění, které je z hlediska ústavněprávního zakázané. Přiznání práva na plnění, které ústavní pořádek zakazuje, je zásadní vadou exekučního titulu, a již z toho důvodu by výkonem rozhodnutí došlo ke zjevné nespravedlnosti“ (body 31 a 32 nálezu). Soudy by měly respektovat závěry nálezů sp. zn. I. ÚS 728/10 a I. ÚS 523/07, podle nichž úrok z prodlení ve výši 0,5 % denně „je již za hranicí ústavnosti a není třeba provádět individuální hodnocení přiměřenosti úroků. Změna tohoto pravidla by připadala v úvahu při zásadní změně ekonomických poměrů.“

Obecným soudům, jejichž rozsudky zrušil, pak Ústavní soud uložil, aby „stanovily výši úroků z prodlení, kterou lze ještě považovat za přiměřenou (a ústavní), a aby ve zbylé části exekuci zastavily podle § 268 odst. 1 písm. h) ve spojení s § 268 odst. 4 o. s. ř.“ (bod 51 nálezu).

Některé závěry nálezu II. ÚS 3194/18 vyvolávají značné pochybnosti.

Maximální ústavně přípustná výše úroků z prodlení

Ústavní soud v uvedeném nálezu několikrát zdůraznil, že existuje maximální ústavně přípustná výše úroků z prodlení, již je sazba nedosahující 0,5 % denně, resp. že sazba 0,5 % denně je již za hranicí maximální ústavní přípustnosti. K závěru o protiústavnosti stačí jen zmíněná sazba úroku a žádné zkoumání konkrétních okolností případu není třeba. Zdá se tedy, že **nález sp. zn. II. ÚS 3194/2018 rozlišuje dvě situace. Za první situace, do nichž spadají ujednání o úroku z prodlení, u nichž mají soudy k námitce dotčené strany posuzovat, zda s ohledem na konkrétní okolnosti případu odpovídá ujednaná výše kritériu dobrých mravů.** Druhou skupinou jsou pak **případy, kdy výše úroku či jeho sazba je taková, že již sama o sobě je protiústavní a žádné konkrétní okolnosti to nemohou změnit; tím je právě sazba 0,5 % denně.**

Je otázkou, zda takové rozlišování má vůbec smysl. Dobré mravy

vyjadřují určité standardy chování, které jsou společností obecně uznávány jako slušné a morální. Jak bylo řečeno, představují určité etické minimum, chránící ty, kteří by mohli být dotčeni jednáním vybočujícím z této hranice. Jako neurčitý pojem vyžadují dobré mravy při jejich aplikaci konkretizaci. Při jejich implementaci jako mimoprávní normy „však nejde o recepci nějaké zvláštní morálky, ale o recepci obecně uznávaných mravních zásad na konkrétní skutkový stav“.³ Pokud tedy soud v konkrétním případě zjistí, že ujednání o sankci za prodlení s plněním se výši sankce přičí uznávaným morálním standardům, je zbytečné stanovit ještě další hranici už nějakou fixní částkou či sazbou, která by byla označena jako nejen nemorální, ale i protiústavní. To je jeden aspekt. Druhým je proměnnost pojmu dobré mravy. Pojem dobré mravy podléhá změnám tak, jak se mění, vyvíjí chápání základních hodnot a principů uznávaných danou společností na daném stupni vývoje. Výše sankce, jež se v určitém období jeví jako neúměrně vysoká a tíživá, může v jiné době a za jiných podmínek fungovat zcela bez problémů. Nemusí přitom jít o převratné celospolečenské změny, ale jen o změny v nahlížení na určité jevy. Příkladem může být nahlížení na úrok a možnost požadovat úroky z úroků. Do nedávné doby to judikatura neumožňovala, dnes je dohoda o úrocích z úroků předpokládána zákonem.

Závažnějším problémem spojeným s popsanou „protiústavností“ úroku z prodlení ve výši 0,5 % denně však je způsob, jakým se Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 3194/2018 postavil k judikatuře obecných soudů, resp. k judikatuře Nejvyššího soudu.

Jak bylo řečeno, podle nálezu sp. zn. II. ÚS 3194/2018 je sjednání a také přiznání úroku z prodlení ve výši 0,5 % denně protiústavní, odporující maximálně ústavně přípustné výši úroku z prodlení. Zároveň tento nálezný konstatoval, že neexistuje ani ustálená judikatura obecných soudů, která by se zabývala otázkou, „jaká výše úroků z prodlení je již protiústavní“ (bod 44 nálezu). Je pravda, že judikatura obecných soudů neposuzovala, zda ujednání o úroku z prodlení dosahuje či nedosahuje ústavně maximálně přípustné výše. Nálezný však zcela pominul rozsáhlou judikaturu obecných soudů, která se případy, kdy strany ujednaly úrok z prodlení ve výši 0,5 % denně, zabývala. Pominul i výše rozebraný rozsudek sp. zn. 31 Cdo 717/2010, jímž velký senát Nejvyššího soudu rozhodl na základě § 19 a 20 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, o sjednocení judikatury při posuzování ujednání o výši úroku z prodlení. Nejvyšší soud v tomto rozsudku formuloval kritéria pro posouzení, zda se ujednaná výše přičí dobrým mravům, či nikoliv. Tato kritéria formuloval právě při posuzování úroku ujednaného ve výši 0,5 % denně a zdůraznil, že rozpor i tohoto smluvního ujednání s dobrými mravy je třeba posuzovat v každém konkrétním případě individuálně s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem každého případu.

Konstatoval-li tedy Ústavní soud, že úrok z prodlení ve výši 0,5 % denně je vždy protiústavní, aniž by bylo třeba zkoumat okolnosti, za nichž k ujednání došlo, zasáhl do ustálené judikatury obecných soudů. Oproti ustálené judikatuře změnil, a to právě pro uvedenou konkrétní sazbu úroku z prodlení, přístup k uplatnění principu dobrých mravů jako korektivu autonomie vůle. Jestliže obecné soudy ve své judikatuře usměrněné sjednocujícím rozhodnutím Nejvyššího soudu vyžadovaly, aby pro vyslovení nepřipustnosti sazby úroku z prodlení ve výši 0,5 % denně

³ Op. cit. sub 2, str. 72.

pro překročení limitů autonomie vůle hovořily konkrétní okolnosti případu, pak podle Ústavního soudu přesahuje tyto limity takové ujednání vždy. Ústavní soud se přitom ani jedním slovem nevy- pořádal s argumentací Nejvyššího soudu obsaženou v citovaném sjednocujícím rozsudku.

V této souvislosti je třeba připomenout, že **citovaný nálezez po- minul nejen ustálenou judikaturu obecných soudů, ale i to, co ke stejnému problému řekl jiný senát Ústavního soudu.** Usne- sením ze dne 13. 8. 2013, sp. zn. III. ÚS 1169/13, třetí senát Ústav- ního soudu odmítl ústavní stížnost dlužníka, který s odkazem na zmiňované nálezy sp. zn. I. ÚS 523/07 a I. ÚS 728/10 spatřoval porušení svých základních práv rozhodnutími odvolacího a dovo- lacího soudu, které přiznaly věřiteli úrok z prodlení ve výši 0,6 % z dlužné částky denně. V tomto usnesení Ústavní soud zhodnotil postup obecných soudů a „*dospěl k přesvědčení, že postup soudů, vedoucí k vydání napadených rozhodnutí, nelze označit za svévolný či nepřiměřený. Proti závěrům nalézacího a odvolacího soudu nelze z ústavněprávního hlediska vznášet žádné relevantní námitky, neboť jsou náležitě odůvodněné po stránce skutkové i právní. Obecné soudy dospěly z konkrétních skutečností k závěru, že v projednávané věci je žaloba proti stěžovateli důvodná, a toto své rozhodnutí do- statečně odůvodnily v souladu s požadavky spravedlivého procesu dle ust. § 157, 169 o. s. ř.*“

Z toho, co bylo řečeno, vyplývají dvě skutečnosti. Za prvé, závě- ry nálezu sp. zn. II. ÚS 3194/18 vybočují z přístupu Ústavního soudu k judikatuře jako takové, jejímu významu a k možnosti jejích změn. Jak píše Z. Kühn, „*Ústavní soud opakovaně zdůrazňoval, že judika- tura je právem v materiálním slova smyslu, což nese též povinnost soudů svou judikaturu měnit principiálním a předvídatelným způ- sobem, který nenaruší oprávněná očekávání adresátů právních no- rem.*“⁴ Konkrétně v nálezu ze dne 22. 12. 2010, sp. zn. III. ÚS 1275/10, kde Ústavní soud s odkazem na svá další rozhodnutí připustil, že judikatura nemůže být bez vývoje, ovšem za dodržení principu předvídatelnosti soudního rozhodování, na jehož základě právní úprava stanoví závazná pravidla pro přijímání rozhodnutí, jimiž má být stávající judikatura překonána. Citovaný nálezez k tomu dodá- vá: „*Dokonce i kdyby takovéto procedury nebyly pro uvedené přípa- dy pozitivním právem zakotveny, nic by to neměnilo na povinnosti soudů přistupovat ke změně judikatury nejen opatrně a zdrženlivě (tj. výlučně v nezbytných případech opodstatňujících překročení prin- cipu předvídatelnosti), ale též s důkladným odůvodněním takového postupu; jeho součástí nezbytně by mělo být přesvědčivé vysvětlení toho, proč, vzdor očekávání respektu k dosavadní rozhodovací pra- xi, bylo rozhodnuto jinak.*“ (Podobně viz nálezez Ústavního soudu ze dne 6. 4. 2021, sp. zn. I. ÚS 1343/20.) Jak bylo řečeno, jakékoliv odůvodnění zásahu do stávající judikatury Nejvyššího soudu chy- bělo, existenci judikatury k posuzovanému problému druhý senát Ústavního soudu neshledal.

Za druhé, nálezez II. ÚS 3194/2018 se nevypořádal ani s odliš- ným názorem, který vyjádřil jiný senát Ústavního soudu, byť „*jen*“ v usnesení sp. zn. III. ÚS 1169/13, odmítajícím ústavní stíž- nost pro zjevnou neopodstatněnost podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. I když usnesení mají „*nižší preceden- ční sílu než nálezy Ústavního soudu*“, jak se píše v bodu 22 nálezu II. ÚS 3194/2018, třetí senát Ústavního soudu se v citovaném usne- sení podrobně věcně zabýval postupem obecných soudů, které

posuzovaly konkrétní okolnosti ujednání o výši úroku z prodlení, a jejich postup aproboval jako správný. Pokud druhý senát v ná- lezu sp. zn. II. ÚS 3194/2018 zmíněné usnesení přešel jako neexis- tující, nedostál principu vázanosti vlastními rozhodnutími, který Ústavní soud několikrát formuloval. Srov. např. nálezez pléna Ústav- ního soudu ze dne 11. 6. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 11/02, kde je mj. řečeno: „*Nemá-li se sám Ústavní soud jako ústavní orgán, tj. orgán veřejné moci, dopouštět libovůle, jejímuž zákazu je sám také podroben, neboť i Ústavní soud, či právě on, je povinen respektovat rámeček ústavního státu, v němž je výkon libovůle orgánům veřejné moci striktně zapo- vězen, musí se cítit vázán svými vlastními rozhodnutími, která může svou judikaturou překonat jen za určitých podmínek. Tento postulat lze přitom charakterizovat jako podstatnou náležitost demokraticke- ho právního státu (čl. 1 odst. 1 ve spojení s čl. 9 odst. 2 Ústavy).*“ K mož- nostem změny vlastní judikatury patří vedle principů v citovaném nálezu uvedeným i přesvědčivé odůvodnění změny.

Nálezez II. ÚS 3194/2018 se také negativně podepsal na dal- ším vývoji judikatury obecných soudů týkající se přiměřenos- ti úroků z prodlení. Výše byly citovány rozsudky nalézacích sená- tů Nejvyššího soudu, jejichž předmětem bylo posouzení ujednání o smluvním úroku z prodlení již podle současné úpravy. Nejvyšší soud se v nich přihlásil k závěrům zmiňovaného sjednocujícího rozsudku velkého senátu a konstatoval, že tyto závěry obsto- jí i s přihlédnutím k nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 523/07, I. ÚS 728/10, jakož i II. ÚS 3194/2018. Důvodem mělo být, že uve- dené nálezy se týkaly jiného skutkového stavu (srov. rozsudky Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 1490/2019 a 23 Cdo 765/2020). O jiný skutkový stav ve zmíněných nálezech však nešlo, naopak posuzovaly jen výši úroku z prodlení ujednanou jako 0,5 % denně a uzavřely, že zkoumání skutkového stavu, tj. konkrétních okolnos- tí případu, není nutné. Je však třeba uznat, že asi jiným způsobem se s uvedenými nálezy nebylo možné vypořádat.

Podstatně jinak se k problému postavil vykonávací senát č. 20 Nejvyššího soudu v rámci přezkumu rozhodnutí nižších soudů, na- řizujících výkon rozsudků ukládajících dlužníkovi povinnost zapla- tit úrok z prodlení právě ve výši 0,5 % denně.

Moderace úroků z prodlení soudem a související otázky

Podle nálezu II. ÚS 3149/2018 představuje přiznání úroku z pro- dlení ve výši 0,5 % denně zásadní vadu exekučního titulu, neboť přiznává plnění, které je z hlediska ústavněprávního zakázané. Vý- konem takového rozhodnutí by došlo ke zjevné nespravedlnosti. Proto by vykonávací soudy měly stanovit výši úroků z prodlení, kterou lze ještě považovat za přiměřenou (a ústavní), a ve zbylé části exekuci zastavit podle § 268 odst. 1 písm. h) ve spojení s § 268 odst. 4 o. s. ř. (bod 51 nálezu).

Ve vykonávacím řízení soud zásadně neprezkoumává ob- sahovou správnost exekučního titulu. Povinnému (dlužní- kovi) je však poskytována ochrana v případech, kdy po naří- zení výkonu vyjdou najevo skutečnosti, pro které se výkon rozhodnutí (exekuce) stane nepřipustným. Jednou z forem této ochrany je zastavení výkonu rozhodnutí soudem z dů- vodů stanovených v § 268 o. s. ř. Odborná literatura i judikatura se ohledně povahy důvodů, pro něž soud může výkon rozhodnutí zastavit, shodují v tom, že v odst. 1 písm. a) až g) citovaného usta- novení jsou stanoveny konkrétní důvody vymezené určitými spo- lečnými znaky, kdežto § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř. představuje ja-

4 Z. Kühn: O velkých senátech a judikaturních odklonech vysokých soudů, Právní rozhledy č. 2/2013, str. 39.

kousi sběrnou kategorií dalších (jiných) důvodů, jejichž spojujícím znakem je to, že jsou příčinou nepřípustnosti výkonu rozhodnutí.⁵ Ústavní soud v nálezu ze dne 17. 12. 2015, sp. zn. IV. ÚS 3216/14, povahu uvedených důvodů charakterizoval takto: „*Zatímco důvody pro zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. a) až g) o. s. ř. jsou důvody konkrétními, důvod uvedený pod písmenem h) je formulován všeobecně a jeho účelem je umožnit, aby výkon rozhodnutí byl zastaven i v jiných závažných případech, které pro jejich možnou rozmanitost nelze s úplností předjímat, resp. podrobit konkrétnímu popisu.*“

Exekuční senát Nejvyššího soudu na závěry nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3194/2018 o zásadní vadě exekučního titulu spočívající v neústavní výši úroků z prodlení reagoval v usnesení ze dne 1. 7. 2020, sp. zn. 20 Cdo 1655/2020. Za správný považoval postup odvolacího soudu, který výkon rozhodnutí na částku představující přisouzený úrok z prodlení k žádosti povinného zastavil v části, o niž byla podle názoru soudu překročena přípustná výše úroku z prodlení. Žalobce navrhl výkon rozhodnutí na celý přisouzený úrok z prodlení, tj. ve výši dohodnuté stranami na 1 % denně z dlužné částky. Odvolací soud pokládal úrok ve výši 1 % denně z dlužné částky za protiústavní. S ohledem na povahu posuzovaného závazku shledal jako přiměřenou výši úroku z prodlení 0,2 % z dlužné částky denně. Pro zbývající, podle soudu protiústavní, část 0,8 % denně z dlužné částky výkon rozhodnutí zastavil. Nejvyšší soud postup odvolacího soudu aproboval. K námitce povinného (odkazující na judikaturu Nejvyššího soudu včetně zmiňovaného sjednocujícího rozsudku 31 Cdo 717/2010) vykonávací senát Nejvyššího soudu uvedl, že zmíněná rozhodnutí nejsou v daném případě relevantní. Důvodem má být skutečnost, že nemožnost moderace úroků z prodlení v nich soud konstatoval pro nalézací řízení, a nikoliv ve vykonávacím řízení, které je možné částečně zastavit, jestliže přiznání příslušenství v nalézacím řízení již odporuje zásadám demokratického státu. Podobné závěry vyslovil i v usnesení ze dne 17. 6. 2020, sp. zn. 20 Cdo 1858/2020.

K tomu lze jen dodat, že **při uvedeném přístupu právní jistota stran, především věřitelů vymáhajících zaplacení úroku z prodlení, klesá k nule.** Soudy v nalézacím řízení jim vymáhanou částku přiznají, neboť po zkoumání okolností případu dospějí k závěru, že vymáhaná částka je platně ujednána a že nebyly překročeny limity autonomie vůle stran. Jakmile však dojde na výkon rozsudku, dozvědí se, že nic nedostanou, protože částka, kterou požadují, byla ujednána v neústavní výši, a to bez ohledu na to, jak a za jakých okolností k ujednání došlo.

Nejde však o jediný problém spojený s příkazem pro vykonávací soudy stanovit výši úroku z prodlení, která je ještě přípustná a ústavní, a v tomto rozsahu exekuci provést. Ve své podstatě tento pokyn znamená, že exekuční senáty by měly moderovat přiznanou výši úroku z prodlení. I to odporuje ustálené judikatuře Nejvyššího soudu.

Důsledkem rozporu ujednání o úroku z prodlení s dobrými mravy je neplatnost tohoto ujednání. To znamená, že nevyvolává zamýšlené účinky, práva a povinnosti týkající se takto dohodnutého úroku stranám nevznikají. Nastává tedy situace, jako kdyby úrok z prodlení stranami dohodnut nebyl a jejich vůli doplní dispozitivní právní úprava. Proto pokud věřitel uplatní u soudu právo na zaplacení úroku z prodlení ve výši, kterou soud shledá za rozpornou s dobrými mravy, musí soud zkoumat, zda v daném případě existují předpoklady pro přiznání úroku z prodlení ve výši stanovené právním předpisem, tj. dnes nařízením vlády č. 351/2013 Sb. Musí tedy zkoumat, zda v posuzovaném případě skutečně byl dlužník

v prodlení a byl za prodlení odpovědný. Pokud ano, musí mu přiznat bez zvláštního návrhu částku odpovídající úroku z prodlení stanoveného citovaným nařízením vlády č. 351/2013 Sb. (srov. např. několikrát citovaný sjednocující rozsudek Nejvyššího soudu 31 Cdo 717/2010 a řada dalších).

Nicméně, podle některých autorů soud může v případech nepřiměřeně vysokých smluvních úroků z prodlení zasáhnout do vztahu mezi dlužníkem a věřitelem jinak, může sám tento vztah modifikovat. Podle J. Šilhána je pravděpodobné, že se „*vyvine možnost využít ‚moderačního‘ práva podle § 577 o. z.*“ Dále podle něj „*není také vyloučeno, že se při soudní moderaci judikatorně vyvine analogické použití § 2051 o. z.*“ Této možnosti by měla svědčit blízkost smluvních úroků z prodlení a smluvní pokuty, byť, jak připouští tento autor, předchozí směřování rozhodovací praxe tomu spíše nenasvědčuje.⁶ Podle P. Horáka bude na soudu, pokud shledá neplatnost ujednání o úroku z prodlení, ať absolutní, nebo relativní, popř. i zdánlivost daného ujednání, aby za splnění zákonných podmínek „*výši úroku určil sám (§ 577 o. z.)*. *Začasté se tak v rozhodovací praxi bude zřejmě dít odkazem na zákonnou výši určenou nařízením vlády.*“⁷ Důrazněji po analogické aplikaci § 2051 o. z. i na moderační úrok z prodlení volají i další autoři, Viktor Kolmačka a Dominik Skočovský, kteří rovněž argumentují shodnou funkcí úroku z prodlení a smluvní pokuty a doplňují, že soudní kontrole má podléhat nikoliv jen samotné ujednání o smluvní pokutě či úroku z prodlení, ale i vzniklý nárok.⁸

Uvedené úvahy vyvolávají určité otázky, a to jak k možnosti využití § 577 o. z., tak ohledně analogické aplikace moderačního oprávnění soudu podle § 2051 o. z. na výši smluvního úroku z prodlení.

Podle § 577 o. z. je-li důvod neplatnosti jen v nezákonném určení množstevního, časového, územního nebo jiného rozsahu, soud rozsah změní tak, aby odpovídal spravedlivému uspořádání práv a povinností stran; návrhy stran přitom vázán není, ale uváží, zda by strana k právnímu jednání vůbec přistoupila, rozpoznala-li by neplatnost včas. Uvedené ustanovení je projevem liberálního přístupu občanského zákoníku k posuzování vad právních jednání spočívajících v rozporu se zákonem. Jak uvádí L. Tichý, protože zpravidla u vad, jichž se toto ustanovení týká, „*nejde o zásadní konflikt se zákonem, ustupuje zásada ochrany do pozadí ve prospěch zachování platnosti právního jednání za použití doplňujícího výkladu provedeného soudem*“.⁹ Onen nikoli zásadní konflikt se zákonem je vyjádřen tím, že důvod neplatnosti spočívá v nezákonném určení rozsahu, a to ať množstevního, časového, nebo jiného.

Z toho vyplývá, že **možnost doplňujícího výkladu vůle stran a změna příslušné části jejich právního jednání přichází v úvahu jen tam, kde zákon stanoví určité kvantitativní limity jejich jednání, stanoví určitý maximální nebo minimální rozsah jejich plnění či případně jiného faktoru vzájemných vztahů,**

5 J. Mádr in J. Jirsa a kol.: Občanské soudní řízení – soudcovský komentář, Kniha V. § 251–376, Wolters Kluwer, Praha 2014, str. 108.

6 J. Šilhán: Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku, C. H. Beck, Praha 2015, str. 374 a 375.

7 P. Horák in J. Petrov, M. Výtisk, V. Beran a kol.: Občanský zákoník, Komentář, 2. vyd., C. H. Beck, Praha 2019, str. 2121.

8 V. Kolmačka: O moderaci započtení smluvní pokuty jako protipohledávky, Obchodněprávní revue č. 3/2019, str. 57; D. Skočovský: Soudní kontrola excesivních úroků z prodlení, Časopis pro právní vědu a praxi č. 3/2021, str. 483–519.

9 L. Tichý in J. Švestka, J. Dvořák, J. Fiala a kol.: Občanský zákoník, Komentář, Svazek I., Wolters Kluwer, Praha 2014, str. 1431.

např. doby trvání právního vztahu založeného právním jednáním. Na jiné případy vad právního jednání by se oprávnění soudu podle § 577 o. z. vztahovat nemělo.¹⁰ Soud, byť není vázán návrhy stran a vychází pouze z jediného kritéria, jímž je spravedlivé uspořádání práv a povinností stran, by měl při stanovení obsahu smlouvy vzít v úvahu i tyto meze pro určení rozsahu stanovené zákonem,¹¹ tj. dané minimální nebo maximální hodnoty.

V případech, o nichž je řeč, tj. při posouzení zákonnosti smluvního úroku z prodlení, je sice vadou výše úroku, ovšem nejde jen o vybočení z kvantitativního vymezení zákona, ale o **překročení limitu daného hlediskem dobrých mravů**, což je důvodem neplatnosti daného ujednání. Je proto otázkou, zda na takový limit § 577 o. z. skutečně míří, resp. zda nápravou jeho překročení v těchto případech by měl být doplňující výklad soudu. Případná je v této souvislosti i úvaha F. Melzera, který pro ujednání, jež jsou v rozporu s dobrými mravy, poukazuje na německou dogmatiku, která pro ujednání neplatná pro rozpor s dobrými mravy dovozuje zákaz použití doplňujícího výkladu soudem.¹² To vše hovoří proti aplikaci § 577 o. z. jako základu pro soudní moderaci úroku z prodlení. Kromě toho, jak bylo řečeno, pro případ neexistence ujednání o úroku z prodlení, tj. i pro případ jeho neplatnosti nebo zdánlivosti, se uplatní dispozitivní právní úprava, tj. výše úroku stanovená nařízením vlády č. 351/2013 Sb. Na základě čeho a jak by soud měl určovat, že spravedlivější v posuzovaném případě má být vyšší nebo nižší úrok z prodlení, než je sazba zákonná, zůstává otázkou. Koneckonců i P. Horák, pokud říká, že soud určí podle § 577 o. z. výši úroku z prodlení, uvádí, že se tak začasté bude dít odkazem na zákonnou úpravu. Dovožovat oprávnění soudu určit vyšší úroku z prodlení, je-li jeho ujednání neplatné, tedy ani nemá praktický smysl. **Lze tedy uzavřít, že aplikace § 577 o. z. a změna ujednání o úroku z prodlení soudem v případech, kdy smluvní výše**

bude rozporná s dobrými mravy, nejspíše nepřichází v úvahu. Důsledkem závěru o neplatnosti smluvního ujednání o úroku z prodlení bude uplatnění sazby stanovené citovaným nařízením vlády.

Podobné stanovisko lze zaujmout i k možnosti analogické aplikace § 2051 o. z., podle něhož je soud oprávněn snížit výši smluvní pokuty až na hranici tam stanovenou. Tato úprava je speciální k § 577 o. z. Soud, který využívá svého oprávnění podle § 2051 o. z., zasahuje do právního vztahu mezi věřitelem a dlužníkem tím, že majetkový nárok, jehož výši určuje smlouva, omezuje, snižuje výši plnění, které může věřitel získat, oproti výši mezi stranami ujednané. Takto zasáhnout do smluvního vztahu může soud jen v případech, kdy mu je takové oprávnění zákonem, onou speciální úpravou, výslovně dáno. Ohledně úroku z prodlení nic takového zákon nestanoví a důsledky nemravného ujednání jeho výše (rozporu s dobrými mravy) jsou řešeny jinak – uplatní se výše stanovená právním předpisem. Jestliže tedy Nejvyšší soud k dřívější úpravě úroku z prodlení řekl, že moderace tohoto úroku nepřichází v úvahu a že soud může moderovat pouze smluvní pokutu (např. citované rozsudky Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 717/2010, 33 Cdo 3562/2013 a řada dalších), lze očekávat, že toto stanovisko bude přetrvávat i za úpravy současné a že analogická aplikace § 2051 o. z. pro účely snižování úroku z prodlení nepřijde na pořad dne.

I ve světle těchto závěrů se pokyn daný v nálezu II. ÚS 3184/2018 vykonávacím soudům, aby „stanovily výši úroků z prodlení, kterou lze ještě považovat za přiměřenou (a ústavní) a ve zbylé části exekuci zastavily“ jeví problematický. I tento pokyn vede k rozdílnému rozhodování o stejné věci soudy v nalézacím a ve vykonávacím řízení, což podkopává právní jistotu a předvídatelnost soudního rozhodování.

Závěr

Úrok z prodlení a ujednání jeho výše stále zaměstnávají soudní praxi i odbornou literaturu. Judikatura Nejvyššího soudu postupem doby formulovala hlediska významná pro posouzení, zda konkrétní ujednání o úroku z prodlení nevybočuje z limitů autonomie vůle, daných především dobrými mravy a veřejným pořádkem. Nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2019, sp. zn. II. ÚS 3194/2018, aplikovatelnost těchto hledisek zpochybnil. Nicméně, z dalšího vývoje judikatury obecných soudů reagující na citovaný nález se zdá, že kritéria, která Nejvyšší soud považuje za rozhodující pro posouzení přípustnosti ujednaných úroků z prodlení, budou v soudní praxi uplatňována i nadále.

Odborná diskuse se stále více zaměřuje na vztah úroku z prodlení a smluvní pokuty za prodlení s plněním peněžitého dluhu ujednané stejným způsobem jako úrok z prodlení. Úvahy o stejné funkci a podobnosti obou institutů jsou relevantní, a to zejména v souvislosti s řešením důsledků nastupujících v případech, kdy ujednaná výše sankce za prodlení je nepřiměřená a tíživá. Nicméně, vzhledem k současné úpravě smluvní pokuty a úroku z prodlení nelze prostředky dané soudům pro zmírnění důsledků nepřiměřené výše smluvní pokuty (moderaci podle § 2051 o. z.) využít i pro případy neúměrně vysokých úroků z prodlení. Sjednocení režimu těchto důsledků může přinést jen nová právní úprava.¹³ ❀

10 V. Beran in J. Petrov, M. Výtisk, V. Beran a kol., op. cit. sub 7, str. 638; podobně J. Handlar in P. Lavický a kol.: Občanský zákoník I., Obecná část (§ 1-654), Komentář, C. H. Beck, Praha 2014, str. 2067.

11 Op. cit. sub 9, str. 1433.

12 F. Melzer in F. Melzer, P. Tégli: Občanský zákoník – velký komentář, Svazek III. § 419-654, Leges, Praha 2014, str. 710.

13 Inspirací může být řešení navrhované v sousedním Slovensku v rámci úvah o rekonstrukci občanského práva. Ve vědeckém projektu VEGA „Porušenie zmluvných povinností a nesplnenie dlhu v súkromnom práve a ich následky – analýza a tvorba terminologicky odôvodneného a jednotného systému nápravných prostriedkov pre zmluvné strany podnikateľov, nepodnikateľov aj spotrebiteľov“ řešitelský tým složený z vědeckých pracovníků v oboru soukromého práva analyzoval současnou slovenskou úpravu právních následků nesplnění dluhu a formuloval návrh nového legislativního řešení. Vedle návrhu jednotných pravidel právních následků nesplnění dluhu se projekt zabýval i samostatným řešením pojmu smluvní sankce, která má obecnější dosah. Smluvní sankcí se podle řešitelů projektu rozumí jakékoliv smluvní ujednání, na jehož základě straně porušující smluvní povinnost vznikne z iniciativy druhé strany nová povinnost nebo zpřísnění stávající povinnosti, jako důsledku porušení povinností převzatých smlouvou. Tento obecný pojem zahrnuje jak smluvní pokutu, tak smluvní úrok z prodlení či jiné dohodnuté sankční následky. Navrhované řešení má vyjádřit „shodnou povahu různých sankčních institutů a zamezit tak scholastickým debatám o zásadní odlišnosti smluvní pokuty od jiné podobně označené sankce či institutu (například zvýšení ceny v případě nezaplacení v určitém čase), nepojmenovaných ujednání či úroků z prodlení. [...] Vychází z toho, že jakékoli zpřísnění právního režimu ve vztahu k osobě odpovědné nebo způsobivší nesplnění pro případ jejího neplnění je vlastně smluvní sankcí. Reaguje i na případy atypických sankčních ujednání, resp. odchýlení se od pravidel následků nesplnění. A všechny tyto podřazuje pod jednotný režim moderace.“ Viz op. cit. sub 1, str. 88-97.

Obtíže s výkladem některých ustanovení z. ř. s. v praxi

Zákon o zvláštních řízeních soudních představuje s účinností od 1. 1. 2014 právní předpis upravující především tzv. nesporná řízení. Jeho úzké provázání s občanským soudním řádem a též i minimalistická koncepce jeho obecné části působí v praxi řadu obtíží. Mezi ně patří např. posouzení nutnosti složit jistotu u některých předběžných opatření upravujících poměry dítěte či zhodnocení oprávnění zahájit výkon rozhodnutí o péči o nezletilé děti i bez návrhu.

JUDr. Renáta Šínová, Ph.D.,
je prodělkankou PF UP v Olomouci
a právní expertkou v kanceláři Havel
& Partners, s. r. o.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále „z. ř. s.“), nabyl účinnosti k 1. 1. 2014, nelze jej tedy dnes již považovat za nový, praxi neznámý předpis. Okolnosti jeho vzniku byly hektické, ovlivněné potřebou rychlé harmonizace procesního práva s novým hmotným právem v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. (dále „o. z.“). Na ty však není možné se dnes ani do budoucna odvolávat, neboť současný stav legislativních prací v oblasti civilně procesního práva naznačuje, že jeho komplexní rekonstrukci nemůžeme v nejbližších několika letech očekávat.

Praxi proto nejvíce svědčí, pokud je přístup k aplikaci norem jednotný, nevyvolávající pochybnosti o tom, jak bude v řízení postupováno. Bohužel se však ne ve vztahu ke všem právním normám v z. ř. s. lze s takovým postupem setkávat. Rozdílný výklad se přitom objevuje zejména ve vztahu k normám v obecné části z. ř. s., proto se právě jim bude tento článek věnovat s cílem objasnit to, co autorka považuje za správný přístup.¹ Pozornost je zaměřena na **rodinněprávní řízení, neboť ta jsou v praxi nejčastější**, resp. na ně je nejvíce zaměřena odborná i laická veřejnost.

Vymezení způsobu zahájení řízení v z. ř. s. a z toho vznikající problematické aspekty

Jeví se, že jednou z nejpálčivějších otázek, se kterou se praxe potýká, je **zhodnocení aplikovatelnosti jednotlivých procesních norem na konkrétní řízení podle toho, jakým způsobem mohou být tato řízení zahájena**. Výkladové obtíže, které z. ř. s. od jeho vzniku provázejí, souvisejí z velké části s koncepcí obecné části tohoto právního předpisu a jeho vztahem k obecnému předpisu civilního procesu, tj. k zákonu č. 99/1963 Sb., občanskému soudnímu řádu (dále „o. s. ř.“). Ovlivňují přitom konkrétní dílčí procesní kroky, jež mohou mít přímé dopady na práva a povinnosti účastníků řízení a narušovat jejich důvěru v právní jistotu. Mnohé problémy však vyvolávají i normy z. ř. s. samy o sobě.

Obecná část z. ř. s. vznikala v rámci tzv. minimalistické koncepce, tj. ve snaze zákonodárce nadbytečně v z. ř. s. neopakovat procesní pravidla, která vyplývají z obecného předpisu civilního procesu. Ani v rámci procesního práva nesmí platit to, s čím se lze bohužel v praxi velmi často setkat, tj. tvrzení, že pokud není v procesních normách z. ř. s., případně i o. s. ř. něco výslovně upraveno, pak se to na to konkrétní řízení nepoužije. Případná neaplikovatelnost konkrétní procesní normy regulující obecné instituty civilního soudního řízení musí být naopak důkladně odůvodněna a musí být zjevné, proč je použití daného pravidla zejména s ohledem na jeho povahu a účel vyloučeno.²

- 1 Současně pak v úvodu uvádím, že v případě zmínky o účelu právní normy tak, jak ji vnímal její autor, resp. zákonodárce, vycházím z reálných poznatků členky komise, která se na tvorbě z. ř. s. podílela.
- 2 Ačkoli to není přímo předmětem tohoto článku, je možné zmínit z nedávné doby právě zjevně bezdůvodné snahy o vyloučení aplikace obecných ustanovení o. s. ř. na řízení v z. ř. s. Jednalo se o snahu vyloučit pro řízení podle z. ř. s. aplikací ust. § 50 odst. 4 písm. b) o. s. ř., které bylo vloženo do o. s. ř. novelizací provedenou zákonem č. 192/2021 Sb. s účinností k 1. 7. 2021. Podle tohoto nového ustanovení je třeba doručovat i účastníku, který dovršil věku 15 let, a to i když je v řízení zastoupen zákonným zástupcem. V rámci různých školení soudců se soudci z oblasti tzv. opatrovníckého soudnictví bez opory v zákoně shodovali, že toto nové ustanovení nemůže být aplikovatelné na řízení v z. ř. s., a to právě i s argumenty, že jde o úpravu v o. s. ř., a nikoli přímo v z. ř. s. (autorka vychází z vlastní zkušenosti). Přitom vztah mezi oběma předpisy je vztahem subsidiarity (srov. § 1 z. ř. s.), tj. o. s. ř. se nepoužije, pouze pokud to z. ř. s. vylučuje. V rámci z. ř. s. nic o vyloučení aplikovatelnosti doručování nezletilým nenalezneme, ust. § 50b o. s. ř. se proto plně použije i na řízení podle z. ř. s. I tak musel do výkladu zasáhnout Nejvyšší soud České republiky („NS“), jenž veškeré pochybnosti rozptýlil svým stanoviskem ze dne 9. 3. 2022, vydaným pod sp. zn. CpjN 201/2021, v němž jasně vymezil, že se písemnosti nezletilému staršímu 15 let i v tzv. opatrovníckém řízení doručují. Lze se tedy bez dalšího ztotožnit s názorem NS obsaženým v tomto stanovisku, podle kterého „I když citované závěry náleзовé judikatury byly formulovány v poměrech sporného řízení, nelze s ohledem na výslovné znění ust. § 50b odst. 4 písm. b) o. s. ř., ve znění účinném od 1. 7. 2021, dovést, že se vztahuje jen na řízení podle občanského soudního řádu, kde účastníkem je nezletilý, který nenabyl plně svéprávnosti. Zákonem č. 192/2021 Sb. byl totiž novelizován i zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ale pouze vložением nového ust. § 22a, aniž by současně zákonodárce promítl záměr vyloučit dopad novelizovaného ustanovení občanského soudního řádu i pro řízení podle zákona o zvláštních řízeních soudních. Za užití ust. § 1 odst. 2 z. ř. s. se tak uplatní princip obecné subsidiarity, kdy na věci, které nejsou v zákonu o zvláštních řízeních soudních vůbec upraveny, se použije beze zbytku dosavadní úprava občanského soudního řádu. Podle důvodové zprávy k zákonu o zvláštních řízeních soudních jde o stejnou úpravu vztahu obecného procesního a zvláštního předpisu, jaká byla již dříve zvolena ve vztahu k soudnímu řádu správnímu nebo k exekučnímu řádu. Bezvýjimečně tak budou aplikovatelná např. ustanovení o vyloučení soudců a soudních zaměstnanců, vymezení postavení účastníků, zastupování účastníků, doručování, formální náležitosti rozhodnutí atd.“

Zahájení řízení je v rámci z. ř. s. upraveno v § 13 z. ř. s. tak, že nestanoví-li tento zákon jinak, je možné řízení podle něj zahájit i bez návrhu. Na první pohled nemůže toto pravidlo přinášet žádné obtíže. Tyto se však objevují s ohledem na jejich specifickou povahu v řízeních, která řeší svou povahou určité souhrnné otázky, resp. určitou oblast právních vztahů, pro něž představuje toto řízení jejich komplexní procesní reflexi.

Procesní právo představuje svou základní povahou soubor formálních norem sloužících k realizaci práv a povinností vyplývajících z norem materiálních. Jeho úkolem není materiální právo dotvářet, ale poskytnout mu možnost ochrany. **Proto, pokud hmotné právo přímo vylučuje oficiální zásah do práv a povinností, nemůže procesní právo takovou hmotněprávní úpravu nereflektovat.** Ve vztazích majících komplexnější povahu se pak ale v důsledku hmotněprávní úpravy objevují situace, v nichž je oficiální zásah vyloučen pouze k dílčím otázkám, nebo je naopak vyloučen v celém komplexu těchto vztahů až na některé jejich specifické dílčí prvky, kde je naopak zásah soudu bez návrhu povolen.

Zvláštní úprava ve hmotném právu se v důsledku povahy věci odrazila na úpravě procesněprávní. Ta se pokusila s fragmentací těchto komplexních hmotněprávních vztahů vypořádat po svém podle toho, zda je možné do nich zasáhnout *ex officio*, či nikoli. Konkrétně se z. ř. s. k danému problému staví tak, že v rámci jednotlivých řízení obsahuje specifické procesní normy, jež jasně definují případné dílčí otázky, na které konkrétní pravidlo o zahájení řízení platné pro dané řízení případně neplatí.

In concreto to znamená, že **v rámci z. ř. s. můžeme nalézt následující možnosti právní úpravy zahájení řízení:**

- a) V rámci konkrétního řízení není žádná výslovná úprava o jeho zahájení. V takovém případě se uplatní ust. § 13 z. ř. s. a řízení je beznávrhové povahy. Příkladem takového řízení je řízení o zásahu do integrity (srov. § 65 z. ř. s.). Ani tato právní úprava však nevylučuje, aby zahájení řízení bez návrhu nebylo zne-možněno příslušnou hmotněprávní normou.³
- b) V rámci konkrétního řízení je výslovně uvedeno, že toto řízení je možné zahájit pouze na návrh, aniž by z tohoto pravidla byly dále stanoveny výjimky. Tato řízení jsou výlučně návrhová, což se týká např. tzv. jiných řízení (hlava IV. zvláštní části z. ř. s.).
- c) V rámci konkrétního řízení není obsaženo obecné pravidlo, avšak jsou v něm uvedena dílčí ustanovení o konkrétních otázkách, v nichž je možné zasáhnout pouze na návrh. Taková úprava se uplatní právě v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé podle § 466 a násl. z. ř. s. Pro řízení platí obecně ust. § 13 z. ř. s., tj. má beznávrhovou povahu, ale o dílčích otázkách, kterými jsou podle § 468 z. ř. s. významné záležitosti, na kterých se rodiče nemohou dohodnout, a otázky zastupování dítěte, je možné rozhodnout pouze k návrhu zákonného zástupce. Rovněž pak o přiznání svéprávnosti nezletilému dítěti a o přivolení souhlasu a odvolání souhlasu zákonného zástupce k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti je možné rozhodnout pouze na návrh nezletilého nebo jeho zákonného zástupce.

d) V rámci konkrétního řízení je vyloučena aplikace § 13 z. ř. s., tj. je uvedeno, že řízení je možné zahájit pouze na návrh, avšak z tohoto pravidla jsou následně stanoveny výjimky, jež umožňují dílčí otázky řešit bez návrhu. Taková úprava je typická např. pro řízení o určení a popření rodičovství, neboť v § 418 odst. 1 je vymezeno, že řízení je možné zahájit toliko na návrh, ve druhém odstavci téhož ustanovení je však umožněno *ex officio* vést řízení o určení otcovství ke společnému dítěti manželů, jejichž manželství bylo deklarováno jako neexistující. Podle § 419 z. ř. s. je dále možné zahájit bez návrhu též řízení o popření otcovství určeného souhlasným prohlášením rodičů, pokud to vyžaduje zřejmý zájem dítěte a mají-li být naplněna ustanovení zaručující základní lidská práva.

Výše uvedené naznačuje, že **právní úprava zahájení řízení v z. ř. s. je poměrně komplikovaná a orientace v ní je obtížná. Koncepce naznačené v bodu c) a d) výše jsou přitom nejproblematictější, neboť není zřejmé, jak konkrétně mají být na tato řízení aplikovány odpovídající procesní normy, jež se vztahují výlučně buď na řízení zahajovaná bez návrhu, nebo naopak na řízení zahajovaná toliko na návrh.** Přitom v rámci jejich aplikace můžeme buď zvolit variantu, že budeme každé řízení o jednotlivé dílčí otázce v rámci odpovídajícího řízení považovat za řízení zcela samostatné, a pak tedy budeme na toto řízení výlučně aplikovat pouze normy jeho povaze odpovídající (tj. půjde-li o řízení o dílčí otázce, které je možné zahájit jen na návrh, pak to budou normy o řízení návrhových), nebo lze zvolit variantu druhou. Tou je obecný pohled na řízení jako na celek s odpovídajícím charakterem, v jehož rámci dílčí výjimky dále reflektovat nebudeme. Případně je samozřejmě též ke zvážení i varianta další, tj. dílčí řešení situace podle každé z norem a jejího obsahu.

Zodpovězení těchto otázek je pak prakticky relevantní, zejména pokud jde o otázku aplikovatelnosti procesních norem týkajících se vydání předběžného opatření i bez návrhu podle § 12 odst. 1 z. ř. s., zaplacení jistoty u předběžných opatření podle § 12 odst. 2 z. ř. s., možnosti nadiktovat návrh ústně do protokolu podle § 14 z. ř. s., možnosti vyslovení neúčinnosti zastavení řízení podle § 15 z. ř. s., povinnosti hradit náklady podle § 23 z. ř. s., možnosti překročení návrhu podle § 26 z. ř. s., možnosti vyslovit předběžnou vykonatelnost podle § 27a z. ř. s. a nezávanost soudu mezemi, v nichž se účastník domáhá přezkumu u prostředků nápravy vadných rozhodnutí podle § 28, 29 a 30 z. ř. s. Jeví se pak, že samostatnou otázkou v praxi je i možnost zahájit bez návrhu případný výkon rozhodnutí podle § 500 a násl. z. ř. s. a povinnost vést v tomto řízení jednání k tomu, aby mohlo být o návrhu meritorně rozhodnuto.

Jistota u předběžných opatření

Nutno podotknout, že některé výše uvedené otázky v praxi nepůsobí větší problémy, protože k aplikaci odpovídajících norem prakticky nedochází. Jen velmi zřídka se lze setkat s návrhem sepsaným do protokolu, proto ve vztahu k § 14 z. ř. s. reálně žádné kritické otázky nevznikají. **S čím se však praxe potýká nejvíce, je právě aplikovatelnost § 12 z. ř. s. a zejména pak povinnost složit v případě odpovídajících předběžných opatření jistotu.**

³ Např. ust. § 100 odst. 2 o. z. uvádí, že „nesouhlasí-li zákonný zástupce se zásahem do integrity osoby uvedené v odstavci 1, ač si její tato osoba přeje, lze zákrok provést na její návrh nebo na návrh osoby jí blízké jen se souhlasem soudu“.

Proč je právě ust. § 12 odst. 2 z. ř. s. ve vztahu k výše uvedeným ustanovením tak problematické? Důvodem je jeho **odlišný účel**, jež toto ustanovení oproti některým dalším přináší.

Výše bylo naznačeno, že základním problémem je hledání správného interpretačního pravidla u řízení, v nichž je zahájení vymezeno legislativně buď variantou c), nebo d) výše. Naznačeny byly přitom tři různé varianty, tj. buď paušální aplikace všech pravidel podle základní povahy řízení bez ohledu na výjimky, paušální aplikace pravidel na výjimky podle jejich povahy, anebo konečně analýza každé právní normy a posouzení její aplikovatelnosti v konkrétním případě. Paušální aplikace podle základní povahy daného řízení přitom ztroskotá hned při pokusu o aplikaci první právní normy, již je ust. § 12 odst. 1 z. ř. s. Je nezbytné uznat, že jestliže zákonodárce jasně určil, že o určitých otázkách má být rozhodnuto v meritu toliko na návrh, pak je nepřipustné umožnit, aby v těchto řízeních soud vydal i bez návrhu předběžné opatření. Takový výklad by byl v přímém rozporu s účelem právní normy umožňující zahájit řízení pouze na návrh. Jestliže zákonodárce vyloučil meritorní zásah v dané věci bez návrhu, nelze pak do téže věci zasahovat rozhodnutím v rámci zajišťovacího řízení, pokud o takový zásah nikdo výslovně nežádal. Takový postup by byl zcela jasným překročením pravomoci soudů, jimž je zapovězeno do věci bez návrhu zasahovat, a v rozporu s čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Nabízí se proto jednoznačně druhé navržené řešení, jímž je paušální aplikace odpovídajících právních norem podle povahy příslušné výjimky. Podle tohoto postupu by tedy platilo, že pokud v řízení, jež je jinak beznávrhové povahy, existuje právní norma umožňující do určitých otázek zasáhnout pouze k návrhu, pak na řízení o těchto dílčích otázkách nelze normy pro beznávrhové řízení aplikovat. Použití tohoto druhého řešení pak v praxi narazilo právě na ust. § 12 odst. 2 z. ř. s. a nutnost složení jistoty.

Předběžná opatření, jichž se věc týká, jsou právě předběžná opatření ve významných otázkách, na nichž se rodiče nemohou dohodnout, tj. zejména ve věci otázky bydliště nezletilého dítěte nebo např. určení jeho školského zařízení. Přitom případné přemístění nezletilého dítěte z místa jeho bydliště je možné prakticky řešit jak návrhem podle § 466 písm. j) z. ř. s., v němž rodič žádá navrácení dítěte, stejně jako předběžným opatřením podle § 466 písm. b), v němž žádá předání nezletilého, který byl unesen, do své péče.⁴ V případě výše uvedeného interpretačního pravidla by tak platilo, že pro případ předběžného opatření podaného podle § 466 písm. j) z. ř. s. je rodič povinen jistotu složit, naproti tomu, bude-li žádat odevzdání nezletilého do péče, tak jej, protože jde o řízení podle § 466 písm. b) z. ř. s., povinnost jistoty netíží. Skutkové okolnosti jsou přitom víceméně stejné, jde o řešení poměrů téhož dítěte, což u rodičů, kteří návrh podávají, vyvolává pochopitelné otázky, z jakého důvodu je postup soudů ve vztahu k jistotě odlišný.

Ve vztahu k povinnosti složit jistotu v minulosti v rámci judikatury Nejvyšší soud v těchto případech publikoval rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 100 Co 15/2017,⁵ v souladu se kterým je rodič domáhající se předběžného opatření podle § 877 o. z. [řízení podle § 466 písm. j) z. ř. s.] povinen jistotu složit. Odůvodnění publikovaného rozhodnutí však není nikterak obsáhlé, prakticky se pouze omezuje na konstatování toho, že jde o návrhové řízení (v tomto případě určení školy), je tedy třeba složit jistotu.⁶ Na úrovni krajských soudů však bylo současně zveřejněno

též rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 27. 9. 2017, sp. zn. 13 Co 431/2017, podle kterého „ust. § 12 odst. 3 z. ř. s. není možné vykládat tak, že složení jistoty k zajištění náhrady případné škody či jiné újmy vzniklé v důsledku nařízení předběžného opatření je nutné vyžadovat ve všech případech, kdy lze nařídit předběžné opatření jen na návrh (s výjimkou výslovně uvedených věcí ochrany proti domácímu násilí či výživného). V řízeních ve věcech péče o nezletilé děti po navrhovateli předběžného opatření složení jistoty požadovat nelze, ať už lze konkrétní řízení zahájit a předběžné opatření nařídit i bez návrhu, či nikoli.“⁷

V rámci odborné literatury se k této otázce vyjadřoval např. Jirsa, který rovněž upozornil na to, co je hlavním účelem předběžného opatření, jímž je nejlepší zájem dítěte. Výslovně uvedl, že z ústavněprávního hlediska lze jen stěží obhájit závěr, že se soud nebude zabývat návrhem na předběžné opatření ve věci dítěte, pokud nebude složena jistota a zásahu bude třeba.⁸ Obdobně se proti jistotě staví i Lavický, který poukazuje na to, že řízení ve věcech péče soudy o nezletilé je jako celek řízení beznávrhové povahy, a proto je třeba na něj takto při výkladu § 12 pohlížet.⁹

Pokud pak odborná veřejnost čekala na vyjádření Ústavního soudu (dále také „ÚS“) k této otázce, tak se dočkala v rámci usnesení ze dne 28. 4. 2020, **sp. zn. II. ÚS 3887/19, v němž se Ústavní soud možná až překvapivě vyslovil k povinnosti složit jistotu pozitivně**.¹⁰ Ústavní soud se k otázce vyjádřil podrobněji než odvolací soudy, jejichž rozhodnutí byla výše citována, a opřel se o účel, který podle jeho názoru povinnost jistoty v těchto řízeních má. Ústavní soud vymezil, že nelze ani v těchto řízeních vyloučit vznik škody,¹¹ nicméně účel akcentoval spíš v jiných souvislostech. Ten lze pak shrnout jako určitý motivační a regulační účel, který má vést účastníky ke snaze o dohodě a nezatěžování soudu, resp. přehlcování soudu bezdůvodnými návrhy.¹² Konečně pak Ústavní

4 Tyto závěry jednoznačně vyplývají též ze závěrů I. rodněprávního symposia Justiční akademie, srov. https://www.jac.cz/images/rodneppravni_symposium/1_%20symposium_Protipravni_zmena_bydliste_nezletileho.pdf [online] [cit. dne 20. 12. 2022].

5 Publikováno pod č. 60/2019.

6 Srov. rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 100 Co 15/2017.

7 Rovněž bylo zveřejněno rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 26. 1. 2017, sp. zn. 51 Co 35/2017.

8 Srov. J. Jirsa a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních, Komentář, Wolters Kluwer, Praha 2019, komentář k § 12. Zdroj www.noveaspi.cz.

9 Srov. P. Lavický in P. Lavický a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních, Praktický komentář, Wolters Kluwer, Praha 2015, Komentář k § 12, zdroj www.noveaspi.cz.

10 V rámci věty publikované v ASPI je pak výslovně uvedeno, že podle názoru Ústavního soudu „odmítnutí návrhu na nařízení předběžného opatření v řízení podle § 466 písm. j) zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve věcech pro nezletilé dítě významných, na nichž se rodiče nemohou dohodnout, z důvodu nesložení jistoty podle § 1 odst. 3 zákona o zvláštních řízeních soudních ve spojení s § 75b odst. 1 občanského soudního řádu, aniž by byla dána některá z výjimek z této povinnosti podle § 75b odst. 3 písm. d) a e) občanského soudního řádu, nezakládá porušení základního práva rodiče, který takový návrh podal, na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.“

11 Srov. bod 28 usnesení ÚS ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. II. ÚS 3887/19.

12 Podle bodu 29 usnesení ÚS ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. II. ÚS 3887/19, má ÚS za to, že „kromě toho působí povinnost složit jistotu na účastníky řízení v tom smyslu, aby nezatěžovali soudy bezdůvodnými návrhy na nařízení předběžného opatření nebo aby se případně pokusili nalézt řešení vzájemnou dohodou. Tím brání přetíženosti soudů a s ní spojeným průtahům v řízení, které by jinak mohly nastat a které by činily soudní

soud svůj závěr odůvodnil též tím, že podle jeho názoru je v těchto otázkách dána nižší míra ingerence státu, pokud zákonodárce omezil možnost zabývat se touto otázkou jen k návrhu rodiče. S tím pak spojil i závěr, že je zde tedy i nižší míra ohrožení zájmu nezletilého dítěte.¹³

Jeví se tak, že **v rozporu s názory doktríny si praxe razí cestu povinnosti jistoty v těchto otázkách od rodičů podávajících návrhy na předběžné opatření vyžadovat.** Nelze pak přehlédnout, že se výklad celé problematiky přesunul z prvotního, v úvodu článku analyzovaného problému, tj. z toho, zda tedy budeme paušálně aplikovat všechna ustanovení týkající se návrhových řízení na výjimky vymezené v § 468 z. ř. s., na otázku posouzení účelu odpovídající právní normy. S tímto posunem v náhledu lze souhlasit, neboť samotný argument, že jde o řízení zahájené toliko na návrh, není podle mého názoru pro zdůvodnění požadavku jistoty bez zohlednění jejího účelu dostatečný. Jedná se o přílišný formalismus. Navíc je nezbytné konstatovat, že jistota není výslovně vyloučena ani u předběžného opatření podle § 452 z. ř. s., u něž do nedávné doby byla rovněž dána toliko návrhová podoba,¹⁴ a přesto o tom, že toto předběžné opatření povinnosti jistoty nepodléhá, nebylo pochyb.¹⁵

Pro posouzení nutnosti hradit jistotu je proto skutečně nezbytné posoudit nejen otázku návrhovitosti, ale též i účel jistoty a účel odpovídajícího soudního zásahu. Zde pak s výklady, které jsou v souvislosti s účelem jistoty u předběžných opatření ve výše uvedeném usnesení ÚS prezentovány, lze již souhlasit výrazně méně. Ústavní soud povinnost jistoty spojuje s nižší mírou ochrany zájmů nezletilého a též i jakousi regulační funkcí, která má rodiče od případného požadavku soudního zásahu odradit. Účel jistoty je však odlišný a vyplývá z § 75b o. s. ř. Jeho cílem je zajistit dostatečné prostředky k případnému odčinění újmy, jež by nařízením předběžného opatření vznikla. Jistota je zakotvena v rámci o. s. ř. a primárně cílí na sporné soudnictví, v jehož rámci jsou předběžným opatřením nařizovány zásahy zcela jiné povahy. Situaci, při které má být zakázáno nakládat s nemovitou věcí, nelze se situací určení školy, do které má dítě nastoupit, srovnávat.

Argumentuje-li Ústavní soud možností vzniku náhrady škody, pak je nezbytné se zamyslet nad tím, zda je tento argument dostatečný pro odlišení tohoto předběžného opatření od jiných předběžných opatření o úpravě poměrů dítěte, kde se jistota nevyžaduje. Je přitom nepochybné, že i v případě jiných předběžných opatření může dojít ke vzniku újmy, nej-

ochranu méně efektivní. Jde o obdobnou funkci, jakou plní v mnoha případech i soudní poplatky. Složená jistota se od soudních poplatků nicméně liší tím, že dojde-li k vyhovění návrhu bez toho, aby byla jistota použita k náhradě škody nebo jiné újmy, nebo k odmítnutí či zamítnutí návrhu, pak bude jistota vrácena tomu, kdo ji složil. Zátěž spojená s touto povinností tak spočívá především v tom, že účastník řízení, který jistotu složil, touto částkou přinejmenším po určitou dobu nebude moci disponovat."

13 Srov. bod 27 usnesení ÚS ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. II. ÚS 3887/19.

14 Možnost vydat takové předběžné opatření bez návrhu je v důsledku novelizace k 1. 1. 2022 sporná. Srov. např. R. Šínová: K nové právní úpravě předběžného opatření o úpravě poměrů dítěte, Advokátní deník, k dispozici na <https://advokatnidenik.cz/2022/01/04/k-nove-pravni-uprave-predbezneho-opatreni-o-uprave-pomeru-dite/> [online] [cit. dne 21. 12. 2022].

15 Lavický naopak upozorňoval, že pokud bychom u tohoto předběžného opatření v důsledku jeho návrhové podoby požadovali úhradu jistoty, šlo by o výklad *ad absurdum*. Srov. P. Lavický in P. Lavický a kol., op. cit. sub 9.

větší z nich pak hrozí u předběžného opatření podle § 452 z. ř. s., u kterého je však jistota, jak bylo výše uvedeno, z povahy věci vyloučena. Vyloučena je přitom právě s ohledem na účel, který toto předběžné opatření má, tj. okamžitý zásah za účelem ochrany dítěte. Při výkladu ve vztahu k § 452 a násl. z. ř. s. je porovnáváno, že účelem tohoto zásahu je poskytnout okamžitou pomoc dítěti, které se ocitlo bez jakékoli péče, což je účel mimořádně závažný a související jednoznačně i s veřejným zájmem. Bylo by absurdní odmítnout návrh na předběžné opatření podle § 452 z. ř. s., a tím i odmítnout poskytnout soudní ochranu dítěti, které vyžaduje okamžitou pomoc, s odůvodněním, že navrhovatel nesplnil povinnost složit jistotu.

Na tentýž argument pak upozorňuje Jirsa i v kontextu předběžných opatření v řízení podle § 466 písm. j) z. ř. s. Vyzdvihuje, že jde pořád o dítě a jeho poměry. V kontextu usnesení ÚS proto vzniká otázka, zda jsou skutečně poměry dítěte, pokud jde o významnou záležitost, na které se rodiče nemohou dohodnout, z hlediska veřejného zájmu tak „nepodstatné“, že případné nesložení jistoty soud zbavuje povinnosti zasáhnout, ačkoli jde pořád o dítě. Ústavní soud se zřejmě domnívá, že tomu tak je, tj. že soud pak není povinen zasáhnout, já se shodně s Jirsou kloním k závěru, že tomu tak není. Významnou záležitostí dítěte může být určení bydliště, školského zařízení, ale do ust. § 877 spadají i neběžné léčebné zázkroky. **Dítě je v rámci celého právního řádu zvláště chráněno, jeho nejlepší zájem musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti.** Případné posouzení, že v případě potřeby zásahu do jeho poměrů je důvodné odmítnout tento návrh z finančních důvodů, zvláště za situace, kdy je řízení ve věcech péče soudu o nezletilé osvobozeno od soudních poplatků jako celek, proto podle mého názoru nemůže obstát. Tímto výkladem by tak bylo více akcentováno splnění finanční povinnosti (za účelem i jakési regulace před podáváním těchto návrhů, jak Ústavní soud uvádí) před hlediskem zásahu proti tzv. národním únosům apod. Nelze pak ani odhlédnout od aspektu, že k podání předběžného opatření se zpravidla musí uchýlit ten rodič, jehož práva byla porušena, tj. výkladem Ústavního soudu jej tak delegujeme do situace, kdy pokud se chce proti postupu druhého rodiče bránit, musí to především „zaplatit“, resp. na určitou dobu obnos 10 000 Kč „obětovat“. Regulace tak nefunguje vždy tak, jak se Ústavní soud domnívá, ale spíše jako odrazení do toho, aby se rodič proti postupu druhého rodiče bránil. Z praxe je pak známé, že zásadní otázky typu faktického bydliště dítěte (jdoucí často ruku v ruce s otázkou školy, ve které dítě plní povinnou školní docházku) jsou ve výsledku způsobily ovlivnit v dlouhých a komplikovaných řízeních o úpravě poměrů dítěte rozhodnutí ve věci samé, tedy především otázku typu péče. Odrazení rodiče, jehož právo spolurozhodovat o těchto otázkách bylo druhým rodičem porušeno, od záměru požádat soud, aby v této věci ingeroval formou předběžného opatření, tedy naráží na samotný účel předběžného opatření.

Konečně pak mám za to, že je namístě též upozornit na fakt, že i mezi jinými zásahy do poměrů dítěte nelze nalézt odpovídající rozdíly, které by odůvodňovaly to, že právě v otázkách podle § 477 písm. j) z. ř. s. má být skládána jistota. Jak vyplývá z výše uvedeného, pokud je dítě neoprávněně přemístěno, může rodič žádat jeho návrat, který jistotě dle výkladu podléhá, nebo žádat svěřeni dítěte do péče, jež jistotou zatíženo není. Stejný případ a cíl, mírně odlišný postup, avšak finančně je situace naprosto rozdílná. Argumentace, že důvodem je možnost státu ingerovat jen k návrhu rodiče, nemůže s ohledem na povinnost soudu chránit nejlepší zájem dítěte

obstát, neboť návrhem rodiče je povinnost státu chránit dítě jednoznačně aktivována. Této povinnosti musí současně odpovídat možnost soudu posoudit nutnost do poměrů dítěte zasáhnout.

Postrádalo by pak jakoukoli logiku, pokud bychom akceptovali, že je možné postupovat např. následovně. Rodič uneseného dítěte (tzv. národní civilní únos)¹⁶ by se svým návrhem domáhal jakéhokoli zásahu soudu (návratu do místa bydliště nebo změny), který by byl objektivně zcela nepochybně v důsledku odcizení od rodiče v nejlepší zájmu dítěte. Soud by po posouzení dospěl k závěru, že ke změně péče nejsou dány důvody, tj. návrh na změnu péče by zamítl, a následně, byť by poměry návrat odůvodňovaly, by jej nenařídil, protože nebyla složena jistota. Poměry dítěte nejsou srovnatelné s poměry sporného soudnictví, do kterých soud nemůže a nemá ve veřejném zájmu zasahovat. Proto se domnívám, že **povinnost jistoty nemá místo u jakýchkoli předběžných opatření upravujících poměry dítěte, a to bez ohledu na to, zda jde o otázky, které mohou být zahájeny jen na návrh.**

Náhrada nákladů řízení a jiná ustanovení pro řízení striktně návrhová

Výklad podle účelu konkrétního ustanovení při posouzení toho, zda je možné toto ustanovení aplikovat na řízení o dílčích otázkách návrhové povahy v řízeních povahy komplexně beznávrhové, napomůže jednoznačně i u posouzení aplikovatelnosti dalších ustanovení uvedených v úvodu tohoto článku. Jakkoli bylo uvedeno, že ust. § 14 z. ř. s. není až tak často aplikováno, lze jeho aplikovatelnost na různá řízení přesto posoudit. Účelem tohoto ustanovení je umožnit určitou formu pomoci při podání návrhu tak, že je možné tento návrh nadiktovat přímo do protokolu u soudu. **Povaha řízení, u kterých je takový postup umožněn, jednoznačně vymezuje, že se jedná vedle řízení oficiální povahy o otázky rodinného života. I když v řízení podle § 468 z. ř. s. zákon umožňuje řízení zahájit pouze na návrh, není zde důvod vyloučit z tohoto důvodu možnost nadiktovat návrh do protokolu. Z hlediska povahy to může být např. i návrh samotného nezletilého na přiznání svéprávnosti. Nelze tak ospravedlnit postup, při kterém by na podatelně soudu nezletilému bylo umožněno nadiktovat do protokolu návrh na zvýšení výživného, ale s návrhem na přiznání svéprávnosti by byl úředníkem soudu odmítnut s tím, že si jej musí sepsat sám.**

Naproti tomu s ohledem na návrhovou povahu řízení a účel těchto právních norem není možné na řízení o dílčích otázkách, jež lze zahájit jen na návrh, aplikovat ust. § 26 z. ř. s. o možnosti postupovat *ultra petita*. Je-li jednoznačně stanovena možnost zásahu pouze k návrhu, není možné tento návrh překročit. Totéž pak musí platit pro nevázanost soudu v odvolacím či případně jiném přezkumném řízení. Ze stejných důvodů je nezbytné se přiklonit i k vyloučení možnosti soudu přiznat předběžnou vykonatelnost bez výslovného návrhu účastníka řízení. Návrhová povaha jasně určuje rámec, v němž se soud může pohybovat, a ten není možné překročit. Konečně je nutné ze stejných důvodů vyloučit možnost pokračovat v řízení výlučně návrhové povahy poté, co byl návrh vzat zpět podle § 15 z. ř. s., neboť tím by byla rovněž možnost soudu zasáhnout jen k návrhu nevhodně obcházena.

Poslední spornou otázkou tak zůstává otázka aplikace ust. § 23 z. ř. s. upravujícího postup při rozhodování o náhradě nákladů řízení. Ust. § 23 z. ř. s. stanoví pravidla pro náhradu nákladů řízení

pouze pro řízení, která je možné zahájit i bez návrhu. Optikou formálního výkladu, který se uplatnil i v případě § 12 z. ř. s., by tak byla jeho aplikace v řízeních o dílčích otázkách, které je možné zahájit jen na návrh, vyloučena. Podle mého názoru se však opětovně musíme zaměřit především na účel tohoto ustanovení.

Ust. § 23 z. ř. s. plně odpovídá právní úpravě nesporných řízení. Zatímco v rámci sporného soudnictví je obecně možné měřit úspěch či neúspěch strany ve sporu, v nesporném soudnictví je to problematické. Jakkoli se mohou účastníci některých nesporných řízení domnívat, že byli se svým návrhem úspěšní, reálně může posouzení úspěšnosti pokulhávat. Zejména, **jde-li o poměry nezletilého dítěte, lze jen těžko posuzovat úspěch či neúspěch ve věci.** Byť z formálně procesního hlediska můžeme zhodnotit návrh matky na svěřeni do výlučné péče, jemuž bylo nakonec vyhověno, jako úspěšný, je zcela nevhodné na tuto situaci takto pohlížet, neboť bychom současně museli konstatovat, že otec něco prohrál. **Cílem řízení je upravit poměry dítěte tak, jak to nejlépe odpovídá jeho zájmu, a nikoli posuzovat úspěch jeho rodičů ve sporu.** Nemožnost posuzovat náhradu nákladů řízení podle úspěchu ve věci v řízeních, která je možné zahájit i bez návrhu, ostatně vyplývá i ze samotné skutečnosti, že do poměrů může soud zasahovat *ex officio*, pokud by pak řízení bylo zahájeno bez návrhu, nelze úspěch absolutně zhodnocovat.

Platí-li výše uvedená premisa o nevhodnosti posouzení úspěchu v úpravě poměrů dítěte pro řízení v rámci péče soudu o nezletilé, která mohou být zahájena i bez návrhu, pak bychom museli opět nalézt velmi pádný důvod pro to, aby stejná premisa pro řízení podle § 468 z. ř. s. neplatila, neboť se stále jedná o úpravu poměrů dítěte. Obdobně jako v případě jistoty u předběžných opatření se pak v praxi a odborné literatuře můžeme setkat s různými přístupy.

Lavický jasně uvádí, že v návrhových řízeních se uplatní náhrada nákladů podle § 142 a násl. o. s. ř., avšak „*pokud úprava účastnictví takový závěr neumožňuje, je aplikace § 142 o. s. ř. z povahy věci vyloučena. Pak nezbyvá nic jiného, než tuto mezeru v právní úpravě překlenout analogickou aplikací § 23 z. ř. s.*“¹⁷ Rovněž Svoboda konstatuje, že se sice má aplikovat ust. § 142 o. s. ř., avšak v řízení chybí žalobce a žalovaný a spor o právo. Posouzení úspěchu věci umožňuje pouze tam, kde byl zaznamenán skutečný

16 Přemístění dítěte (významná změna jeho bydliště) bez souhlasu druhého rodiče.

17 Srov. P. Lavický in P. Lavický a kol., op. cit. sub 9.

Potřebujete ověřený překlad?

- Překládáme všechny jazyky
- Elektronické ověřené překlady
- Kanceláře Praha 2 a Praha 6

EXPRESNÍ
TERMÍNY

Komplexní podpora při řešení ověřených překladů.

☎ 233 331 627
www.spevacek.info

SPĚVÁČEK
překladačská agentura

skutkový nebo právní nesoulad, jinak nabádá k aplikaci § 24 z. ř. s. nebo § 150 o. s. ř.¹⁸ V publikované judikatuře lze nalézt rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové, pobočka Pardubice, které řeší situaci s náhradou nákladů řízení podle § 150 o. s. ř.¹⁹ V jiném rozhodnutí téhož soudu pak již soud v podstatě konstatuje, že „*ačkoli se na tuto věc nevztahuje ust. § 23 z. ř. s. (to je použitelné pouze na řízení, jež je možné zahájit i bez návrhu, a na řízení ve statusových věcech manželských a partnerských; nic z toho tato věc není), přesto má krajský soud za to, že není namístě některému z účastníků právo na náhradu nákladů řízení přiznat; ostatně žádný z nich ani žádnou náhradu nepožadoval*“.²⁰

Jak z literatury, tak z judikatury se tak jednoznačně podává, že **ačkoli by striktní výklad zákona vedl k tomu, že má být na tyto případy aplikováno ust. § 142 o. s. ř. a náhrada nákladů řízení posouzena podle úspěchu, praxe jeho aplikaci fakticky odmítá.** Postupuje přitom podle toho, jak nabádá Svoboda, tj. aplikuje § 150 o. s. ř., případně hledá i jiné cesty.

Domnívám se pak, že cesta k vyloučení aplikace § 142 o. s. ř. je výrazně jednodušší a odpovídá tomu, jak věc vykládá Lavický. Podstatná je právě výše naznačená povaha věci a to, zda je skutečně možné v těchto případech, které jednoznačně směřují k vyřešení poměrů nezletilého dítěte, poměřovat úspěch. Jistě je možné konstatovat, že pokud je rozhodnuto o navrácení dítěte neoprávněně přemístěného, resp. o určení bydliště dítěte tak, že tím zůstává jeho původní adresa, rodič, který se takového výroku domáhal, procesně vyhrál. Řízení však nesměřuje k tomu, aby někdo vyhrál, ale aby byla posouzena úprava, která nejvíce konvenuje s nejlepším zájmem nezletilého bez ohledu na to, kdo ji reálně navrhoval. Ostatně by bylo poněkud nemístné konstatovat, že nelze přiznat náhradu nákladů dítěti v případě, že soud vyhověl právě jeho procesnímu stanovisku, avšak jednalo se pouze o jeho stanovisko, a nikoli o návrh na zahájení řízení, tj. nelze jej podle § 142 o. s. ř. do jakési role úspěšného žalobce delegovat.

Jednoznačně je nezbytné, a to bez ohledu na to, že v rámci řízení ve věcech péče soudy o nezletilé se lze setkat s mnoha konflikty, konstatovat, že v těchto řízeních není vůbec namístě posuzovat

procesní úspěch ve věci, neboť cílem řízení není vyhovění návrhu, ale úprava co nejvíce konvenující nejlepšímu zájmu dítěte. Ta se sice může s návrhem rodiče shodovat, ale nelze pak konstatovat, že je to druhý rodič, který prohrál. Souhlasím proto s Lavickým, že **z povahy věci je namístě** stejně jako v případě jistoty (kde se aplikuje § 12 odst. 2 o vyloučení jistoty *per analogiam*) **ust. § 23 z. ř. s. v důsledku použití analogie aplikovat a náhradu nákladů řízení podle úspěchu ve věci nepřiznat.** Tento výklad praxi uleví, neboť nebude nucena hledat cesty přes § 150 o. s. ř., a současně umožní v případech, kde je náhrada okolnostmi případu skutečně odůvodněna, ji podle § 23 z. ř. s. též bez jakýchkoli problémů přiznat, ovšem již nikoli s prostým odkazem na „*procesní úspěch ve věci*“.

Výkon rozhodnutí o péči o nezletilé děti a obecná část z. ř. s.

Konečně se pak budu věnovat tomu, **jak je v praxi vykládána aplikovatelnost ustanovení obecné části z. ř. s. na výkon rozhodnutí o péči o nezletilé podle § 500 a násl. z. ř. s., neboť i zde je praxe nejednotná a problematická.**

Předmětem sporu je přitom opět **otázka týkající se zahájení řízení**, tj. zhodnocení, zda i po přijetí z. ř. s. platí pro výkon rozhodnutí podle § 500 a násl. z. ř. s. jeho oficiální povaha. **Spor vznikl v důsledku toho, jak má být vykládána subsidiarita o. s. ř. a z. ř. s.** Ust. § 13 z. ř. s. totiž jednoznačně stanoví, že nestanoví-li zákon jinak, zahajuje se řízení i bez návrhu. Ust. § 261 o. s. ř. vymezuje, že výkon rozhodnutí lze nařídit jen na návrh oprávněného. Podstatou je tedy zhodnocení, **zda má přednost pro nařízení výkonu rozhodnutí podle § 500 a násl. z. ř. s. ust. § 13 z. ř. s., nebo § 261 o. s. ř.**

Mádr o možnosti nařídit výkon rozhodnutí i bez návrhu nepochybuje,²¹ Smolík poukazuje na nejednoznačnost právní úpravy, kterou však jednoznačně považuje za lapsus zákonodárce. Uvádí, že výkladem bychom sice měli preferovat ust. § 261 o. s. ř., ale pro aplikaci dispoziční zásady není dán žádný důvod, je proto nutné dospět k závěru, že výkon rozhodnutí je možné zahájit i bez návrhu. Podle názoru Smolíka by však z legislativního hlediska měla být nejasnost raději napravena.²²

K této otázce je nezbytné předně uvést, že Smolík se nemylí, pokud nedovozuje úmysl zákonodárce změnit oficiální princip u výkonu rozhodnutí. To nikdy úmyslem zákonodárce nebylo²³ a **zákonodárce předpokládal jednoznačně aplikaci § 13 z. ř. s. na tyto případy.** Vycházel přitom z toho, že ust. § 1 až 30 z. ř. s. představují obecnou část zákona, která se použije na řízení v něm uvedená, bez ohledu na jejich povahu. Ačkoli Smolík v rámci komentáře dovozuje, že ust. § 13 z. ř. s. má být aplikováno pouze na řízení nalézací, resp. v tomto odkazuje na Svobodu,²⁴ není zřejmé, z čeho se tak pro ně podává. Obecná část zákona platí pro zákon jako takový, o tom, že by mělo být ust. § 13 z. ř. s. použitelné jen pro řízení nalézací, není v jeho textu dáno nic.

Uznávám však, že pro výkon rozhodnutí byla vždy typická zásada dispoziční, a o tom, jak mají být ustanovení obecné části aplikována, mohou pochybnosti vznikat. Typickým příkladem toho je otázka aplikovatelnosti § 19 z. ř. s. v jeho konkurenci s ust. § 253 o. s. ř. o povinnosti nařídit k rozhodnutí o nařízení výkonu rozhodnutí jednání. Zvláště v situaci, kdy za částí obecnou následuje část zvláštní, která není na nalézací a vykonávací řízení nějak zásadně odlišena.

18 Srov. K. Svoboda in K. Svoboda a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních, Komentář, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2020, komentář k § 23, zdroj www.beckonline.cz.

19 Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové, pobočka Pardubice, ze dne 10. 11. 2021, č. j. 18 Co 163/2021-259. V bodu 28 soud zhodnocuje, že dle „§ 224 odst. 1, 2 a § 142 odst. 1 o. s. ř. by měla procesně úspěšná matka právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů, neboť toto řízení nelze zahájit bez návrhu, čímž je aplikace § 23 z. ř. s. vyloučena. Odvolací soud však shledal důvody zvláštního zřetele hodné, aby výjimečně procesně úspěšnému účastníkovi právo na náhradu nákladů řízení nepřiznal (§ 150 o. s. ř.). Byli to oba rodiče, kdo svou neústupností způsobili stav, kdy nezletilý po dobu delší jednoho roku s výjimkou distanční výuky docházel do základní školy vzdálené od místa bydliště. Matka se navíc v průběhu řízení odstěhovala z posledního bydliště, kde se v okolí nachází množství škol, do nového bydliště, kde v docházkové vzdálenosti není žádná škola, a nabízí se jen [příjmení] [jméno] navrhovaná matkou, s níž otec po celou dobu nesouhlasil, a ZŠ [obec], se kterou nesouhlasil ani jeden z rodičů. Rodiče si tak ponosou náklady řízení ze svého.“

20 Srov. rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové, pobočka Pardubice, ze dne 13. 8. 2020, č. j. 22 Co 192/2020-733.

21 Srov. J. Mádr in J. Jirsa a kol., op. cit. sub 8.

22 Srov. P. Smolík in K. Svoboda a kol., op. cit. sub 18.

23 Autorka vychází z členství v komisi při tvorbě z. ř. s., viz výše.

24 Srov. P. Smolík in K. Svoboda a kol., op. cit. sub 18.

Podle § 19 z. ř. s. nařídí soud k projednání věci jednání, nestanoví-li z. ř. s. jinak. O tom, že o výkonu rozhodnutí se rozhoduje bez jednání, nestanoví z. ř. s. nic, proto již bylo judikováno, že i pro nařízení výkonu rozhodnutí se musí jednání nařídit.²⁵ Jestliže však má platit, že je na výkon rozhodnutí podle § 500 a násl. z. ř. s. aplikován § 19 obecné části z. ř. s., pak nelze současně tvrdit, že nemá být aplikován § 13 z. ř. s. Jednoduše, buď je obecná část z. ř. s. i na výkon rozhodnutí aplikovatelná, nebo aplikovatelná není, polooviční závěry není možné přijímat.

Mám přitom za to, že pro vyloučení obecné části z. ř. s. není dán důvod. Jde o *lex specialis* a jako k takovému je k němu nezbytné přistupovat. Z obecné části z. ř. s. nevyplývá jediné ustanovení, jež by vylučovalo aplikaci této obecné části na ustanovení o výkonu rozhodnutí, navíc pokud jsou tato z legislativně-technického hlediska součástí části druhé, tj. části zvláštní. Ztotožňuji se proto s Mádrem, resp. i Smolíkem, že **zde není žádná překážka k tomu, aby bylo možné řízení o výkon rozhodnutí o péči soudu o nezletilé děti zahájit i bez návrhu.** V těchto souvislostech však současně nezbyvá než podotknout, že Krajskému soudu v Hradci Králové je nutné dát za pravdu a požadovat, aby v případě meritorního rozhodnutí o výkonu o péči o nezletilé bylo též nařízeno jednání.

Závěrem

Výše uvedené prokázalo, že **s aplikací ustanovení z. ř. s., resp. zejména jeho obecné části, jsou v praxi poměrně časté problémy, ty je však možné překlenout výkladem zaměřeným především na účel předmětného ustanovení.** Vhodný není naopak výklad ryze formalistický, neboť u takového účel a smysl předmětného ustanovení uniká a může vést až k závěrům *ad absurdum*.

Pozornost byla s ohledem na jejich praktickou četnost věnována především případům řízení podle § 468 z. ř. s., tj. situacím, kdy jde o výjimky z jinak beznávrhového charakteru řízení. I v pří-

padech řízení návrhové povahy, v nichž existují výjimky mající beznávrhový charakter, je však situace obdobná. Aplikovatelnost ustanovení nemůže být paušálně připuštěna, nebo zamítnuta, ale je třeba ji poměřovat se smyslem a účelem každého konkrétního ustanovení, a teprve na základě tohoto poměření zhodnotit, zda má být příslušná norma aplikována, či nikoli.

Tvorba legislativy je vždy složitá a po deseti letech existence právní úpravy z. ř. s. mi nezbyvá než konstatovat, že není reálné při vytváření zákonů myslet na všechna pomyslná zadní vrátka a všechny případy, které mohou nastat. Zřejmě žádná právní úprava nebude dokonalá, neboť je vždy tvořena lidmi, a tedy bude vždy její subjektivní povaha patrná. Platí však podle mého názoru, že její výklad musí vždy reflektovat její smysl a účel, neboť pouze to je cesta, která může do budoucna zajistit, aby byla praxe při sebelejší právní úpravě jednodušší.

Shrme-li proto výše uvedené, pak platí, že **pro jistotu u předběžných opatření upravujících poměry dítěte nemá být dán podklad v právní úpravě s ohledem na účel právní úpravy a rozhodnutí soudu, a to bez ohledu na to, že povaha řízení je primárně návrhová.** Ze stejných důvodů **nemá být poměřován u těchto řízení úspěch ve věci v rozhodnutí o náhradě nákladů řízení,** neboť posouzení vítězství ve sporu se v těchto otázkách jen těžko ilustruje, poměrům dítěte to vůbec neodpovídá a specifické okolnosti konkrétního případu umožňuje reflektovat přiznáním náhrady nákladů řízení § 23 z. ř. s. Konečně pak **není důvod pro to, aby byla vyloučena oficiální povaha výkonu rozhodnutí o péči o nezletilé,** neboť pro její vyloučení neexistuje v kontextu § 13 z. ř. s., tj. *lex specialis*, žádná výslovná právní norma. ♣

²⁵ Srov. rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 24. 7. 2020, č. j. 20 Co 154/2020-768.

Listujte si BA i v jeho elektronické podobě!

Vážené čtenářky a čtenáři,

Bulletin advokacie jako váš stavovský časopis vychází roky nejen v tradiční tištěné podobě, ale můžete jím listovat, číst si a pracovat s jeho informacemi také v moderní online podobě, v posledních letech dokonce v uživatelsky komfortní a přívětivé verzi na platformě issuu (tzv. listovací verze), a to jak na webu Komory, www.cak.cz, tak v Advokátním deníku www.advokatnidenik.cz.

Přežije koncentrace řízení, anebo se vydáme francouzskou cestou?

Následující příspěvek rozebírá současný stav institutu koncentrace v českém civilním řízení. Nejdříve je pozornost kladena na její obecné pojetí a následně je zhodnocen současný stav využití tohoto nástroje v praxi a budoucnost v kontextu věcného záměru c. ř. s. Při reflexi navrhané úpravy autorka srovnává zahraniční modifikace tohoto institutu s důrazem na francouzskou úpravu, kde dochází k využívání tohoto nástroje jen na základě judikatury.

JUDr. Simona Úlehlová

působí na Katedře občanského práva
PF UK v Praze.

Koncentrace řízení byla do našeho právního řádu znovuzavedena velkou novelou občanského soudního řádu (dále „o. s. ř.“) provedenou zákonem č. 30/2000 Sb. O znovuzavedení hovoříme proto, jelikož se nejedná o institut, který by byl našemu právnímu řádu zcela neznámý. Naopak byl součástí právní úpravy v civilním řádu soudním až do roku 1950. Po mnohaletém odklonu od tohoto principu se koncentrační prvky postupně začínají opět objevovat v naší úpravě civilního procesu v 90. letech 20. stol., kdy novelou č. 171/1993 Sb. došlo k návratu rozsudku pro zmeškání a pro uznání a následně přišla již zmíněná **velká novela provedená zákonem č. 30/2000 Sb., která mj. přinesla v ust. § 118b tzv. zákonnou koncentraci a v § 118c tzv. soudcovskou koncentraci, která pak byla následně souhrnnou novelou č. 7/2009 Sb. zrušena.** Velká novela o. s. ř. ale nepřinesla pouze koncentraci řízení, ale i další nástroje, jejichž účelem má být zrychlení a zefektivnění soudního řízení, jako je kvalifikovaná výzva či přípravné řízení. Tento vývoj lze obecně vnímat jako **posun k principu formální pravdy v rámci sporného civilního řízení.**

Koncentrace v teorii a praxi

V teoretickém pojetí je nejčastěji vnímána jako určitý „**stop stav**“ v rámci probíhajícího soudního řízení, po kterém již účastníci nemohou navrhnout nová skutková tvrzení a předkládat nové důkazy,¹ a to až na zákonné výjimky, které představují zejména ust. **§ 114c a 118b o. s. ř.** Zákonnou koncentraci však nelze zaměňovat se zá-

sadou legálního pořádku, dle níž je řízení složeno z jednotlivých oddělených fází.² Koncentrace je institut, jehož účinky jsou primárně směřovány pouze k účastníkům řízení, zatímco legálním pořádkem se rozumí zásada, která ovládá celé řízení, a vztahuje se tedy na všechny subjekty, tj. jak na účastníky řízení, tak i na soud. Přičemž legální pořádek vymezuje dílčí fáze řízení, koncentrace není vázána takto formálně.³ Navíc **koncentrací není prováděno celé řízení, ale nastává pouze v zákonem stanovených případech.** Soud tak není aplikujícím orgánem a není na jeho diskreci, kdy se koncentrace uplatí a kdy nikoliv, což ostatně potvrdil i Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 19. 4. 2006, sp. zn. 30 Cdo 350/2006, dle něhož je koncentrace řízení „**zákonný zákaz adresovaný soudu, nikoliv prostor k jeho uvážení, který se projevuje v tom, že ke skutečnostem a důkazům, které účastník uplatní později, nelze přihlížet**“. Opět k tomu dodává, že ačkoliv není tento zákaz absolutní, tak ani výjimky z něj nejsou na uvážení soudu, ale pouze dané zákonem.

V praxi je pak tato zásada prolomena i v případech, kdy dojde k přistoupení účastníka či k jeho záměně, kdy pro takovéto situace zákon výslovně stanovuje v ust. § 118b odst. 2 o. s. ř., že účinky koncentrace pro nového účastníka nastávají skončením prvního jednání konaného po jeho přistoupení do řízení či po pravomocné záměně účastníka. O této skutečnosti však musí být účastníci poučeni soudem. V tom tkví právě úskalí tohoto institutu, ačkoliv se jedná o zákonem stanovené situace. Není možné aplikovat jeho účinky, nedojde-li k řádnému poučení účastníků ze strany soudu, což se v praxi ukazuje jako nejčastější problém s tímto institutem. **Ačkoliv již uplynulo několik let od jeho zavedení, stále je mnoho soudců, kteří si na tento institut nezvykli a do své praxe jej nezařadili.**⁴ Důvodem může být případně to, že správné poučení vyžaduje pečlivou a časově náročnou přípravu řízení.

Koncentrace v návrhu c. ř. s.

I přesto, že by se z výše uvedeného mohlo zdát, že je koncentrace řízení efektivním řešením pro boj se soudními průtahy, a slouží tak ku prospěchu jak účastníkům, kteří se chtějí co nejrychleji domoci svého práva, tak soudům, v jejichž zájmu je mít co nejvíce skončených věcí ve svém senátu, dospěli legislativci při psaní věcného záměru c. ř. s. k jinému názoru. Z aktuální verze věcného záměru civilního řádu soudního vyplývá, že zákonodárci dospěli k tomu, že současné pojetí koncentrace řízení potlačuje kontrolu sporu soudem, a odchylují se od názoru, že co se týče koncentrace řízení, nemá zde prostor diskrece soudu. **Naopak přicházejí s ideou, že soud nemůže být takto striktně svazován zákonem a musí mít prostor adekvátně reagovat na vzniklé procesní situace.**⁵

1 K. Svoboda, R. Šínová, K. Hamuláková a kol.: Civilní proces, Obecná část a sporné řízení, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2014.

2 Tamtéž, str. 37-38.

3 J. Fiala a kol.: Občanské právo, 1. vydání, Nakladatelství ASPI, a. s., Praha 2006.

4 Ke srovnání rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2012, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010.

5 Viz bod 2. 5. 3. Sociální koncepce civilního procesu ve věcném záměru c. ř. s., str. 38.

V takovém případě má být tedy na soudci, aby posoudil, zda nové důkazy připustí, či nikoliv? A odkdy bude pro soudce správné, aby k nově předloženým důkazům už nepřihlížel? Bude tak zřejmě pouze na soudci, aby zabránil nekalému chování ze strany účastníků, kteří se snaží zbytečnými obstrukcemi prodlužovat řízení, a naopak to snad soudcům umožní neobcházet účinky koncentrace řízení prostřednictvím opakovaného odročování, jen aby nedošlo ke skončení přípravného či prvního jednání ve věci. Vystává tak otázka, zda je takovéto pojetí dostatečné k naplnění ústavně zaručeného práva na projednání věci bez zbytečných průtahů. Neboť koncentrace nepředstavovala pouze jeden z principů civilního procesu, ale i projev ústavně zaručeného práva.⁶

Zahraniční inspirace

Zákonodárce opakovaně ve věcném záměru uvádí, že hlavním inspiračním zdrojem byla zejména **rakouská úprava civilního soudního řízení**. Rakouská koncentrace řízení je upravena v rámci Zivilprozessordnung (dále jen „öZPO“), jehož pojetí tohoto institutu se snaží být širší nežli jen lhůty a sankce následující v případě jejich nedodržení. Ideou rakouský koncept odpovídá tedy našemu dřívějšímu dělení na koncentraci zákonnou a soudcovskou, kdy i öZPO rozlišuje prostředky koncentrace na ty zákonné a na ty, které jsou na uvážení soudu.⁷ Rakouská úprava tak rychlost a pružnost soudního řízení staví nikoliv na zákoně, ale na aktivitě soudu vůči řízení. Rozhodnutí o prominutí nezaviněného zmeškání lhůty či o stanovení lhůty k předložení důkazů je tak pouze na uvážení soudu. Ačkoliv öZPO explicitně nepracuje s pojmy absolutních a relativních průtahů, je z jeho obsahu patrné, že je koncepce koncentrace na nich postavena. Pokrokovějším a pružnějším pojetím je rakouská úprava jistě v otázce účinků koncentrace po zrušení rozsudku soudu prvního stupně. V takovémto případě česká soudní praxe staví na názoru, že „zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně bez dalšího neprolamuje koncentraci řízení nastalou po skončení prvního jednání ve věci (§ 118b odst. 1 o. s. ř.); tak je tomu pouze v případě, že řízení bylo koncentrováno na základě § 119a o. s. ř. vyhlášením rozsudku (k tomu viz K. Svoboda a kol.: *Občanský soudní řád: komentář*, 2. vydání, C. H. Beck, Praha

2017, str. 524)“.⁸ Rakouská úprava stejně jako v případě, dojde-li ke změně žaloby (se souhlasem soudu), připouští, aby byly uvedeny nové skutečnosti a důkazy. **Ačkoliv se zdá, že rakouské úpravě koncentrace řízení není vlastně co vytknout a zdá se být vhodným teoretickým zdrojem pro budoucí právní úpravu českého soudního civilního řízení, je otázkou, zda jsou české soudy a advokáti na tuto změnu připraveni a zda ve výsledku u nás nebude situace stejná, jako je tomu v současné době ve Francii.**

Francouzská právní úprava totiž koncentraci řízení jako takovou zákonem upravenou nemá. I přesto, že po ní soudy několik let již volají a je **v podstatě stanovena pouze judikaturou**, francouzští legislativci tento fakt ignorují a k jejímu zavedení se ani v budoucnosti nechystají.⁹ Koncentrace řízení tak zůstává posvěcena pouze Kasačním soudem Francie. Tak je tomu zejména v rozsudku ze dne 11. 4. 2019 druhého občanskoprávního senátu (č. 17-31.785), který zásadu zpřísňuje stanovením procesní doby, během níž musí strana soudu předložit všechny své prostředky na jeho žádost. Bylo by proto dobré, ještě než dojde k přípravě paragrafového znění civilního soudního řádu, zamyslet se nad tím, zda by nebylo efektivnější dát čas stávající koncepci současného o. s. ř., aby byla plně zažita a efektivně aplikována všemi subjekty zúčastněnými na civilním soudním řízení. **Tento postup může být v dlouhodobém horizontu vhodnější než přijetí (další) elementární změny koncepce civilního procesu.** ❖

6 P. Molek: *Právo na spravedlivý proces*, Wolters Kluwer ČR, Praha 2012, 576 s.

7 H. W. Fasching: *Lehrbuch Des Österreichischen Zivilprozessrechts: Lehr- Und Handbuch Für Studium Und Praxis*, 2. Überarb. und ergänzte Aufl ed., Manz, Wien 1990.

8 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 9. 2019, č. j. 22 Cdo 1830/2019-182.

9 A. Donnier: „Faut-il codifier le principe de concentration des moyens dans le Code de procédure civile?“, in I. Pétel-Teyssié, V. Puigellier: *Quarantième anniversaire du Code de procédure civile 1975-2015*, 2e éd., Éditions Panthéon-Assas, 2016, p. 147.

Christian Bibelriether

Advokát • Rechtsanwalt

Právní služby v Německu

(již od roku 1998)

Česky hovořící německý advokát nabízí právní poradenství a pomoc v oblasti německého a mezinárodního práva soukromého včetně zastoupení před německými soudy.

Luragogasse 5
94032 Passau/SRN

tel.: 0049 851 33403
00420 910 259 869
ID datové schránky: g3jhjy

www.advokanc.de

advokat@advokanc.de

ENERGETIKA

- rozsáhlé změny energetického zákona
- zjednodušení instalace výroben elektřiny z obnovitelných zdrojů
- podpora odběratelů v době energetické krize
- celkem 25 předpisů

Sagit

více na www.ene.sagit.cz

inzerce

■ Nejvyšší soud:

Ke způsobu vyplacení částky na vyrovnání podílu v řízení o vypořádání SJM

V řízení o vypořádání zaniklého společného jmění manželů soud nemůže nařít bez souhlasu účastníků vyplacení částky na vyrovnání vypořadacího podílu na účet u peněžního ústavu, na kterém je veden společný dluh účastníků.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 2022,
sp. zn. 22 Cdo 3288/2021

Z odůvodnění:

Dovolatel v řízení o vypořádání společného jmění manželů předkládá mj. otázku, která nebyla dovolacím soudem dosud řešena, a to, zda „je spravedlivé, aby bytová jednotka, která byla přikázána do výlučného vlastnictví žalovaného, i nadále figurovala jako zástava pro zajištění úvěru, jehož splácení bylo přikázáno žalobkyni“.

Touto otázkou dovolatel směřuje, jak tvrdí, k posouzení **místa splatnosti vypořadacího podílu ve smyslu § 1957 odst. 1 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník** („o. z.“). Odvolací soud sice odůvodnil lhůtu pro zaplacení vypořadacího podílu, avšak nezval v potaz neochotu žalobkyně k refinancování společného úvěru. Žalobkyně navíc i po rozhodnutí soudu stále platí pouze svůj díl splátky. Dovolatel je jediným zástavním dlužníkem, neboť na nemovitosti, která mu byla přikázána do výlučného vlastnictví, vázne zástavní právo ze společného úvěru. Vzniklá situace mu činí problémy při získání dalšího úvěru pro výplatu vypořadacího podílu, a žalobkyně je tak značně zvýhodněna. Domnívá se, že požadavek, aby žalobkyně byla povinna strpět úhradu vypořadacího podílu přednostně na doplacení úvěru účastníků, by jí nezpůsobil významnější újmu. Podle dovolatele měl soud určit místem splatnosti vypořadacího podílu žalobkyně její účet u stavební spořitelny a po doplacení společného dluhu by zbytek byl uhrazen na osobní (běžný) účet žalobkyně.

Předmětem dovolacího přezkumu je jen ta část rozsudku odvolacího soudu, která se týká lhůty k plnění.

Podstata věci je v tomto: **Při soudním vypořádání SJM účastníků soud uložil žalobkyni, aby sama zaplatila zůstatek ze smlouvy o poskytnutí úvěru a meziúvěru ze stavebního spoření, který je však zajištěn zástavním právem na bytové jednotce, kterou soud prvního stupně přikázal do výlučného vlastnictví žalovaného.** Žalovaný podal proti rozsudku soudu prvního stupně odvolání, které však vzal zpět, s výjimkou výroku o povinnosti vyplatit žalobkyni ve lhůtě tam uvedené. V odvolacím řízení žádal, aby odvolací soud prodloužil pariční lhůtu a aby byl napadený výrok doplněn tak, že žalovaný bude oprávněn zaplatit žalobkyni částku na vyrovnání podílu na účet č. XY, a to až do celkové výše dluhu ze smlouvy o poskytnutí meziúvěru a úvěru ze stavebního spoření u Českomoravské stavební spořitelny a. s., zbytek částky na vyrovnání podílu přímo žalobkyni, a že žalob-

kyně bude povinna to strpět. Jinak řečeno, že část platby, kterou je povinen žalobkyni zaplatit, poukáže přímo na účet, na který je žalobkyně povinna splácet dluh zajištěný zástavním právem vázoucím na bytové jednotce ve vlastnictví žalovaného. Této žádosti odvolací soud nevyhověl, rozsudek soudu prvního stupně v napadeném výroku IV. ohledně lhůty k plnění částky 200 000 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku a částky 1 049 543,90 Kč do tří měsíců od právní moci rozsudku potvrdil. Dovolatel žádá přezkoumání napadeného usnesení v části týkající se podmínek plnění pohledávky žalobkyně na vyrovnání podílu.

Dovolatel klade otázku, která podle jeho mínění v judikatuře dovolacího soudu nebyla dosud řešena a kterou formuluje takto: „Dovolatel není známo, že by se dovolací soud zabýval otázkou místa splatnosti vypořadacího podílu ze zaniklého spoluvlastnictví v penězích ve smyslu § 1957 odst. 1 o. z., aby tento mohl být přednostně zaplacen na účet věřitele na umoření společného dluhu účastníků a teprve ve zbývající části byl vyplacen druhému z bývalých manželů.“

K tomu dovolací soud uvádí, že takto vymezený předpoklad přípustnosti dovolání je dán. Napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a to, zda soud může při vypořádání společného jmění manželů uložit tomu z účastníků, který má druhému zaplatit částku na vyrovnání výše podílu, aby tuto částku zaplatil na účet u peněžního ústavu, sloužící ke splácení společného dluhu účastníků. To zakládá přípustnost dovolání (§ 237 o. s. ř.).

Závazek vzniká ze smlouvy, z protiprávního činu, nebo z jiné právní skutečnosti, která je k tomu podle právního řádu způsobilá (§ 1723 odst. 1 o. z.).

Ustanovení o závazcích, které vznikají ze smluv, se použijí přiměřeně i na závazky vznikající na základě jiných právních skutečností (§ 1723 odst. 2 o. z.).

Peněžité dluh plní dlužník v místě bydliště nebo sídla věřitele (§ 1955 odst. 1 věta druhá o. z.).

Poskytovatel platby, jejíž výše překračuje částku 270 000 Kč (dále jen „limit“), je povinen provést platbu bezhotovostně (§ 4 odst. 1 zák. č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti).

Dovolací soud vychází při posouzení právní otázky, zakládající přípustnost dovolání, z toho, že šlo o plnění částky převyšující 270 000 Kč a že nejde o plnění v hotovosti, ale na účet u peněžního ústavu.

V rozsudku ze dne 31. 1. 2013, sp. zn. 33 Cdo 337/2012, Nejvyšší soud vysvětlil, že sdělení čísla účtu u peněžního ústavu, na který má

být platba poukázána, představuje věřitelovu součinnost potřebnou k tomu, aby dlužník řádně splnil svůj dluh, jehož výše překračuje zákonem č. 254/2004 Sb. stanovený limit. Jestliže na výzvu potřebné údaje věřitel bez zbytečného odkladu neposkytne, nemůže být dlužník v prodlení s plněním peněžitého dluhu, neboť zákon mu zakazuje plnit jinak než bezhotovostním převodem peněžních prostředků prostřednictvím peněžního ústavu (viz též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2016, sp. zn. 29 Cdo 2873/2015). Tento závěr lze přiměřeně užít i v případě soudem přiznané pohledávky v tom rozsahu, že věřitel (oprávněný z exekučního titulu) je povinen na výzvu dlužníka (povinného z exekučního titulu) sdělit číslo účtu za účelem splnění pohledávky z exekučního titulu. Pokud věřitel nemá bankovní účet, má možnost dlužníkovi sdělit adresu, na kterou lze plnit poštovní poukázkou (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 2019, sp. zn. 20 Cdo 1532/2018).

Rozhodnutí soudu o vypořádání společného jmění manželů je rozhodnutím konstitutivním, neboť se jím mění dosavadní hmotněprávní postavení účastníků řízení; pokud se jím zakládá povinnost zaplatit určitou peněžní částku na vyrovnání výše podílu, jde v této části o tzv. „jinou právní skutečnost“, zakládající mezi účastníky závazkový právní vztah (§ 1723 odst. 1 o. z.), na jehož obsah se přiměřeně použijí ustanovení o závazcích vznikajících ze smluv.

Ani občanský soudní řád, ani občanský zákoník neobsahují právní úpravu, která by umožňovala soudu nařídít vyplacení částky na vyrovnání vypořádacího podílu ze zaniklého SJM na určitý, konkrétní účet. Občanský soudní řád upravuje postup soudu při stanovení povinnosti plnit peněžité dluh v § 160 odst. 1 o. s. ř. jen tak, že může ke splnění určit delší lhůtu nebo stanovit, že peněžité plnění se může stát ve splátkách, jejichž výši a podmínky splatnosti určí. Je-li třeba dlužnou částku splnit bezhotovostním převodem, je na věřiteli (oprávněném), aby (případně i na výzvu dlužníka) poskytl dlužníkovi (povinnému) údaje potřebné ke splnění dluhu. Dlužník volbu účtu u peněžního ústavu, na který má být částka poukázána, nemůže ovlivnit. Je pak věcí věřitele, jak bude s přijatou částkou nakládat.

Již jen na okraj se uvádí, že vzhledem k tomu, že vypořádáním SJM nesmí být dotčena práva třetí osoby (§ 737 odst. 1 o. z.), platí, že i kdyby bylo požadavku žalovaného vyhověno, neznamenalo by to „bez dalšího“, že jednorázové splacení dluhu nebo jeho velké části je stavební spořitelna povinna přijmout.

V řízení o vypořádání zaniklého společného jmění manželů tak soud nemůže nařídít bez souhlasu účastníků vyplacení částky na vyrovnání vypořádacího podílu na účet u peněžního ústavu, na kterém je veden společný dluh účastníků.

Nelze vyloučit, že zvolený způsob vypořádání SJM může ve vztahu k uvedenému dluhu a jeho zajištění zástavním právem k nemovitostem přikázaným žalovanému vést k důsledkům nepříznivým pro žalovaného. To je však způsobeno samotným vypořádáním v řízení před soudem prvního stupně, především vypořádáním společného dluhu; na to ostatně nepřímo upozornil i odvolací soud, když poukázal na judikaturu Nejvyššího soudu týkající se vypořádání úročeného společného dluhu (z judikatury k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ohledně této otázky viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2021, sp. zn. 22 Cdo 753/2020). Dovolatel však vzal odvolání proti části rozsudku soudu prvního

stupně, kterou bylo vypořádání provedeno, zpět, a tak neumožnil odvolacímu soudu, aby se tímto vypořádáním zabýval.

Komentář:

Publikované rozhodnutí Nejvyššího soudu je dalším kamínkem do mozaiky spoluutvářející judikaturu Nejvyššího soudu k nové úpravě společného jmění manželů a v širším kontextu se týká problematiky vypořádání společných dluhů, ohledně kterého vždy v soudní praxi panovaly pochybnosti a nejasnosti. Ty se soustředily typicky na tři okruhy: a) právní důsledky vypořádání dluhu v řízení o vypořádání SJM na právní postavení třetí osoby – věřitele (§ 737 odst. 2 o. z.), b) vypořádání příslušenství, c) existenci tzv. náhradové pohledávky.

Odborná literatura posledního období tyto problémy dostatečně zmapovala a vysvětlila.¹ **Souhrnný výklad této problematiky zcela aktuálně podává rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2023, sp. zn. 22 Cdo 2681/2022**, sumarizující a vysvětlující významnou rozhodovací praxi Nejvyššího soudu k vypořádání společných dluhů jak v poměrech zák. č. 40/1964 Sb., tak i zák. č. 89/2012 Sb. se závěrem, že z pohledu přístupu Nejvyššího soudu k žádným změnám nedochází, rozhodnutí však koriguje dosavadní přístup soudů nižších stupňů zejména ve vztahu k tzv. náhradové pohledávce.

✦ Rozhodnutí zpracovali JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře civilního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a Mgr. MICHAL KRÁLÍK, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu.

¹ K tomu blíže srov. M. Králík: Aktuální judikatura NS v oblasti společného jmění manželů (vybrané otázky), Soudní rozhledy č. 7-8/2022, str. 219 a násl.; M. Králík: Společné jmění manželů – znovu a aktuálně, Právní rozhledy, 2023, v tisku.

NEZMEŠKEJTE
KONFERENCI

BECKAKADEMIE
KONFERENCE

INSOLVENCE 2023

13. 4. 2023

registrace na

www.beck-konference.cz

inzertce

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete na stránkách Nejvyššího soudu www.nsoud.cz:

Ústavní soud:

Ke zrušení části ust. § 18c odst. 1 zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, ve slovech „jehož příjmové a majetkové poměry to odůvodňují, a“

Absentuje-li nejen legitimní cíl právní úpravy spočívající ve změně způsobu určení advokátů v případech, které nejsou odůvodněny příjmovými či majetkovými poměry, ale i jakákoli zmínka o tom, že by takový cíl byl vůbec zamýšlen, není možné posoudit způsobnost a vhodnost napadené právní úpravy v rámci prvního kroku testu proporcionality.

Rozšíření bezplatné právní pomoci na určité typy řízení jako subsidiární formy právní pomoci je bezpochyby legitimním, žádoucím cílem, směřujícím k posílení ústavní záruky práva na právní pomoc.

Omezil-li zákonodárce právo žadatele obrátit se na Českou advokátní komoru se žádostí o určení advokáta k poskytnutí právní služby pouze na případy odůvodněné příjmovými či majetkovými poměry, porušil právo na přístup k soudu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na právní pomoc zaručené v čl. 37 odst. 2 Listiny.

Nález Ústavního soudu ze dne 24. 1. 2023, sp. zn. Pl. ÚS 44/21

Městský soud (dále též jen „navrhovatel“) navrhl podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 64 odst. 3 zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), zrušení § 18c odst. 1 ve slovech „jehož příjmové a majetkové poměry to odůvodňují, a“ zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o advokacii“).

Návrh podal navrhovatel v souvislosti s projednáváním žaloby proti usnesení České advokátní komory (dále též jen „Komora“), kterým bylo zastaveno řízení o žádosti o určení advokáta k poskytnutí právní porady podle § 18a nebo právní služby podle § 18c zákona o advokacii. V této věci **žalobkyně požádala Komoru o ustanovení advokáta k podání ústavní stížnosti proti rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, kterým byl zamítnut její návrh na obnovu kárného řízení ve věcech vedených u Nejvyššího správního soudu.** Svou žádost odůvodnila tím, že advokáti, na které se obrátila, odmítli její zastoupení převzít. V žádosti uvedla, že nespĺňuje podmínky pro poskytnutí bezplatné právní pomoci podle příslušných zákonných ustanovení a náklady spojené s právním zastoupením si bude hradit sama. Podle žalobkyně pouze sociální situace žadatele není jediným zákonným důvodem, pro který by žadateli vzniklo právo na určení advokáta k poskytnutí právní služby. **Česká advokátní komora žádost posoudila jako zjevně právně nepřijatelnou s odůvodněním, že žalobkyně požádala o určení advokáta**

k poskytnutí právní služby podle § 18c zákona o advokacii, avšak nikoli bezplatně. Komora konstatovala, že od 1. 7. 2018 je oprávněna určovat advokáty podle uvedeného ustanovení pouze k poskytování bezplatných právních služeb, a to i za situace, že se žadateli nepodařilo najít advokáta, který by byl ochoten se věci ujmout.

Městský soud při projednávání předmětné žaloby dospěl k závěru, že ust. § 18c odst. 1 ve slovech „jehož příjmové a majetkové poměry to odůvodňují, a“ zákona o advokacii, které bylo použito v uvedeném řízení, je v rozporu s ústavním pořádkem, konkrétně s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Z tohoto důvodu navrhovatel přerušil řízení žalobkyně proti výše uvedenému rozhodnutí České advokátní komory a předložil věc Ústavnímu soudu s návrhem na zrušení § 18c odst. 1 zákona o advokacii ve slovech „jehož příjmové a majetkové poměry to odůvodňují, a“.

Dle návrhu byla protiústavnost napadeného ustanovení spatřována především v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny, který stanoví, že každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu. **Podstata argumentace navrhovatele spočívala v tom, že aplikací ust. § 18c odst. 1 zákona o advokacii je odepřen přístup k soudu fyzickým osobám v řízeních, jejichž procesní podmínkou je zastoupení advokátem, a kterým se nepodařilo zajistit si poskytnutí právních služeb na smluvním základě, a současně nejde o případ zastupování odůvodněný příjmovými a majetkovými poměry.**

Ústavní soud poukázal na to, že v řadě svých rozhodnutí vyloučil obsah práva na přístup k soudu. Zdůraznil jeho význam jako jedné z výchozích složek práva na spravedlivý (řádný) proces, a tedy i práva na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 3237/20 či I. ÚS 1618/15 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>, stejně jako další rozhodnutí zde citovaná)]. Nezbytným předpokladem pro garantování přístupu k soudu je právo na právní pomoc včetně práva na účinnou právní ochranu, které vede i k naplnění rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny a čl. 96 odst. 1 Ústavy (srov. nálezy sp. zn. IV. ÚS 682/16 či I. ÚS 630/16). Právo na právní pomoc zakotvuje čl. 37 odst. 2 Listiny, kde je výslovně stanoveno, že každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku tohoto řízení.

Právo na právní pomoc náleží každému, jeho subjektem je tedy každá fyzická i právnická osoba. Ústavní soud ve své judikatuře také zdůrazňuje vztah práva na právní pomoc k zákazu diskriminace zakotvenému v čl. 3 odst. 1 Listiny, který stanoví, že základní práva a svobody náleží všem osobám bez rozdílu (též ve vztahu k majetku). Právo na právní pomoc musí být zajištěno všem, tedy jak osobám majetným, tak nemajetným (srov. nálezy sp. zn. IV. ÚS 2334/17). Také komentář k Listině zdůrazňuje, že čl. 37 odst. 2 Listiny „jednoznačně zakotvuje právo na právní pomoc každému, kdo o to požádá, a to v jakémkoli typu řízení před orgánem veřejné moci od jeho počátku. Tedy v řízení soudním, správním, a tedy i přestupkovém, i kdyby o tom zákon mlčel“ (H. Baňouch in E. Wagnerová a kol.: Listina základních práv a svobod, Komentář, Wolters Kluwer, Praha 2012, str. 774).

Ústavní soud k interpretaci práva na právní pomoc dále uvedl, že toto právo má dvojí povahu. Zaručuje jednak právo na právní pomoc každému, tedy aby se mohl nechat v řízení zastupovat osobou znalou práva (zpravidla advokátem), přičemž do tohoto práva může stát zasahovat jen zcela výjimečně, např. z důvodu zneužití práva. Současně však **právo na právní pomoc stanovuje pozitivní závazky, které musí stát plnit** (viz nálezy sp. zn. I. ÚS 3849/11, I. ÚS 4120/17 či II. ÚS 1866/20). Přestože jsou tyto pozitivní závazky v judikatuře Ústavního soudu formulovány především ve vztahu k dostupnosti bezplatné právní pomoci, **výchází se jeví princip umožnit přístup k soudu, tedy zajištění práva na právní pomoc v obecné rovině.** Stát musí zajistit, že „účastníci řízení mají přístup k právní pomoci prakticky a účinně, a nikoli pouze teoreticky. Právní pomoc se vztahuje na všechny fáze řízení a nepochybně zahrnuje i právní pomoc při podávání opravných prostředků“ (nálezy sp. zn. IV. ÚS 561/01). „Tím spíše jsou pak nesporné pozitivní závazky státu na zajištění právní pomoci v řízení, v němž je právní zastoupení obligatorní, účastník řízení je nemajetný, a navíc formální podmínky příslušného podání, které má účastník řízení zpracovat, jsou mimořádně přísné“ (nálezy sp. zn. I. ÚS 4120/17). Z požadavku, aby ústavně zaručené právo na právní pomoc bylo v praxi účinné, Ústavní soud dovozuje povinnost všech orgánů veřejné moci „vykládat instituty podústavního práva při zohlednění základního práva na právní pomoc způsobem, který toto právo respektuje a podporuje, a nikoli tak, že je v důsledku popírá“ (srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 630/16).

Ústavní soud poukázal na to, že **z obdobného principu vychází i interpretace čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod** (dále jen „Úmluva“). Judikatura ESLP k obsahu a limitům práva na přístup k soudu a práva na právní pomoc vychází z principu, podle něhož právo na přístup k soudu není

absolutní a může podléhat omezením. Ta však nesmějí ztěžovat nebo omezovat jednotlivci přístup takovým způsobem nebo do té míry, že by tím bylo zasaženo do samé podstaty práva. Z hlediska práva na právní pomoc ESLP rozlišuje mezi jednotlivými typy řízení, kdy čl. 6 Úmluvy výslovně zaručuje právo poradit se, být obhajován a být zastupován v trestním řízení. Zajištění právní pomoci v jiných než trestních řízeních pak závisí na konkrétních okolnostech případu a povaze dané věci. **Jedním ze základních kritérií při posuzování existence pozitivní povinnosti státu zajistit právní pomoc i v jiných než trestních řízeních je situace, kdy je právní pomoc nezbytná pro účinný přístup k soudu** (rozsudek ve věci *Airey proti Irsku* ze dne 9. 10. 1979, č. 6289/73, § 26). Přestože ESLP ponechává konkrétní podobu systému právní pomoci, v jehož rámci jsou stanoveny podmínky pro její poskytnutí, na zákonodárství členských států, současně stanoví, že tyto systémy musí jednotlivcům poskytovat dostatečné záruky ochrany před svévolí. Dalším základním principem vyplývajícím z judikatury ESLP je tedy zamezení svévole při realizaci práva na právní pomoc, a to ve všech typech řízení.

Ústavní soud konstatoval, že **vedle případů ustanovování zástupce soudem upravených v § 30 odst. 2 o. s. ř., § 35 odst. 10 s. ř. s. a v § 33 tr. řádu, zakotvují právo na určení advokáta Českou advokátní komorou k poskytnutí právních služeb § 18 až 18c zákona o advokacii, jejichž součástí je i napadené ustanovení.** Podle zákona o advokacii má žadatel, který nesplňuje podmínky pro ustanovení advokáta soudem podle výše uvedených právních předpisů a ani si nemůže zajistit poskytnutí právních služeb jinak, právo, aby mu Komora na základě jeho včasné žádosti určila advokáta k poskytnutí právní porady nebo právní služby. Konkrétní postup při určení advokáta je upraven v ust. § 18a až 18c a v § 23 zákona o advokacii. **Napadená úprava poskytování právních služeb váže právo žádat Komoru o určení advokáta k poskytnutí právní služby na příjmové a majetkové poměry žadatele.**

K posouzení, zda napadené zákonné ustanovení představuje odepření práva na přístup k soudu zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny, Ústavní soud použil **test proporcionality**, který standardně slouží k přezkumu ústavnosti zásahů do základních práv a svobod. Na základě tohoto testu Ústavní soud vyžaduje, aby v případech střetů základních práv či svobod s veřejným zájmem nebo s jinými základními právy či svobodami zásah sledoval legitimní cíl a zároveň byl vůči tomuto sledovanému cíli přiměřený. **Ústavní soud po posouzení návrhu dospěl k závěru, že napadené ustanovení neobstojí již při provedení prvního kroku testu proporcionality, tj. při posouzení, zda je způsobilé dosáhnout zamýšleného cíle.** Předně Ústavní soud konstatoval, že **v důvodové zprávě ani v dalších relevantních podkladech není žádný cíl uvedené úpravy ve vztahu k vypuštění možnosti určení advokáta Komorou k poskytnutí právní služby v případě jiných než sociálních důvodů identifikován a ani z nich nijak nevyplývá.**

Za těchto okolností, kdy absentuje nejen legitimní cíl právní úpravy spočívající ve změně způsobu určení advokátů v případech, které nejsou odůvodněny příjmovými či majetkovými poměry, ale i jakákoli zmínka o tom, že by takový cíl byl vůbec zamýšlen, podle Ústavního soudu není možné posoudit způsobilost a vhodnost napadené právní úpravy v rámci prvního kroku testu proporcionality. Cílem novelizace zákona o advokacii provedené zákonem č. 258/2017 Sb., jejíž součástí je i napadené

ustanovení, bylo rozšíření bezplatné právní pomoci na určité typy řízení jako subsidiární formy právní pomoci k jejímu zajištění na základě soudního rozhodnutí a smluvním principu. K tomuto cíli Ústavní soud uvedl, že rozšíření bezplatné právní pomoci je bezpochyby legitimním, žádoucím cílem směřujícím k posílení ústavní záruky práva na právní pomoc. Na nedostatečné provedení práva na bezplatnou právní pomoc na podústavní úrovni ostatně Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně upozorňoval (srov. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 1866/20, I. ÚS1024/15 a I. ÚS848/16). **Výsledkem předmětné novelizace je na jedné straně posílení zajištění bezplatné právní pomoci, avšak za současného paušálního vyloučení právní pomoci v případech odůvodněných jinými než příjmovými nebo majetkovými poměry na straně druhé.**

Ústavní soud konstatoval, že napadené ustanovení zákona o advokacii tím, že právo na určení advokáta Komorou k poskytnutí právní služby omezuje pouze na žadatele, u nichž to odůvodňují jejich příjmové a majetkové poměry, představuje nepřipustnou libovůli, neboť paušálně vylučuje z práva na přístup k soudu a práva na právní pomoc osoby, které si nemohou zajistit právní pomoc advokáta na základě jiných důvodů. **Právo na přístup k soudu je esenciální součástí práva na spravedlivý (řádný) proces, a tedy práva na soudní ochranu garantovaného v čl. 36 odst. 1 Listiny a v čl. 6 odst. 1 Úmluvy.** Jeho nezbytným předpokladem je právo na právní pomoc garantované v čl. 37 odst. 2 Listiny. **Tato základní práva náleží každému, a to pro jakýkoli typ řízení před soudy či jinými státními orgány či orgány veřejné moci.** Omezení těchto základních práv pouze na nemajetné osoby je v rozporu jak s obsahem těchto ustanovení Listiny, tak i v jejich spojení s čl. 3 odst. 1 Listiny, podle kterých základní práva a svobody náleží všem osobám (včetně) „bez rozdílu“ majetku.

Ústavní soud upozornil, že **tyto závěry je třeba v souladu s čl. 37 odst. 2 Listiny vztáhnout nejen na fyzické, ale i právnické osoby** (srov. také § 55a zákona o advokacii *a contrario*). **Současně dopadají nejen na případy, v nichž je vyžadováno**

povinné právní zastoupení, a tedy nejenom na řízení před Ústavním soudem, ale v souladu s čl. 37 odst. 2 Listiny i na jiná řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení.

Ústavní soud dodal, že pokud jde o případy odmítnutí poskytnutí právních služeb z důvodů zjevně bezdůvodného uplatňování nebo bránění práva, na ty pamatuje postup upravený v § 18c odst. 5 a 6 zákona o advokacii. Takové případy je však nutné vždy posuzovat podle individuálních okolností konkrétní věci, a nikoli je řešit změnou zákona, která paušálně vyloučí přístup k právní pomoci, a tedy také přístup k soudu.

Z výše uvedeného Ústavní soud dovodil, že **protiústavnost napadeného ustanovení neshledal v rozšíření bezplatné právní pomoci na určité typy řízení, ale v tom, že současně z poskytnutí právní pomoci paušálně vylučuje žadatele, kteří se nemohou právní pomoci domoci z jiných důvodů než příjmových a majetkových poměrů.**

Na základě výše uvedeného dospěl Ústavní soud k závěru, že omezil-li zákonodárce právo žadatele obrátit se na Českou advokátní komoru s žádostí o určení advokáta k poskytnutí právní služby pouze na případy odůvodněné příjmovými či majetkovými poměry, porušil právo na přístup k soudu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na právní pomoc zaručené v čl. 37 odst. 2 Listiny. Ústavní soud proto návrhu vyhověl a § 18c odst. 1 zákona o advokacii ve slovech „*jehož příjmové a majetkové poměry to odůvodňují, a*“ zrušil. Ústavní soud zároveň **odložil vykonatelnost nálezu k datu 31. 12. 2023**, aby tím vytvořil zákonodárci dostatečný časový prostor pro přijetí zákonné úpravy, která již bude ústavně souladná.

✦ Rozhodnutí zpracovala JUDr. RENATA RÁZKOVÁ, Ph.D., asistentka soudce Ústavního soudu.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete v systému NALUS na stránkách Ústavního soudu www.usoud.cz:

Vyjádření České advokátní komory k tomuto nálezu ÚS nazvané „ČAK je připravena plnit širší roli v poskytování právní pomoci“ najdete v Advokátním deníku:

Ústavní soud:

K rozhodování správních soudů o náhradě nákladů řízení za zaplacený soudní poplatek

Soudy v soudním řízení správním zásadně disponují diskreční pravomocí při rozhodování o náhradě nákladů řízení a jsou povinny zkoumat, zda nejsou dány zvláštní okolnosti, ke kterým je třeba při stanovení povinnosti k náhradě nákladů řízení výjimečně přihlídnout. Bránil-li však někdo v takovém řízení úspěšně svá práva a nebyla-li orgánu veřejné správy uložena povinnost zaplatit mu náhradu nákladů řízení (soudní poplatek), jde o porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a 2 ve spojení s čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, neboť je de facto nucen platit náklady řízení tomu, kdo do jeho práv zasáhl.

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 1. 2023, sp. zn. IV. ÚS 1059/22

Na Ústavní soud se obrátil stěžovatel, který se podanými ústavními stížnostmi domáhal zrušení napadených výroků rozhodnutí městského soudu o nákladech řízení, přičemž tvrdil, že jimi byla porušena jeho základní práva zaručená čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Vzhledem k tomu, že stěžovatel v obou stížnostech brojil proti rozhodnutím správního soudu o nákladech řízení vydaným ve skutkově obdobných věcech, Ústavní soud spojil ústavní stížnosti ke společnému řízení.

Z ústavních stížností a z vyžádaných spisů městského soudu Ústavní soud zjistil, že **stěžovatel se v obou řízeních vedených u městského soudu domáhal zrušení rozhodnutí správních orgánů, kterými byl shledán vinným ze spáchání přestupků podle § 34e odst. 1 písm. a) zák. č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o silniční dopravě“), kterých se z nedbalosti dopustil tím, že poskytl přepravu cestujícím, kdy přeprava byla objednána přes mobilní aplikaci Uberpop, a to aniž by byl stěžovatel držitelem oprávnění řidiče taxislužby. Tedy v rozporu s § 21c odst. 1 zákona o silniční dopravě vykonával práci řidiče taxislužby bez oprávnění pro řidiče taxislužby. Současně byl shledán vinným také ze spáchání přestupků proti pořádku v územní samosprávě podle § 4 odst. 2 zák. č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, kterých se z nedbalosti dopustil výše popsaným jednáním, aniž by zkouškou řidiče taxislužby prokázal znalosti místopisu, znalosti právních předpisů upravujících taxislužbu a ochranu spotřebitele a znalosti obsluhy taxametru, čímž porušil čl. 1 obecně závazné vyhlášky hl. m. Prahy č. 23/1998 Sb. hl. m. Prahy, o ověřování znalostí řidičů taxislužby na území hl. m. Prahy, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška“), tedy porušil povinnost stanovenou v obecně závazné vyhlášce obce. Za tyto přestupky byly stěžovateli uloženy pokuty ve výši 50 000 Kč a povinnost nahradit náklady řízení ve výši 1 000 Kč v obou posuzovaných věcech, tedy celkem pokuty ve výši 100 000 Kč a náklady řízení ve výši celkem 2 000 Kč.**

V obou věcech městský soud napadenými rozsudky zrušil rozhodnutí Magistrátu hl. m. Prahy a věc mu vrátil k dalšímu řízení (výrok I.) a dále rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok II.). Městský soud dospěl k závěru, že žaloby byly podány důvodně, nikoli však z důvodu jejich obsahu. Zákonem č. 115/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, došlo k novelizaci § 21b zákona o silniční dopravě tak, že bylo zrušeno zmocnění pro obce ohledně stanovování povinnosti absolvovat zmíněnou zkoušku. Městský soud se z úřední povinnosti v souladu s usnesením rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 11. 2016, č. j. 5 As 104/2013-46, zabýval otázkou, zda změna právní úpravy, k níž došlo po právní moci napadených rozhodnutí, mohla vést k rozhodnutí pro stěžovatele příznivějšímu. Dospěl k závěru, že zákon o silniční dopravě již nadále obcím neumožňuje uložit obecně závaznou vyhláškou povinnost, která bude vyžadovat odbornou zkoušku, proto není možné nadále postupovat podle čl. 1 vyhlášky. **V průběhu soudního řízení tak došlo k přijetí takové právní úpravy, která je ve prospěch stěžovatele, neboť protiprávní jednání, za které byl shledán vinným a sankcionován, není nadále možné za protiprávní považovat.** Městský soud proto musel žalobám vyhovět.

Ústavními stížnostmi napadené nákladové výroky napadených rozhodnutí odůvodnil městský soud tak, že v průběhu soudního řízení došlo ke změně právní úpravy, což je skutečnost, kterou nemohl v době podání žaloby stěžovatel (ani Magistrát hl. m. Prahy) předvídat. Stěžovatel tak sice byl ve věci úspěšný, avšak pouze z výše uvedeného důvodu. Stěžovatel brojil proti výrokům o náhradě nákladů řízení, a to konkrétně o jejich nepřiznání, ačkoli mu princip úspěchu ve věci byl ku prospěchu.

Ústavní soud předně poukázal na to, že princip úspěchu ve věci při rozhodování o náhradě nákladů řízení ve správním soudnictví vyplývá z § 60 odst. 1 s. ř. s.: „Nestanoví-li tento zákon jinak, má účastník, který měl ve věci plný úspěch, právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil, proti účastní-

kovi, který ve věci úspěch neměl. Měl-li úspěch jen částečný, přizná mu soud právo na náhradu poměrné části nákladů.“ Ústavní soud dále poukázal na to, že podle § 60 odst. 7 s. ř. s.: „*Jsou-li pro to důvody zvláštního zřetele hodné, může soud výjimečně rozhodnout, že se náhrada nákladů účastníkům nebo státu zcela nebo zčásti nepřiznává*“, tedy zákonodárce zakotvil i do rozhodování o náhradě nákladů řízení ve správním soudnictví moderační pravomoc soudu. Jak výstižně uvádí důvodová zpráva k tomuto ustanovení: „*Zakládá se rozsáhlá pravomoc soudu k moderování výroku o náhradě nákladů řízení, protože mnohost různých řízení činí takovou potřebu nezbytnou. Bude proto možné, aby soud přiznal právo na náhradu i tam, kde z obecné úpravy neplyne, a naopak. Pro to svědčí i dosavadní zkušenosti s přiměřeným užitím obecných ustanovení občanského soudního řádu.*“

Ústavní soud konstatoval, že pro výklad § 60 odst. 7 s. ř. s. je však nutné uplatnit stejná ústavněprávní omezení jako pro výklad § 150 o. s. ř., tedy jej nelze považovat za ustanovení, které by zakládalo zcela volnou diskreci soudu (ve smyslu libovůle), nýbrž jde o ustanovení, podle něhož je soud povinen zkoumat, zda ve věci neexistují zvláštní okolnosti, k nimž je třeba při stanovení povinnosti k náhradě nákladů řízení výjimečně přihlídnout. Ust. § 150 o. s. ř. (potažmo § 60 odst. 7 s. ř. s.) proto nelze vykládat tak, že lze kdykoli, bez ohledu na základní zásady rozhodování o nákladech řízení, nepřiznat náhradu nákladů úspěšnému účastníkovi řízení [srov. nález ze dne 12. 7. 2005, sp. zn. I. ÚS 305/03 (N 136/38 SbNU 3), všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>].

Ústavní soud in optice posuzované věci připomněl, že náklady řízení nesestávají pouze z odměny advokáta, jelikož soudem vypočtené náklady řízení zpravidla tvoří odměna advokáta, náhrada hotových výdajů a též zaplacený soudní poplatek. **V případě nákladů tvořených odměnou advokáta nebo náhradou hotových výdajů je logicky zřejmé, že jejich nepřiznání správními soudy (za předpokladu, že nedojde ke kvalifikovaným vadám v průběhu rozhodování o nich) je při ústavně souladném použití § 60 odst. 7 s. ř. s. obecně možné.**

Ústavní soud konstatoval, že **oproti tomu zaplacení soudního poplatku ve správním soudnictví a jeho následné nepřiznání při úspěchu ve věci** (tedy typicky při zrušení napadeného správního rozhodnutí nebo opatření obecné povahy, nebo při prohlášení nezákonnosti zásahu či nečinnosti správního orgánu soudem) **se dostává do přímého rozporu s ústavně garantovaným právem stěžovatele na soudní ochranu**, neboť zaplacením soudního poplatku se účastník domáhal ochrany svých práv proti nezákonnému aktu správního orgánu (obecně řečeno státu) a správní soud mu tuto ochranu poskytl, nicméně stěžovatel byl za tento svůj procesní úspěch sankcionován nutností zaplatit soudní poplatek, a to opětovně (v důsledku) ve prospěch státu. Jinými slovy řečeno, při nepřiznání náhrady uhrazeného soudního poplatku ve správním soudnictví dochází k absurdní situaci, že úspěšný účastník, který se domohl svých práv vůči státu, a je tudíž vůči správnímu orgánu (nakládajícímu s veřejnými prostředky) úspěšný, je *de facto* nucen platit náklady řízení v podobě soudního poplatku ve výsledku tomu, kdo do jeho práv zasáhl (tedy opětovně státu, nicméně nyní prostřednictvím soudu). Takovýto postup podle Ústavního soudu porušuje právo takto

úspěšných žalobců ve správním soudnictví na soudní ochranu ve spojení s jejich právem na ochranu vlastnického práva.

Ústavní soud proto dospěl k závěru, že správní soudy zásadně disponují diskreční pravomocí při rozhodování o náhradě nákladů řízení a jsou povinny zkoumat, zda neexistují zvláštní okolnosti, k nimž je třeba při stanovení povinnosti k náhradě nákladů řízení výjimečně přihlídnout. Takovou zvláštní okolností však nemůže být situace, kdy straně, která úspěšně a aktivně bránila svá práva proti nezákonnému rozhodnutí orgánu veřejné moci, nebyl neúspěšným správním orgánem kompenzován zaplacený soudní poplatek. V takové situaci je nepřiznání náhrady nákladů řízení v podobě zaplaceného soudního poplatku porušením práva na soudní ochranu z důvodů výše uvedených.

Ve zbývajících částech ústavních stížností, tj. **ve věci náhrady nákladů řízení, spočívající v odměně advokáta stěžovatele a náhrady hotových výdajů, Ústavní soud shledal, že tato nedosahuje intenzity opodstatňující porušení základních práv a svobod**. Aby tomu tak bylo, tak v předchozím odůvodnění zmíněné „kvalifikované vady“ by musely dosáhnout značné intenzity, aby bylo dosaženo ústavněprávní úrovně věci.

Ústavní soud dodal, že o ústavněprávní dimenzi jde tedy obecně pouze ve výjimečných případech. Právní závěr městského soudu, že stěžovateli nepřiznal náhradu nákladů řízení spočívající v odměně advokáta a náhrady hotových výdajů, jelikož žalobě bylo vyhověno pouze z důvodu změny právní úpravy týkající se jednoho z přestupků stěžovatele, když uplatněné žalobní body byly shledány nedůvodnými, lze shledat z ústavního hlediska přijatelným. Za této jednoznačné skutkové situace tak podle Ústavního soudu lze též aprobovat procesní postup městského soudu, který nepoučil předem stěžovatele o možnosti použití moderačního práva soudem. Ostatně takovýto právní závěr a procesní postup správních soudů není nikterak výjimečný (např. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu v azylových věcech), kde je žalobám, resp. kasačním stížnostem, vyhověno pro změnu poměrů, které zde nebyly dány ke dni vydání žalobou napadeného rozhodnutí, a náklady řízení nejsou přiznávány. Ústavní stížnosti proto Ústavní soud posoudil v této části jako návrh zjevně neopodstatněný.

S ohledem na výše uvedené Ústavní soud uzavřel, že **napadenými výroky II. rozsudků městského soudu v částech, ve kterých nebyla stěžovateli přiznána náhrada nákladů řízení za zaplacený soudní poplatek, byla porušena ústavně zaručená práva stěžovatele na soudní ochranu** podle čl. 36 odst. 1 a 2 ve spojení s čl. 11 odst. 1 Listiny. Z uvedených důvodů Ústavní soud v těchto částech ústavním stížnostem vyhověl a napadené výroky II. rozsudků městského soudu v předmetných částech zrušil. **Ve zbývajících částech pak Ústavní soud ústavní stížnosti odmítl jako návrhy zjevně neopodstatněné.**

✦ Rozhodnutí zpracovala JUDr. RENATA RÁZKOVÁ, Ph.D., asistentka soudce Ústavního soudu.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete v systému NALUS na stránkách Ústavního soudu www.usoud.cz:

Nejvyšší správní soud:

Ke lhůtě a důvodům pro podání žádosti o zrušení vyvlastnění

Právo vyvlastňovaného podat žádost o zrušení vyvlastnění není omezeno žádnou lhůtou nebo skutečností. Je-li naplněna alespoň jedna podmínka stanovená v § 26 odst. 1 zák. č. 184/2006 Sb., o vyvlastnění, a vyvlastňovaný podá bezvadnou žádost, nemá vyvlastňovací úřad žádné správní uvážení ohledně svého rozhodnutí a musí rozhodnout o zrušení vyvlastnění. To se netýká případů, kdy by žádost o zrušení vyvlastnění byla kvalifikována jako zneužití práva.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 11. 2022, č. j. 8 As 29/2021-36

Z odůvodnění:

Stavební úřad Magistrátu města České Budějovice (vyvlastňovací úřad) rozhodl o omezení vlastnického práva žalobce k pozemku, a to zřízením služebnosti inženýrské sítě opravňující vyvlastnítele k umístění, povolení, realizaci a provozování stavebního objektu „SO 503 – Přeložka VTL plynovodu v km 136,1 – 138,3“, v rozsahu vymezeném geometrickým plánem. Vyvlastňovací úřad dále stanovil výši náhrady za vyvlastnění.

K žádosti vyvlastňovaných vyvlastňovací úřad zrušil vyvlastnění (podle § 26 odst. 1 zákona o vyvlastnění) spočívající ve výše uvedeném omezení vlastnického práva. Dospěl totiž k závěru, že **vyvlastnitel nezaplatil vyvlastňovaným náhrady do uplynutí 30 dnů ode dne uplynutí šedesátidenní lhůty uložené rozhodnutím o vyvlastnění, neboť je složil do úschovy u soudu pozdě.**

Na základě odvolání vyvlastnítele žalovaný (Krajský úřad Jihočeského kraje) změnil rozhodnutí vyvlastňovacího úřadu tak, že **žádost o zrušení vyvlastnění zamítl, ve zbytku napadené rozhodnutí potvrdil.** Podle žalovaného vyvlastnitel sice nezaplatil náhrady včas, tj. ve lhůtě stanovené rozhodnutím o vyvlastnění, ani ve lhůtě dodatečné podle § 26 odst. 1 zákona o vyvlastnění. Dnem jejich složení u soudu však podle žalovaného nastaly účinky splnění závazku, a proto **žádost o zrušení vyvlastnění podaná čtyři měsíce po zaplacení náhrad byla podána opožděně, resp. (byť pozdním) zaplacením náhrad odpadl důvod pro zrušení vyvlastnění.**

Žalobce proti rozhodnutí žalovaného podal žalobu, kterou Krajský soud v Českých Budějovicích zamítl. Podle jeho názoru vyvlastňovaní mohli podat žádost o zrušení vyvlastnění pouze do okamžiku, kdy jim byla (po uplynutí zákonné lhůty) zaplacená náhrada za vyvlastnění prostřednictvím soudní úschovy.

Podle Nejvyššího správního soudu ust. § 26 odst. 1 zákona o vyvlastnění přináší prvek zvýšené ochrany práv vyvlastňovaných. Vyvlastnění, byť spočívající „pouze“ v omezení vlastnického práva, jako je tomu v nyní projednávané věci, představuje jeden z nejzávažnějších zásahů do tohoto základního práva chráněného čl. 11 Listiny základních práv a svobod. Podle odst. 4 tohoto článku je

(nucené) omezení vlastnického práva možné mj. pouze za náhradu, přičemž za poskytnutí náhrady za vyvlastnění lze pokládat až její vyplacení (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 2010, sp. zn. 28 Cdo 5376/2007). Uvedená ochrana vyvlastňovaných je tedy zajištěna mj. právě přísnou zákonnou úpravou lhůt pro splnění povinnosti vyvlastnítele zaplatit stanovenou náhradu za vyvlastnění, stejně jako stanovením přísného negativního následku pro případ nedodržení těchto lhůt. Současně platí, že **je-li naplněna alespoň jedna podmínka (kvalifikovaná skutečnost) stanovená v § 26 odst. 1 zákona o vyvlastnění a vyvlastňovaný podá bezvadnou žádost, nemá vyvlastňovací úřad žádné správní uvážení ohledně svého rozhodnutí a musí rozhodnout o zrušení provedeného vyvlastnění** (rozsudek NSS ze dne 21. 1. 2016, č. j. 6 As 153/2015-47, č. 3386/2016 Sb. NSS), neboť vyvlastňovaný má na zrušení právní nárok (viz důvodová zpráva k zákonu o vyvlastnění, či B. Vlachová: Zákon o vyvlastnění, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2018, str. 99, odst. 6).

Ust. § 26 odst. 1 zákona o vyvlastnění ani žádné jiné ustanovení tohoto či jiného zákona však nestanoví jakoukoli lhůtu (či skutečnost), která by časově omezovala právo vyvlastňovaného podat žádost o zrušení vyvlastnění. Takovou lhůtu nelze dovodit ani žádnou přípustnou výkladovou metodou či analogií, a to již proto, že by šlo o postup v neprospěch vyvlastňovaného jako slabší strany, kterému je již tak závažně zasahováno do jeho základního práva vlastnit majetek. Dané ustanovení naopak vyjadřuje zřejmý záměr zákonodárce chránit práva vyvlastňovaných prostřednictvím hrozby zrušení vyvlastnění. Tuto právní úpravu, která nepočítá s propadnou lhůtou k podání žádosti o zrušení vyvlastnění a může se jevit pro vyvlastnítele příliš přísná, nepovažuje Nejvyšší správní soud bez dalšího za nepřiměřenou. Přísnost právní úpravy pro vyvlastnítele je zákonodárcem zvolenou reakcí na zásah do vlastnického práva vyvlastňovaných.

Nejvyšší správní soud si je vědom, že shodný názor jako žalovaný a krajský soud zastává i některá komentářová literatura, podle níž by zrušení vyvlastnění v případě pozdního zaplacení náhrady bylo neúčelné, neboť v opakovaném vyvlastňovacím řízení by opětovně došlo k vyvlastnění. Takový výklad je však podle Nejvyššího správního soudu nesprávný, neboť konstruuje podmínku pro zrušení vyvlastnění (a sice, že návrh na zrušení vyvlastnění lze podat jen do opožděného zaplacení náhrady za vyvlastnění), která však v zákoně obsažena není. Tento výklad je však výkladem *contra legem* a Nejvyšší správní soud se s ním nemůže ztotožnit.

Přes výše uvedené závěry ohledně výkladu a aplikace § 26 odst. 1 zákona o vyvlastnění si Nejvyšší správní soud plně uvědomuje, že aplikace přísné právní úpravy zrušení vyvlastnění by v některých konkrétních případech mohla vést k paralyze institutu vyvlastnění a k zákonodárcem nepředvídaným důsledkům. Sám vyvlastnitel totiž v návaznosti na zaplacení náhrady za vyvlastnění po lhůtě nemůže iniciovat zrušení vyvlastnění, aby mohl opětovně podat žádost o vyvlastnění. V takovém případě vyvlastnitel svým způsobem „drží v šachu“ vyvlastňovaný, jenž ani výslovným přijetím pozdě zaplacené náhrady přísně vzato nepřijde o právo podat žádost o zrušení vyvlastnění. Vyvlastnitel by tak musel být v neustálé nejistotě, zda vyvlastňovaný v budoucnu takovou žádost nepodá a vyvlastňovací úřad vyvlastnění nezruší. V extrémních případech by se však ze strany vyvlastňovaného mohlo, s ohledem na konkrétní individuální skutkové okolnosti případu, jednat o porušení zákazu zneužití práva podat žádost o zrušení vyvlastnění (obdobně komentář citovaný výše, tamtéž). Taková situace by mohla nastat např., zmešká-li vyvlastnitel dodatečnou lhůtu k zaplacení náhrady o poměrně krátkou dobu, a to v důsledku různých obstrukcí ze strany vyvlastňovaných, kteří posléze po přijetí pozdě zaplacené náhrady za vyvlastnění budou s podáním návrhu na zrušení vyvlastnění několik měsíců vyčkávat, např. až do okamžiku, kdy vyvlastnitel započne s uskutečňováním stavby, pro kterou bylo vyvlastněno.

Komentář:

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu se zabývalo **institutem zrušení vyvlastnění podle § 26 odst. 1 zákona o vyvlastnění**, který mj. za důvod zrušení vyvlastnění považuje případ, kdy vyvlastnitel nezaplatil vyvlastňovanému náhradu za vyvlastnění

do 30 dnů ode dne uplynutí lhůty určené podle § 24 odst. 4 písm. a) nebo b) zákona o vyvlastnění. V takovém případě ovšem nerozhoduje o zrušení vyvlastnění vyvlastňovací úřad z úřední povinnosti, ale až na základě žádosti vyvlastňovaného. Vychází se z toho, že sice došlo k nucenému odnětí či omezení vlastnického práva, je však ponecháno na vůli vyvlastňovaného, zda bude usilovat o navrácení původního stavu (srov. B. Vlachová: Zákon o vyvlastnění, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2018, str. 98).

Za nesplnění povinnosti zaplatit náhrady ve lhůtě stanovené rozhodnutím o vyvlastnění zákon o vyvlastnění nestanoví žádné následky, to však nevylučuje případný postup podle obecných ustanovení občanského zákoníku o prodlení dlužníka [srov. Nejvyšším správním soudem citovaný R. Černocký, J. Hanák, D. Židek: Zákon o vyvlastnění: Komentář, Wolters Kluwer Praha (komentář k § 26, dostupný z ASPI podle právního stavu k 1. 11. 2022)].

V řešené věci se Nejvyšší správní soud neztotožnil s názorem, že je možnost podat žádost o zrušení vyvlastnění časově omezena, nicméně nastínil, že příliš časově oddálené podání žádosti by mohlo (případně ve spojení s dalšími okolnostmi) vést k závěru o zneužití práva vyvlastněného. Odkázal se přitom mj. i na to, jak je zneužití práva chápáno v občanském právu a v civilním soudním řízení.

✦ Rozhodnutí zpracovali JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře civilního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a Mgr. MICHAL KRÁLÍK, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete na stránkách Nejvyššího správního soudu www.nssoud.cz:

Soudní dvůr EU:

K registraci biometrických a genetických údajů obviněného policií

Systematické shromažďování biometrických a genetických údajů každého obviněného za účelem jejich policejní registrace je v rozporu s požadavkem na zajištění zvýšené ochrany v souvislosti se zpracováním citlivých osobních údajů.

Rozsudek SD EU z 26. 1. 2023 ve věci C-205/21

Z odůvodnění:

V rámci trestního řízení zahájeného bulharskými orgány pro zkrácení daně byla V. S. obviněna z údajné účasti na organizované zločinecké skupině vytvořené za účelem obohacení se, aby

společně spáchali na území Bulharska trestné činy. Po tomto obvinění bulharská policie vyzvala V. S., aby se podrobila shromáždění svých daktyloskopických a fotografických údajů za účelem jejich registrace a odběru pro vypracování profilu její DNA. V. S. odmítla dát k tomuto shromáždění souhlas.

Na základě vnitrostátních právních předpisů, které stanoví „policejní registraci“ obviněných z úmyslného trestného činu stíhaného

z úřední povinnosti za účelem jejich registrace, požádaly policejní orgány Specializiran nakazatelen sad (Specializovaný trestní soud, Bulharsko) o povolení nuceného výkonu shromáždění genetických a biometrických údajů V. S. K žádosti policejních orgánů byly přiloženy pouze kopie usnesení o sdělení obvinění V. S. a prohlášení, v němž odmítla dát souhlas ke shromáždění svých údajů.

Tento soud měl pochybnosti o slučitelnosti bulharských právních předpisů použitelných na tuto „policejní registraci“ se směrnicí 2016/680, vykládanou ve světle Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“), a z toho důvodu položil Soudnímu dvoru žádost o rozhodnutí o předběžné otázce.

Soudní dvůr ve svém rozsudku nejprve upřesňuje podmínky, za kterých lze zpracování biometrických a genetických údajů policejními orgány považovat za povolené vnitrostátním právem ve smyslu směrnice 2016/680. Dále se vyjadřuje k naplnění požadavku uvedeného v této směrnici, který se týká zpracování údajů určité kategorie osob, u nichž existují závažné důvody se domnívat, že jsou zapojeny do trestného činu, a k dodržování práva na účinnou soudní ochranu, jakož i zásady presumpce neviny v případě, kdy vnitrostátní právní předpisy umožňují příslušnému vnitrostátnímu soudu povolit nucené shromažďování těchto údajů, které unijní normotvůrce považuje za „citlivé“. Konečně se zabývá otázkou slučitelnosti vnitrostátní právní úpravy stanovící systematické shromažďování těchto údajů, s ustanoveními směrnice 2016/680, která se týká jejich zpracování s ohledem na použitelné zásady.

Závěry Soudního dvora EU

Na úvod Soudní dvůr konstatuje, že směrnice 2016/680, vykládaná ve světle Listiny, musí být vykládaná v tom smyslu, že **zpracování biometrických a genetických údajů policejními orgány** za účelem jejich vyšetřování s cílem bojovat proti trestné činnosti a udržovat veřejný pořádek **je povoleno vnitrostátním právem za předpokladu, že** posledně uvedené **právo obsahuje dostatečně jasný a přesný právní základ pro povolení uvedeného zpracování.** Skutečnost, že vnitrostátní legislativní akt obsahující takový právní základ odkazuje mimoto na obecné nařízení o ochraně osobních údajů, a nikoli na směrnici 2016/680, nemůže sama o sobě zpochybnit existenci takového povolení, pokud z výkladu všech použitelných ustanovení vnitrostátního práva dostatečně jasně, přesně a jednoznačně vyplývá, že dotčené zpracování biometrických a genetických údajů spadá do působnosti této směrnice, a nikoli do působnosti GDPR.

V tomto kontextu Soudní dvůr s ohledem na skutečnost, že relevantní vnitrostátní právní předpisy odkazují na ustanovení **GDPR**, která upravují zpracování citlivých údajů, přičemž přebírají obsah ustanovení **směrnice 2016/680**, která se týká zpracování těchto údajů, uvádí, že **tato ustanovení nejsou rovnocenná.** Zatímco zpracování citlivých údajů příslušnými orgány zejména za účelem prevence a odhalování trestných činů, na které se vztahuje směrnice 2016/680, může být povoleno pouze tehdy, pokud je zcela nezbytné, a musí být zajištěno vhodnými zárukami a stanoveno unijním právem nebo vnitrostátním právem, GDPR stanoví zásadní zákaz zpracování těchto údajů spolu s výčtem výjimek. Vnitrostátní zákonodárce tedy sice může v rámci téhož legislativního nástroje stanovit zpracování osobních údajů pro účely spadající do působnosti směrnice 2016/680, jakož i pro jiné účely spadající do působnosti GDPR, je však povinen se ujistit o neexistenci nejas-

ností, pokud jde o použitelnost jednoho či druhého z těchto unijních aktů na shromažďování biometrických a genetických údajů.

Kromě toho, pokud jde o případné nesprávné provedení směrnice 2016/680, kterého se dovolává předkládající soud, Soudní dvůr zdůrazňuje, že **tato směrnice nevyžaduje, aby vnitrostátní ustanovení, která povolují zpracování údajů spadající do její působnosti, obsahovala odkaz na uvedenou směrnici.** Upřesňuje, že pokud vnitrostátní zákonodárce stanoví zpracování biometrických a genetických údajů příslušnými orgány, které mohou spadat buď do působnosti této směrnice, nebo do působnosti GDPR, může v zájmu jasnosti a přesnosti výslovně odkázat jednak na ustanovení vnitrostátního práva, která zajišťují provedení této směrnice, a jednak na GDPR, aniž je povinen zmínit uvedenou směrnici.

Nicméně v případě zjevného rozporu mezi ustanoveními vnitrostátní právní úpravy, která povolují zpracování dotčených údajů, a ustanoveními, která jej, zdá se, vylučují, musí vnitrostátní soud provést výklad těchto ustanovení, jenž zachová užitečný účinek směrnice 2016/680.

Poté Soudní dvůr rozhodl, že směrnice 2016/680 a Listina nebrání vnitrostátní právní úpravě, která stanoví, že v případě, že osoba obviněná z úmyslného trestného činu stíhaného z úřední povinnosti odmítne dobrovolně spolupracovat při shromažďování biometrických a genetických údajů o její osobě za účelem jejich registrace, je příslušný trestní soud povinen povolit opatření spočívající v nuceném výkonu tohoto shromažďování, aniž by byl oprávněn posoudit, zda existují závažné důvody se domnívat, že dotyčná osoba spáchala trestný čin, pro který jí bylo sděleno obvinění, za předpokladu, že vnitrostátní právo následně zaručuje účinný soudní přezkum podmínek tohoto sdělení obvinění, z nichž vyplývá povolení k provedení tohoto shromažďování.

V tomto ohledu Soudní dvůr připomíná, že podle směrnice 2016/680 musí členské státy dbát na to, aby mezi údaji různých kategorií subjektů údajů bylo jasně rozlišováno tak, aby nedocházelo bez rozlišení ke stejnému stupni zásahu do jejich základního práva na ochranu osobních údajů, a to bez ohledu na to, do jaké kategorie patří.

Tato povinnost však není absolutní. Ostatně vzhledem k tomu, že se tato směrnice vztahuje na kategorii osob, u nichž existují závažné důvody se domnívat, že spáchaly trestný čin, Soudní dvůr upřesňuje, že existence dostatečného počtu důkazů o vině osoby v zásadě představuje závažný důvod se domnívat, že tato osoba dotčený trestný čin spáchala.

Směrnice 2016/680 tedy nebrání vnitrostátní právní úpravě, jež stanoví nucené shromažďování údajů osob, ve vztahu k nimž jsou shromážděny dostatečné důkazy o tom, že jsou vinny ze spáchání úmyslného trestného činu stíhaného z úřední povinnosti a kterým bylo z tohoto důvodu sděleno obvinění.

Pokud jde o dodržení práva na účinnou soudní ochranu, když vnitrostátní soud, který je příslušný k povolení opatření k nucenému výkonu rozhodnutí o shromažďování citlivých údajů týkajících se obviněných, nemůže provést meritorní přezkum podmínek pro sdělení obvinění, Soudní dvůr zejména zdůrazňuje, že to, že je posouzení důkazů, o něž se opírá obvinění subjektu údajů, dočasně vyloučeno z přezkumu soudu, se přitom může ukázat jako odůvodněné během přípravné fáze trestního řízení. Taková kontrola by totiž v této fázi mohla narušit průběh trestního vyšetřování, během něhož jsou tyto údaje shromažďovány, a nadměrně omezit schopnost vyšetřovatelů objasnit další trestné činy na zá-

kladě srovnání těchto údajů s údaji shromážděnými během jiných vyšetřování. Toto **omezení účinné soudní ochrany tedy není nepřiměřené, jelikož vnitrostátní právo později zaručuje účinný soudní přezkum.**

Pokud jde o dodržování práva na presumpci nevinou soudním rozhodnutím povolujícím shromažďování dotčených údajů, Soudní dvůr za prvé uvádí, že vzhledem k tomu, že v projednávané věci je toto shromažďování omezeno na kategorii osob, jejichž trestní odpovědnost ještě nebyla prokázána, nelze na něj nahlížet tak, že odráží názor orgánů, že tyto osoby jsou vinny. Za druhé **skutečnost, že soud, který musí rozhodnout o vině dotčené osoby, nemůže v této fázi trestního řízení posoudit dostatečnost důkazů, na nichž je založeno obvinění dotčené osoby, představuje záruku dodržení jejího práva na presumpci nevinou.**

Konečně Soudní dvůr rozhodl, že **směrnice 2016/680 brání vnitrostátním právním předpisům, které stanoví systematické shromažďování biometrických a genetických údajů každého obviněného z úmyslného trestného činu stíhaného z úřední povinnosti za účelem jejich registrace, aniž stanoví příslušnému orgánu povinnost určit a prokázat, zda je toto shromažďování zcela nezbytné k dosažení konkrétních sledovaných cílů, a dále, zda těchto cílů nelze dosáhnout opatřeními, která představují méně závažný zásah do práv a svobod dotčené osoby.**

V tomto ohledu Soudní dvůr zdůrazňuje, že cílem směrnice 2016/680 je mj. zajistit zvýšenou ochranu v souvislosti se zpracová-

ním citlivých údajů, mezi něž patří biometrické a genetické údaje, jelikož může způsobit závažná rizika pro základní svobody a práva. Zde uvedený požadavek, podle kterého musí být zpracování biometrických a genetických údajů povoleno „*pouze tehdy, pokud je zcela nezbytné*“, musí být vykládán tak, že definuje přísnější podmínky pro zákonnost zpracování těchto citlivých údajů. Kromě toho dosah tohoto požadavku musí být rovněž určen s ohledem na takové zásady zpracování údajů, jako je **omezení účelů a minimalizace údajů.** V tomto kontextu **vnitrostátní právní úprava, která stanoví systematické shromažďování biometrických a genetických údajů každého obviněného z úmyslného trestného činu stíhaného z úřední povinnosti za účelem jejich registrace, je v zásadě v rozporu s tímto požadavkem.** Může totiž vést k nedi-ferencovanému a generalizovanému shromažďování biometrických a genetických údajů většiny obviněných, neboť pojem „*úmyslný trestný čin stíhaný z úřední povinnosti*“ je obzvláště obecný a může se vztahovat k velkému množství trestných činů bez ohledu na jejich povahu a závažnost, konkrétní okolnosti těchto trestných činů, jejich případnou souvislost s jinými probíhajícími řízeními, předcházejícími soudnímu řízení, anebo individuální profil osoby.

✦ Red.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete na stránkách Soudního dvora EU www.curia.europa.eu:

Soudní dvůr EU:

K právu spotřebitele na snížení celkových nákladů úvěru

Právo spotřebitele na snížení celkových nákladů úvěru v případě jeho předčasného splacení se netýká poplatků, které jsou nezávislé na době platnosti smlouvy. Spotřebitel tedy může požadovat toliko snížení úroků a poplatků, které jsou závislé na době splatnosti úvěru.

Rozsudek SD EU z 9. 2. 2023 ve věci C-555/21, UniCredit Bank Austria

Z odůvodnění:

Verein für Konsumenteninformation (VKI), sdružení, jehož cílem je ochrana zájmů spotřebitelů, zpochybňuje před rakouskými soudy standardní ujednání týkající se předčasného splacení úvěru spotřebitelem, používané společností UniCredit Bank Austria v jejích smlouvách o hypotečním úvěru. Toto ujednání stanoví, že v případě takového předčasného splacení se úroky, jakož i poplatky, které jsou závislé na době splatnosti úvěru, poměrně snižují,

zatímco „*poplatky za zpracování, nezávislé na době splatnosti úvěru, se nevrací, a to ani v poměrné výši*“.

VKI má za to, že poplatky nezávislé na době splatnosti úvěru musí být rovněž poměrně sníženy. V tomto ohledu uplatňuje směrnici 2014/17 o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení. Ta členským státům ukládá, aby zajistily, aby měl spotřebitel právo zcela nebo zčásti splnit své závazky ze smlouvy o úvěru před jejím vypršením. A stanoví, že v takovém případě má spotřebitel nárok na snížení celkových nákladů úvěru, jež sestávají z úroků a poplatků za zbývající dobu trvání smlouvy.

Rakouský Nejvyšší soud položil v tomto ohledu dotaz Soudnímu dvoru. Přál si vědět, **zda směrnice 2014/17 brání vnitrostátní**

právní úpravě, jež stanoví, že právo spotřebitele na snížení celkových nákladů úvěru v případě jeho předčasného splacení se týká pouze úroků a poplatků, které jsou závislé na době splatnosti úvěru. Soudní dvůr na tuto otázku odpovídá, že směrnice 2014/17 takové právní úpravě nebrání.

Podle Soudního dvora je totiž cílem dotčeného snížení způsobit úvěrovou smlouvu okolnostem předčasného splacení. Toto právo se tedy nevztahuje na poplatky, které je spotřebitel bez ohledu na dobu trvání smlouvy povinen zaplatit věřiteli nebo třetím osobám za plnění, která v okamžiku předčasného splacení již byla v plném rozsahu poskytnuta.

Nicméně za účelem ochrany spotřebitelů před zneužitím

přísluší vnitrostátním soudům dbát na to, aby poplatky, které jsou spotřebitelům uloženy nezávisle na době splatnosti úvěrové smlouvy, objektivně nebyly odměnou věřitele za dočasné použití kapitálu nebo za plnění, jež by v okamžiku předčasného splacení teprve měla být spotřebiteli poskytnuta. Věřitel je v tomto ohledu povinen případnou neopakovanost poplatku prokázat.

✦ Red.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete na stránkách Soudního dvora EU www.curia.europa.eu:

Evropský soud pro lidská práva:

K podmínkám přijatelnosti stížnosti podle čl. 35 odst. 2 písm. b) Úmluvy

Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů (ICSID) je „jiný mezinárodní vyšetřovací nebo smírní orgán“ ve smyslu čl. 35 odst. 2 písm. b) Úmluvy.

Rozsudek ESLP ze dne 27. 3. 2018 ve věci *Le Bridge Corporation LTD S.R.L. proti Moldavsku*, stížnost č. 48027/10

Z odůvodnění:

V roce 2008 se moldavská vláda rozhodla vytvořit síť bezcelních (*duty free*) obchodů, a za tímto účelem vyhlásila výběrové řízení. Stěžovatelka výběrové řízení vyhrála a posléze uzavřela smlouvu s celním úřadem, získala potřebné licence a do konce roku 2009 dokončila výstavbu čtyř z pěti *duty free* obchodů.

V prosinci 2009 společnost D., která byla jedním ze tří účastníků výběrového řízení, podala žalobu k hospodářskému soudu v Kišiněvě proti ministerstvu hospodářství, stěžovatelce a celnímu úřadu, ve které se domáhala zrušení rozhodnutí ministerstva o výsledku výběrového řízení a smlouvy mezi stěžovatelkou a celním úřadem. Společnost D. tvrdila, že podle zákona nemělo být vyhlášeno žádné výběrové řízení a že stěžovatelka se v žádném případě nemohla výběrového řízení zúčastnit z důvodu nedostatku požadovaných pětiletých zkušeností v oblasti provozování *duty free* obchodů, jak vyžadovaly zadávací podmínky. Společnost D. namítala, že je jedinou společností, která má požadované zkušenosti, a žádala o vydání předběžného opatření za účelem odkladu realizace výsledku výběrového řízení.

Hospodářský soud v Kišiněvě přijal argumenty společnosti D. a vyhověl její žalobě. Odvolací hospodářský soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně a konstatoval, že vítězem výbě-

rového řízení byla společnost D. Stěžovatelka podala dovolání k Nejvyššímu soudu, přičemž mj. namítala, že odvolací hospodářský soud za vítěze výběrového řízení označil společnost D. nad rámec žalobního petitu, a dále, že první dvě soudní instance porušily její právo na pokojné užívání majetku zaručené čl. 1 Protokolu č. 1 k Evropské úmluvě o lidských právech (dále „Úmluva“). Nejvyšší soud dovolání stěžovatelky v roce 2010 zamítl.

V roce 2012 podal jediný akcionář stěžovatelky, pan Franck Charles Arif, žalobu k rozhodčímu tribunálu při Mezinárodním centru pro řešení investičních sporů (ICSID), a to na základě dvoustranné dohody mezi vládami Moldavské republiky a Francie z roku 1997 o vzájemné podpoře a ochraně investic. V této žalobě se F. Ch. Arif opíral o stejné skutkové okolnosti jako stěžovatelka ve stížnosti k ESLP. Pan Arif tvrdil, že Moldavská republika je odpovědná za porušení moldavsko-francouzské dohody z roku 1997 o vzájemné podpoře a ochraně investic. Po vládě Moldavské republiky požadoval náhradu za zmařenou investici, ušlý zisk a nemajetkovou újmu. Moldavská vláda v tomto řízení argumentovala kromě jiného tím, že pan Arif není aktivně legitimován, jelikož účastníkem vnitrostátního řízení byla společnost Le Bridge, a nikoli on.

Rozhodčí tribunál konstatoval, že pan Arif je aktivně legitimován, a zamítl většinu jeho stížností (včetně těch, které byly moldavské vládě komunikovány ESLP v daném případě). Rozhodčí tribunál uvedl, že společnost Le Bridge mohla otevřít a provozovat čtyři *duty free* obchody na hraničních přechodech. Rozhodčí tribunál, který se podrobně vypořádal s námitkami, které stěžovatelka vznesla v řízení před ESLP, shledal, že Moldavská republi-

ka porušila řadu ustanovení moldavsko-francouzské dohody z roku 1997 z důvodu, že společnost Le Bridge nemohla otevřít a provozovat pátý *duty free* obchod na letišti v Kišiněvě (jednalo se o námitku, která nebyla předmětem stížnosti k ESLP). **Rozhodčím náleznem z roku 2013 bylo vládě Moldavské republiky uloženo zaplatit panu Arifovi náhradu škody.**

Již v roce 2010 podala stěžovatelka **stížnost k ESLP**, ve které namítala porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Tvrdila mj., že její právo na spravedlivé řízení před nestranným soudem zřízeným zákonem bylo porušeno, protože vnitrostátní soudy nebyly příslušné k projednání případu, porušily zásadu rovnosti zbraní, přisoudily žalující společnosti více, než požadovala, a svá rozhodnutí dostatečně neodůvodnily. Kromě toho stěžovatelka vznesla námitku porušení čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě v důsledku nespravedlivého soudního řízení.

Vláda argumentovala, že stížnost je nepřijatelná na základě čl. 35 odst. 2 písm. b) Úmluvy, jelikož v podstatě stejná stížnost byla již předložena stěžovatelkou k jinému mezinárodnímu vyšetřovacímu nebo smírčímu orgánu (ICSID). Stěžovatelka souhlasila s vládou, že ICSID lze považovat za „jiný mezinárodní vyšetřovací nebo smírčí orgán“ ve smyslu čl. 35 odst. 2 písm. b) Úmluvy, ke kterému předložila stejné námitky, avšak s odkazem na judikát ESLP ve věci *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Ruská federace* (č. 14902/04) zdůraznila, že **v každém z řízení vystupuje jiný žalobce – pan Franck Charles Arif vystupoval jako investor a žalobce v řízení před ICSID, zatímco v řízení před ESLP je stěžovatelkou společnost Le Bridge.** Skutečnost, že pan Arif vlastní 100 % akcií ve společnosti Le Bridge, není podle stěžovatelky v řízení před ESLP relevantní.

ESLP konstatoval následující. Podle čl. 35 odst. 2 písm. b) Úmluvy se ESLP nebude zabývat žádnou individuální stížností, která je „v podstatě stejná jako stížnost již předtím Soudem projednávaná, anebo předložená jinému mezinárodnímu vyšetřovacímu nebo smírčímu orgánu, pokud neobsahuje žádné nové důležité skutečnosti“. Účelem tohoto ustanovení je zabránit několika souběžným řízením týkajícím se stejné věci na mezinárodní úrovni. ESLP za tím účelem zkoumá, zda věc, která mu byla předložena, je v podstatě stejná jako věc, která již byla předložena jinému mezinárodnímu orgánu, a zda lze toto paralelní řízení považovat za řízení před „mezinárodním vyšetřovacím nebo smírčím orgánem“. **Pokud bylo zahájeno řízení před jiným mezinárodním orgánem, ESLP nemá v takových případech žádnou pravomoc k projednání věci** (viz *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos*, § 520). Je nesporné, že **ICSID představuje „jiný mezinárodní vyšetřovací nebo smírčí orgán“ ve smyslu čl. 35 odst. 2 písm. b) Úmluvy. Pro naplnění podmínek čl. 35 odst. 2 písm. b) Úmluvy je dále nezbytné, aby stížnost k ESLP byla „v podstatě stejná“ jako stížnost k ICSID.**

Stěžovatelkou předložená stížnost, jejíž podstatou je, že řízení před vnitrostátními soudy bylo nespravedlivé, je v podstatě stejná jako ta, kterou se zabývalo ICSID. To však pro účely čl. 35 odst. 2 písm. b) Úmluvy není dostačující. Podle zásad stanovených judikaturou ESLP by **osoba stěžovatele před jiným mezinárodním orgánem měla být stejná jako před ESLP** (viz *Folgerø a další proti Norsku*, č. 15472/02). Podobná situace nastala ve věci *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos*, kde skupina akcionářů držících 60 % všech akcií stěžovatelské společnosti zahájila řízení u rozhodčího tribunálu. ESLP shledal, že stěžovatelé v obou řízeních nebyli totožní, jelikož mj. akcionáři, kteří se účastnili rozhodčího řízení, se nikdy přímo či nepřímo nezúčastnili řízení před ESLP. Na rozdíl od věci *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos*, ve které vystupovala řada akcionářů, kteří nekoordinovali své kroky a pouze část z nich se obrátila na rozhodčí soudy, stěžovatelka v daném případě měla pouze jednoho akcionáře, který se přímo účastnil řízení před ESLP. Pan Arif byl rovněž generálním ředitelem stěžovatelky a v této funkci podepsal také formulář stížnosti k ESLP.

Ačkoli **nezohlednění právní subjektivity společnosti je odůvodněno pouze za výjimečných okolností** (*Agrotexim a další proti Řecku*, § 66), ESLP akceptuje, že **za účelem posouzení toho, zda se stěžovatel nachází v postavení „oběti“ ve smyslu Úmluvy, takové výjimečné okolnosti jsou dány, jestliže stížnost k ESLP podává jediný vlastník a akcionář, který si ve stížnosti stěžuje na jednání, které se přímo dotýká jeho společnosti** (*Hubert Ankarcrone proti Švédsku*, č. 35178/97).

Co se týče otázky spravedlivého zadostiučinění podle čl. 41 Úmluvy, stěžovatelka uvedla, že v řízení před ESLP neuplatní nárok na náhradu majetkové a nemajetkové újmy způsobené v důsledku porušení Úmluvy Moldavskem a že má v úmyslu podat návrh na náhradu škody v rámci rozhodčího řízení u ICSID, které inicioval pan Franck Arif. Za těchto okolností ESLP nemůže než dospět k závěru, že **stížnost, která byla předložena ESLP a rozhodčímu tribunálu ICSID, byla v podstatě předložena stejným stěžovatelem. Stížnost k ESLP je tedy v podstatě stejná jako stížnost, která již byla předložena „jinému mezinárodnímu vyšetřovacímu nebo smírčímu orgánu“ a „neobsahuje žádné nové důležité skutečnosti“.** Stížnost proto musí být zamítnuta jako nepřijatelná v souladu s čl. 35 odst. 2 písm. b) a odst. 4 Úmluvy.

✦ Rozhodnutí zpracovala Mgr. VLADIMÍRA PEJCHAL GRÜNWARDL, LL.M., Ph.D., odborná asistentka na Katedře mezinárodního práva Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete v systému HUDOC na stránkách ESLP www.echr.coe.int:

Wolters Kluwer | ASPI

www.aspi.cz

Argumentaci pro vaše kauzy najdete díky perfektně zpracovaným judikátům v ASPI propojenými na ostatní dokumenty

Glosa:

K rozhodnutí Nejvyššího soudu o (ne)použití ust. § 647 o. z. na „staré“ promlčecí doby

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2022, sp. zn. 23 Cdo 1191/2021

V tomto příspěvku podrobím kritickému hodnocení **rozsudek Nejvyššího soudu (NS) ze dne 27. 7. 2022, sp. zn. 23 Cdo 1191/2021**, v němž se NS **vyjádřil negativně k otázce, zda může dohoda o mimosoudním jednání uzavřená mezi věřitelem a dlužníkem ve smyslu § 647 zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (o. z.), přivodit ve zmíněném ustanovení předvídané právní následky, tj. stavení běhu promlčecí doby (případně odsunutí jejího počátku), byla-li tato dohoda uzavřena ve vztahu k právu, jehož promlčení se řídí dosavadními právními předpisy**, tj. zákonem č. 40/1964 Sb., občanským zákoníkem (obč. zák. č. 40/1964 Sb.), nebo zákonem č. 513/1991 Sb., obchodním zákoníkem (obch. zák.). Konkrétně se zabýval **výkladem přechodného ust. § 3036 o. z.**

V názvu tohoto příspěvku i v dalším textu užívám spojení „staré“ promlčecí doby, případně „stará“ práva, čímž mám na mysli promlčecí doby, které by se v souladu s úpravou v § 3036 o. z. měly posuzovat dle obč. zák. č. 40/1964 Sb. či obch. zák., resp. práva, jež se promlčují podle těchto dosavadních předpisů. Hovořím-li o promlčecích „dobách“, nikoli „lhůtách“, vycházím z terminologie předchozí právní úpravy.

Při hodnocení rozebíraného rozhodnutí se **vyjádřím i k vlivu jiných institutů upravených jen v o. z. (anebo upravených odlišně v o. z.) na „staré“ promlčecí doby**; půjde o **dohodu o kratší nebo delší promlčecí lhůtě** dle § 630 o. z. a **uznání dluhu** dle § 2053 a 2054 o. z. Přestože od nabytí účinnosti o. z. uplynula dlouhá doba, jsem přesvědčen o tom, že má smysl se vytyčeným problémem zabývat; dodnes se totiž setkáváme se „starými“ nevypořádanými dluhy.

Skutkový stav

Žalující obchodní společnost se domáhala zaplacení částky cca 83 mil. Kč z titulu náhrady škody. Škoda měla být představována zejména **platbami za dodávky elektrické energie, jež žalobkyně zaplatila svým dodavatelům (nikoli žalované) nad rámec částky, kterou ve skutečnosti uhradit měla**. Škodu měl způsobit právní předchůdce žalované (provozovatelky distribuční soustavy), jenž s žalobkyní uzavřel dne 28. 4. 2006 **smlouvu o připojení odběrného místa žalobkyně k distribuční soustavě**, avšak toto připojení, uskutečněné téhož dne, **provedl vadně (vadně zapojil měřicí transformátor proudu)**, což dle žalobkyně vedlo ke dvojnásobnému měření odběru elektrické energie. Dne 26. 3. 2016 došlo k výměně měřicího transformátoru proudu, načež žalobkyně zjistila, že **naměřená spotřeba elektrické energie je poloviční**. Následně žalobkyně nastalou situaci řešila nejdříve se svým dodavatelem elektrické energie, posléze i s žalovanou. K podání žaloby žalobkyně přistoupila dne 11. 10. 2016.

Rozhodnutí soudu prvního stupně a soudu odvolacího

Soud prvního stupně (Okresní soud v Děčíně) **přisvědčil námitce promlčení vznesené žalovanou a žalobu zamítl** mj. s odůvodněním, že jde o závazkový vztah mezi podnikateli podléhající obč. zák., právo žalobkyně se promlčelo buď uplynutím čtyřleté promlčecí doby (§ 397 obč. zák.), nebo nejpozději uplynutím objektivní desetileté promlčecí doby počítané od tvrzeného porušení povinnosti žalované (§ 398 obč. zák.). **K promlčení došlo nejpozději 28. 4. 2016**, tedy uplynutím 10 let od vadného připojení k distribuční soustavě. **Žaloba však byla podána až 11. 10. 2016**. Námitka promlčení nebyla shledána rozpornou s dobrými mravy. Z rekapitulace provedené NS se nepodává, že by se soud prvního stupně jakkoli zabýval aplikací § 647 o. z.

K této otázce se vyjádřil **odvolací soud** (Krajský soud v Ústí nad Labem), jenž **aplikací § 647 o. z. odmítl s poukazem na ust. § 3036 o. z.**, které má chránit právní jistotu účastníků právních vztahů. Dodal, že i kdyby aplikaci připustil, z dokazování neplyne, že by k uzavření dohody o mimosoudním jednání došlo.¹ Rozsudek soudu prvního stupně proto **potvrdil**.

Dovolání a závěry NS

Žalobkyně v **dovolání** argumentovala tím, že i **aplikace § 647 o. z. vede k právní jistotě a předvídatelnosti účastníků**, že i **před 1. 1. 2014 strany mohly dohodou či jednostranně měnit délku promlčecí doby** (zde odkazuje na § 292 odst. 2 obč. zák. týkající se smlouvy o smlouvě budoucí a na institut uznání dluhu) a že **výklad § 3036 o. z. zvolený odvolacím soudem představuje zbytečný zásah do práv účastníků právního vztahu**. Žalobkyně dovolacímu soudu předložila též otázku, za jakých podmínek je možné označit uplatněnou námitku promlčení za rozpornou s dobrými mravy; domnívala se, že se odvolací soud při jejím posouzení odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu.

NS shledal dovolání **přípustným pro řešení otázky, „zda je možné pro případ běhu a skončení objektivní promlčecí doby, která započala běžet podle obchodního zákoníku a za jeho účinnosti, užít ust. § 647 o. z., a tím nastolit stav, kdy se promlčecí doba po dobu mimosoudního jednání stran staví“**.

NS dospěl k následujícím závěrům:

„[36] Nejvyšší soud již dříve ve své rozhodovací praxi dovodil, že z tohoto ustanovení zřetelně vyplývá (a to ze spojení „... až do svého zakončení...“), že podle **dosavadních předpisů** (tedy podle obč. zák.)

¹ Otázkou, zda dohoda v konkrétním případě uzavřena byla, se v příspěvku nezabývám.

je **nutné posoudit jednak okolnosti rozhodné pro počátek běhu promlčecí doby (actio nata), jednak okolnosti, mající vliv na její běh (typicky její stavení – § 112 obč. zák.), a jednak nakonec i okolnosti, podle nichž se určuje její konec** (srov. rozsudek ze dne 12. 3. 2019, sp. zn. 21 Cdo 292/2018). **Obecné pravidlo obsažené v citovaném přechodném ustanovení o. z. sleduje zásadu, že zákony nepůsobí nazpět** (srov. důvodovou zprávu k zákonu č. 89/2012 Sb., na kterou Nejvyšší soud odkázal již v rozsudku ze dne 15. 1. 2020, sp. zn. 21 Cdo 2341/2019).

(...)

[38] Dovolatelka předestírá výklad dotčeného ustanovení, dle kterého by se podle dosavadních předpisů určily okolnosti rozhodné pro počátek běhu promlčecí doby či délka této doby, jde-li však o případy stavení promlčecí doby, byla by ustanovení o. z. aplikovatelná i pro posouzení promlčecích dob, jejichž běh započal před účinností tohoto zákona. **Jazykové vyjádření, až do svého zakončení' však nezbuzuje pochybnosti o tom, že do rozsahu zkoumaného ustanovení je potřeba radit i okolnosti, mající vliv na běh promlčecí doby. Mimo argumentaci důvodovou zprávou, na níž bylo odkazováno ve výše citované rozhodovací praxi, lze dále poukázat i na předešlé právní úpravy, v nichž zákonodárce v případě posuzování lhůt opakovaně vycházel ze zásady zákazu jakékoliv formy zpětné působnosti dotčených právních úprav – srov. § 763 odst. 2 obč. zák., § 860 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „obč. zák.“), či § 870 obč. zák., ve znění účinném od 1. 1. 1992.**

[39] Stran posuzování lhůt a dob se tak jedná o **intertemporální úpravu konstruovanou v tuzemském právním prostředí již zažitým způsobem**, což jistě může mít význam z hlediska očekávání stran při jejich vstupu do právních vztahů.

[40] Také názory objevující se v odborné literatuře vycházejí z toho, že **režimu podle dosavadních předpisů podléhá podle § 3036 o. z. institut promlčení jako celek, tedy promlčecí dobu je třeba posuzovat podle dosavadní úpravy od jejího počátku až do zakončení. Tyto předpisy se tak bez omezení použijí na režim plynutí času, včetně např. stavení, přerušení a dalších institutů, které se k plynutí času vztahují** [srov. P. Lavický: Komentář k § 3036, in P. Lavický a kol.: Občanský zákoník I., Obecná část (§ 1-654), 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2014, str. 2340; či L. Tichý: Komentář k § 3036, in J. Švestka, J. Dvořák, J. Fiala a kol.: Občanský zákoník, Komentář, Svazek VI., Wolters Kluwer, Praha 2014, str. 1360]. Účelem zkoumaného ustanovení je stanovení pravidla neretroaktivity a vymezení jeho působnosti. V důsledku toho se **prodlužuje předchozí (dosavadní) režim dob a lhůt, který platí pro jejich vznik a trvání za účinnosti nového občanského zákoníku, z jehož působnosti jsou tyto doby a lhůty vyňaty**. Právní úprava tak sleduje zásadu právní jistoty a předvídatelnosti. Vychází z očekávání stran (právních subjektů), že časový režim jejich vztahu zůstane zachován i za účinnosti nové právní úpravy (L. Tichý in J. Švestka, J. Dvořák, J. Fiala a kol., op. cit., str. 1359-1360). Ve vztahu k ust. § 870 obč. zák., ve znění účinném od 1. 1. 1992, pak také J. Handlar podotkl, že u lhůt a promlčecích dob se **zásada nepravé zpětné působnosti (§ 868) zák. č. 509/1991 Sb. neuplatňuje, přičemž důvodem této úpravy je především ochrana nabytých práv** (srov. J. Handlar: Komentář k § 870, in J. Švestka, J. Spáčil a kol.: Občanský zákoník I, II, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2009, marg. č. 1).

2 Uznání zbytku dluhu částečným plněním naopak znal obč. zák. v § 407 odst. 3.

3 K tomu viz např. rozsudek NS ze dne 21. 2. 2014, sp. zn. 23 Cdo 405/2013.

[41] Výklad dovolatelky vedoucí k možné aplikaci ust. § 647 o. z. v daném případě se výše popsanému hodnotovému uchopení přičítá, neboť zasahuje do časového režimu právního vztahu mezi stranami a mění jeho podobu. Sama dovolatelka přitom mj. odkazuje na závěry komentářové literatury, dle nichž **předmětné ustanovení představuje posílení právního postavení věřitele** (srov. J. Laziková, M. Števček in P. Lavický a kol., op. cit., str. 2264). Tento **výklad, dle kterého by institut promlčení jako celek nepodléhal jednomu právnímu režimu, nýbrž by se jednotlivé aspekty posuzovaly podle úprav rozdílných** (jde-li např. právě o případy posouzení okolností rozhodných pro počátek běhu promlčecí doby a okolností ovlivňujících její běh), **by nadto stěžít dostal požadavku na sledování právní jistoty účastníků právních vztahů**.

[42] Lze uzavřít, že dospěl-li odvolací soud k závěru, že podle ust. § 3036 o. z. se v projednávané věci promlčení řídí úpravou obsaženou v obchodním zákoníku, neboť promlčecí doba započala běžet před nabytím účinnosti o. z., **pročež není na daný případ aplikovatelné ust. § 647 o. z., je tento závěr odvolacího soudu správný.**

Hodnocení

NS rozebíraným rozhodnutím **navázal na závěry** přijaté např. v rozsudku ze dne 12. 3. 2019, sp. zn. **21 Cdo 292/2018**, v němž se zabýval otázkou, **zda má částečné plnění věřiteli po 1. 1. 2014 z titulu smlouvy o půjčce uzavřené do 31. 12. 2013 účinky uznání zbytku dluhu ve smyslu § 2054 odst. 2 o. z.**, tedy mj. účinky přetržení promlčecí doby, přestože dosavadní právní úprava v obč. zák. č. 40/1964 Sb. uznání dluhu částečným plněním neobsahovala.² Uznání dluhu zde považoval za okolnost vázající se ke konci běhu promlčecí doby, jelikož dosavadní promlčecí doba uznáním končí a počíná běžet zcela nová. Ust. § 3036 o. z. vložil tak, že režimu dle dosavadních předpisů je nutné podřídít okolnosti rozhodné pro počátek běhu promlčecí doby, okolnosti mající vliv na její běh i okolnosti, podle nichž se určuje její konec. **Částečnému plnění „starého“ dluhu po 1. 1. 2014 tak nepřiznal žádný dopad na běh promlčecí doby**. K těmto závěrům se NS přihlásil např. též v usnesení ze dne 30. 9. 2019, sp. zn. **29 Cdo 5308/2017**. Zmínil je i Ústavní soud v nálezu ze dne 10. 3. 2020, sp. zn. **III. ÚS 392/20 (bod 27)**, aniž by se touto otázkou hlouběji zabýval.

Tyto judikatorní závěry pokládám za **nesprávné** a níže se pokusím vysvětlit, **proč by dohoda o mimosoudním jednání dle § 647 o. z. i uznání dluhu vyhovující § 2053 či 2054 o. z. měly přivodit stavení promlčecí doby (§ 647 o. z.), resp. přerušení jejího běhu (§ 639 o. z.)**.

NS se nijak nevyořadává s tím, že se v obou případech jedná o **právní jednání aprobovaná zákonodárcem, jimž může věřitel legitimně připisovat stanovené právní následky**. Může tedy očekávat, že když zákonodárce od 1. 1. 2014 nově umožňuje uzavření dohody o mimosoudním jednání, jejímž jediným cílem by mělo být vytvoření prostoru pro smírné vyřešení sporu bez nutnosti (zatím) podat žalobu, i jemu (jakožto věřiteli „staré“ pohledávky) uzavření této dohody prospívá. Stejně tak může usuzovat, že když dlužník po 1. 1. 2014 částečně plní svůj „starý“ dluh, aniž by se jakkoli vymezoval proti zbytku dluhu,³ tento dluh uznává se všemi konsekvencemi z toho plynoucími, nebo obecněji – že když dlužník vyhoví požadavkům na uznání dluhu dle o. z., nastoupí následky o. z. předvídané.

Zvláště v případě dohody o mimosoudním jednání, jejíž zakotvení lze chápat jako **promítnutí zásady autonomie vůle i do dříve spíše rigidní úpravy promlčení**, se zdá být naprosto neúnosné, abychom tuto dohodu následně odmítli s konstatováním, že přechodné ust. § 3036 o. z. její zohlednění zapovídá. **Argumentace právní jistotou či předvídatelností zde pro výklad zastávaný NS nemůže obstát. Usuzuji, že tyto hodnoty budou výkladem prezentovaným NS naopak zásadním způsobem nabourány.** Snad nejvíce je to patrné u písemné dohody o mimosoudním jednání s výslovným odkazem na § 647 o. z.; již jejím uzavřením daly strany jasně najevo, co je jejich cílem. Avšak tato dohoda si zasluhuje být respektována i tehdy, bude-li uzavřena ústně či konkludentně.

Závěry dovozované NS nevyžaduje ani ochrana dlužníka, který svobodně vstoupil do mimosoudního jednání s věřitelem, a projevil tak snahu dojít ke kompromisnímu řešení. Uzavření dohody o mimosoudním jednání mohl předejít tím, že by jakákoli jednání hned zkraya odmítl. **Taktéž v případě částečného plnění dluhu, jež může mít za následek uznání zbytku dluhu, jde o svobodné rozhodnutí dlužníka, které je navíc protiprávním jednáním**, protože dluh se plní vcelku (§ 1930 odst. 1 o. z.).⁴

NS klade **přílišný důraz na jazykový výklad** ust. § 3036 o. z., konkrétně na spojení „*až do svého zakončení*“. Parafrazujeme-li jeho slova, můžeme říci, že na promlčení „starých“ pohledávek či obecně práv nemá vliv nic, s čím nepočítá dosavadní právní úprava v obč. zák. č. 40/1964 Sb. či obch. zák. **Takto široký výklad nemá žádné opodstatnění.** I z důvodu respektu k autonomii vůle osob bychom měli z **aplikačního dosahu ust. § 3036 o. z. vyjmout jednak případy, kdy dlužník a věřitel uzavřou po 31. 12. 2013 dohodu mající dle úpravy v o. z. (nově) vliv na promlčecí dobu, jednak případy, kdy sám dlužník právně jedná tak, že tím dle o. z. ovlivní běh promlčecí doby způsobem, který nezhoršuje postavení věřitele.** Jde o nové právní skutečnosti, jež by měly být posuzovány dle nového práva nejen v režimu obecného § 3028 odst. 3 o. z., ale též v režimu speciálního § 3036 o. z.⁵

Do prvního okruhu případů může náležet nejen zde primárně rozebíraná dohoda o mimosoudním jednání dle § 647 o. z., ale i **dohoda o delší či kratší promlčecí lhůtě dle § 630 o. z.** Takovou dohodu lze uzavřít jak před započítáním běhu promlčecí lhůty, tak ve vztahu k již běžící promlčecí lhůtě.⁶ Představme si, že splatnost půjčky (dnes zápůjčky) podléhající úpravě v obč. zák. č. 40/1964 Sb. má nastat až 31. 12. 2023 a smluvní strany se 1. 7. 2023 dohodnou, že tříletou promlčecí dobu (§ 101 obč. zák. č. 40/1964 Sb.) prodlouží na pět let. Při dosavadním výkladu § 3036 o. z. v judikatuře NS⁷ by tato dohoda stranami zamýšlený následek nevyvolala a právo by se promlčelo již uplynutím tří let ode dne, kdy mohlo být uplatněno poprvé. **Tímto nesprávným výkladem bychom dosáhli zcela absurdního výsledku – chránili bychom důvěru stran ve „staré“ právo, které uzavřením dohody odmítly, a naopak bychom odmítli právo „nové“, v něž strany vložily důvěru.**

NS dále argumentuje **především právními úpravami.** Tvrdí, že jde o „*intertemporální úpravu konstruovanou v tuzemském právním prostředí již zažitým způsobem, což jistě může mít význam z hlediska očekávání stran při jejich vstupu do právních vztahů*“. Dikce § 3036 o. z. je téměř shodná jako znění § 763 odst. 2 obch. zák. a částečně shodná s § 860 a 870 obč. zák. č. 40/1964 Sb. ve znění

účinném od 1. 1. 1992. NS již v některých dřívějších rozhodnutích aplikoval s odkazem na § 763 odst. 2 obch. zák. např. úpravu uznání dluhu v zákoně č. 109/1964 Sb., hospodářském zákoníku, i když k uznání došlo za účinnosti obch. zák.⁸ Ani v jednom případě však nešlo o stěžejní otázku dovolacího přezkumu, které by byla věnována větší pozornost. **Až při výkladu ust. § 3036 o. z. byl NS postaven před otázky dosud neřešené – uznání „starých“ dluhů způsobem, jež dosavadní právní úprava, kterou se závazkový vztah řídí, neznala a vliv nově zakotvené dohody dle § 647 o. z. na promlčení „starých“ práv.** Navíc je nutné zdůraznit, že **přechodná ustanovení o. z. by měla být vykládána i ve světle zásad, na nichž o. z. spočívá.** Poskytuje-li osobám větší svobodu i v úpravě promlčení, není legitimní důvod jim tuto svobodu odnímat jen proto, že jde o „starý“ dluh.

NS spatřuje zásadní problém v tom, že by se jednotlivé aspekty institutu promlčení posuzovaly podle rozdílných právních úprav. Takový postup by dle něj nedostal požadavku na sledování právní jistoty účastníků právních vztahů. Ani s tímto argumentem nesouhlasím. Zasáhne-li do běhu promlčecí doby posuzované dle obč. zák. č. 40/1964 Sb. nebo obch. zák. dohoda o mimosoudním jednání dle § 647 o. z., běh promlčecí doby se až do okamžiku, kdy jedna ze stran výslovně odmítne v jednání pokračovat, staví. Po odpadnutí důvodu stavení promlčecí doba doběhne, avšak neskončí dříve než za šest měsíců ode dne, kdy začala znovu běžet (§ 652 o. z.). **Právní jistota stran a jejich důvěra v právo je zachována jednak tím, že je aplikována promlčecí doba dle dosavadních předpisů** (na jejíž délce ostatně dohodou dle § 647 o. z. ani nic měnit nezamýšlely), **jednak tím, že je respektována jejich dohoda o stavení této promlčecí doby.**

Jistý výkladový problém může nastat, dojde-li k **uznání dluhu řídicího se obch. zák., a to při posouzení otázky, jak dlouhá bude nově založená promlčecí lhůta (doba).** Zatímco § 639 o. z. spojuje s uznáním započítání běhu nové desetileté promlčecí lhůty, dle obč. zák. běžela od uznání „pouze“ čtyřletá promlčecí doba.⁹ Obch. zák. navíc v § 408 upravoval desetiletou horní hranici délky promlčecí doby, již byl omezen i dopad uznání závazku, pokud by měl být součet dosud uplynulé a uznáním nově založené pro-

4 K tomu srov. J. Šilhán: Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2015, str. 79.

5 K posuzování nových právních skutečností srov. výklad Melzera – F. Melzer, P. Tégl a kol.: Občanský zákoník – velký komentář, Svazek III, § 419–654, 1. vydání, Leges, Praha 2014, str. 1183 a násl. Autor se zde ostatně krátce vyjadřuje i k uznání dluhu: „*Podobně absurdní závěr by byl např. v případě uznání dluhu vzniklého za účinnosti staré právní úpravy, ke kterému však došlo za účinnosti nové právní úpravy; podle toho by měl být podřízen starému zákonu.*“ Z kontextu je zřejmé, že autor vnímá jako absurdní aplikaci „staré“ právní úpravy. K posuzování nových právních skutečností dále srov. glosu P. Tégl, F. Melzer: K rozhodnutí NS ohledně posouzení tzv. nových skutečností z hlediska přechodných ustanovení občanského zákoníku, Bulletin advokacie č. 3/2021, str. 64–67.

6 Ovšem není zcela vyloučeno ani její uzavření po uplynutí promlčecí lhůty, jak podotýká Brim – P. Lavický a kol.: Občanský zákoník I., Obecná část (§ 303–654), Komentář, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2021, str. 2061.

7 Ve vztahu k uznání dluhu a dohodě o mimosoudním jednání. Posouzením dohody dle § 630 o. z. ve světle § 3036 o. z. se NS zatím nezabýval.

8 Např. rozsudky NS ze dne 22. 6. 2004, sp. zn. 32 Odo 964/2003, nebo ze dne 9. 11. 2015, sp. zn. 32 Cdo 2233/2014.

9 Při porovnání úprav v o. z. a obč. zák. č. 40/1964 Sb. žádný nepoměr nevzniká; nová promlčecí lhůta (doba) je v obou případech desetiletá (viz § 639 o. z. a § 110 odst. 1 obč. zák. č. 40/1964 Sb.).

mlčecí doby větší než deset let.¹⁰ Kloním se k závěru, že posuzujeme-li samotné právní jednání dlužníka dle o. z., **měli bychom téžé úpravě podřídit i všechny následky uznání (a rozsah těchto následků).**

Výše uvedené kritice rozhodovací praxe NS by mohlo být oponováno tím, že spravedlivého řešení můžeme dosáhnout i při respektování názoru NS, jestliže k námitce promlčení vznesené dlužníkem, který tak učinil i přes dříve uzavřenou dohodu

10 F. Faldyna, J. Hušek, T. Pohl: Zajištění a zánik obchodních závazků, 2. vydání, ASPI, Praha 2007, str. 105.

11 Příkladem zmiňují např. rozsudek NS ze dne 30. 6. 2020, sp. zn. 29 ICdo 128/2018 (závěr, že dohoda o zrušení nesplněného závazku uzavřená po 1. 1. 2014 se řídí dosavadními právními předpisy, pokud se jimi řídí i závazkový právní poměr, z něhož dluh vznikl) – k tomu srov. kritickou glosu P. Těgl, F. Melzer: K rozhodnutí NS ohledně posouzení tzv. nových skutečností z hlediska přechodných ustanovení občanského zákoníku, Bulletin advokacie č. 3/2021, str. 64-67; nebo rozsudek NS ze dne 27. 5. 2021, sp. zn. 33 Cdo 3141/2020 (závěr, že „staré“ právní úpravě podléhá narovnání týkající se závazkového vztahu řídicího se dosavadními předpisy, přestože k dohodě o narovnání došlo za účinnosti o. z.).

o mimosoudním jednání či uznání dluhu dle o. z., **nepřihlédneme pro rozpor takové námitky s dobrými mravy.** Není tomu tak. Rozpor námitky promlčení s dobrými mravy bývá shledán jen ve zcela výjimečných případech, jak ostatně uvádí i NS v rozebraném rozhodnutí pod bodem 29. Navíc – a to je nejzásadnější – **bychom tímto způsobem řešili pouze následek nesprávného výkladu intertemporálního práva.**

Rozebírané rozhodnutí vnímám jako další nešťastný příspěvek NS k výkladu přechodných ustanovení o. z.¹¹ Dovolím si vyslovit přání, aby NS judikatorně dovozený výklad § 3036 o. z. přehodnotil a přiznal relevanci právním jednáním ovlivňujícím běh či délku promlčecí lhůty, která naplňují předpoklady stanovené o. z.

✦ JUDr. JAKUB ŠTOS je advokátem a doktorandem na Katedře soukromého práva a civilního procesu Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete na stránkách Nejvyššího soudu www.nsoud.cz:

**Zdeněk Kuhn, Jan Kratochvíl, Jiří Kmec, David Kosař a kol.:
Listina základních práv a svobod. Velký komentář**

Leges, Praha 2022, 1 664 stran, 3 480 Kč.

Nárůst významu judikatury Ústavního soudu je výrazným rysem českého právního vývoje posledních 30 let a výzvou pro její zhodnocení při interpretaci a aplikaci Listiny základních práv a svobod. Důkladná a kritická analýza této judikatury ve vztahu k výkladu základních práv a svobod zakotvených

v Listině a souvisejících obecných témat je předmětem *Velkého komentáře* vydaného nakladatelstvím Leges. V následující recenzi je zhodnocen především **přístup, struktura a důležité aspekty, které komentář přináší jak pro právní teorii, tak praxi.**

Komentář je dílem širokého kolektivu autorů, především akademiků, z nichž většina působí také v právní praxi, ať již v soudnictví, v advokacii či např. v lidskoprávních organizacích. I přes šíři autorského kolektivu se editorům podařilo vystavět jasnou strukturu komentáře, pro kterou je charakteristická tematická kompaktnost a univerzalistický přístup k základním právům.

Komentář tvoří tři základní části. **První část** nazvaná „Uvedení do problematiky“ zahrnuje nástin moderní historie lidských práv od jejich klíčových momentů až po přijetí Listiny, základní principy Listiny, její postavení v českém právu a vztah k právu evropskému a mezinárodnímu. Tato část obsahuje dále kapitolu týkající se problému aplikace Listiny, která přináší významná témata a v řadě případů představuje ojedinělou analýzu klíčových otázek jejího výkladu. První část uzavírá kapitola zabývající se problematikou omezení základních práv a svobod zaručených v Listině (v níž je obsažen také výklad čl. 4, čl. 41 odst. 1 a čl. 44).

Druhá část komentáře s názvem „Obecná východiska“ zpracovává výklad preambule a obecných ustanovení, resp. čl. 1, 2

a čl. 3 odst. 3 Listiny. **Jádrem komentáře je část třetí, která se soustředí na výklad jednotlivých základních práv a svobod zakotvených v Listině.** Její uspořádání sleduje v zásadě strukturu Listiny v tom smyslu, že jednotlivé kapitoly věnované základním právům odpovídají jejich řazení v Listině.

Integrita výkladu jednotlivých základních práv je podpořena tím, že **judikatura Ústavního soudu či ESLP, s níž se při výkladu pracuje, je zahrnuta přímo do textu komentáře.** Všechny kapitoly mají bohatou vnitřní strukturu a jsou dále členěny podle konkrétních otázek, jimiž se zabývají. Každý tematický oddíl je pro přehlednost a snazší orientaci v textu jednak číslován, a jednak opatřen titulem vystihujícím téma, o kterém pojednává. Tato struktura zachovává přehlednost textu, což je v rozmanitém pojetí výkladu práv, daném jak jejich specifickou povahou, tak početností kolektivu, velmi praktické.

Jak jsem již zmínila, struktura komentáře vypoovídá také **o univerzalistickém přístupu editorů k pojetí základních práv zaručených v Listině.** To se projevuje v jádru komentáře, v jeho části třetí, která je uspořádána podle jednotlivých práv, aniž by se kladl primární důraz na jejich zařazení do určitých skupin či generací. V úvodu komentáře je k pojetí terminologie základních práv v Listině uvedeno (za respektování odlišné povahy sociálních práv z hlediska vymahatelnosti), že „*adjektivum ‚základní‘ evokuje tato prá-*

va jako nejdůležitější práva v rámci právního systému, práva, která jsou součástí ústavy, respektive ústavního pořádku, práva, která jsou pod ochranou soudní moci (čl. 4 Ústavy), respektive Ústavního soudu (čl. 87 odst. 1 Ústavy)" (str. 46).

Tento přístup je sympatický zvláště v době, v níž jsou populární tendence k izolování klasických liberálních práv (či práv první generace) od práv novějších (práv druhé či dalších generací) jako práv s pochybnou legitimitou, oslabujících integritu systému ochrany lidských práv. Ostatně, jak je v uvedení do problematiky v komentáři výstižně konstatováno, přijetí nových listin práv bylo povětšinou spojeno s vytvořením nové politické entity či s radikální transformací státního a politického systému (viz str. 21). To se týká i přijetí naší Listiny. Prosažení základních práv a jejich realizace patřilo mezi základní požadavky listopadové revoluce a v tomto smyslu je Listina vyjádřením a potvrzením těchto hodnot. Komentář však současně zachycuje důležitý kontext interpretace lidských práv. Je jím otázka věrohodnosti lidských práv, pokud by byl jejich výklad vázán pouze na ústavní momenty, resp. pokud by stávající politická entita byla oprávněna pouze přebírat osvědčené liberální katalogy v jejich dobové interpretaci, a negoval by se tak význam současných společenských požadavků, který je inherentní vlastností lidských práv.

V současnosti totiž existuje ještě **další faktor**, který je velmi důležitý a který nebyl v době přijetí Listiny myslitelný. Je jím právě **dynamika výkladu prostřednictvím rozhodování ústavních (či nejvyšších) a mezinárodních soudů, které hrají neodmyslitelnou roli při formulování obsahu lidských práv**. Výklad základních práv v komentáři reflektuje tuto dynamiku jednak prostřednictvím judikatury Ústavního soudu, a dále jeho zasazením do mezinárodního kontextu. Zároveň je třeba uvést, že komentář nepřistupuje k výkladu pouze „soudcovsky“, ale je v něm akcentována křehkost vztahu právního a politického konstitucionalismu, a to jak v obecných výkladech u aplikace Listiny, tak u jednotlivých práv (výrazně právě u těch, která jsou v centru společenských zájmů či diskusí, viz např. komentář pojednávající o ochraně soukromí a rodinného života, právu vlastnickém či právu svobodně projevovat náboženství).

Pokud jde o výklad jednotlivých práv, vzhledem ke značné obsaženosti a rozsahu komentáře se soustředím na několik hlavních společných aspektů, které bych ráda

vyzdvihla. Jedním z nich je **důkladný a současně otevřený charakter výkladu**. Ten spočívá na jedné straně v zachycení mnohostranných aspektů významných pro interpretaci a na straně druhé v nastínění a kritickém hodnocení různých směrů výkladu. Díky takovému přístupu umožňují jednotlivé komentáře nalézt odpověď na řadu otázek a zároveň se orientovat v často široce rozpracovaných principech interpretace v judikatuře. Jako jeden z příkladů lze uvést komplexně a přehledně zpracovaný čl. 36, tj. právo domáhat se svého práva, v němž se podařilo téměř nadlidský úkol, tj. přehledně a kontextuálně utřídit a analyzovat početné principy spravedlivého procesu formulované Ústavním soudem. Dalším příkladem je komplexně zpracovaný komentář ke svobodě projevu.

Mimo to další pozitivum komentáře spočívá v **podchycení vývojových tendencí při interpretaci jednotlivých práv**, které z hlediska obsahu některých hrají velkou roli. Výrazné je to např. u práva vlastnického, jehož komentář výborně ukazuje vývoj pojetí vlastnictví od neomezeného panství nad věcí až po důraz na jeho sociální funkci. Obdobně se týká i např. výkladu principu rovnosti a zákazu diskriminace, při němž se judikatura Ústavního soudu za posledních 30 let výrazně rozvinula.

Předností komentáře je také již uvedený přístup zasazující interpretaci základních práv do jejich **lidskoprávního mezinárodního kontextu**, vyjádřeného především v judikatuře ESLP, ale rovněž ve zprávách a doporučeních mezinárodních organizací, jichž je ČR členem. U komentáře k čl. 24 zakazujícího postihů za příslušnost k národnosti a etnické menšině jsou např. zahrnuty i postoje Výboru OSN pro odstranění všech forem rasové diskriminace či závěry ze zpráv Evropské komise proti rasismu a netoleranci Rady Evropy. Mezinárodní kontext se však týká většiny komentovaných práv a díky němu komentář začleňuje Ústavní soud do globálního společenství soudů.¹

Vedle hlavního záběru komentáře spočívajícího ve výkladu základních práv považují za potřebné vyzdvihnout také první část komentáře, a to především pasáže, které se zabývají **problémy výkladu interpretace a aplikace Listiny**. Je zde zpracována řada zásadních obecnějších témat, která jsou principiální pro zkoumání judikatury. Patří mezi ně problematika rozlišování mezi „jednoduchým“ či „podústavním“ právem a právem ústavním, „konkretizace“ či interpretace základních práv nebo soudcovské zdrženlivosti. Posledně uvedená otázka

je chápána způsobem, který reflektuje realitu vývoje interpretace lidských práv a roli ústavního soudnictví, tj. jako kontinuální proces hledání vzájemné balance mezi zákonodárcem, právní praxí a rozhodovací činností soudů. Koncepce vyjádřená v komentáři neprosazuje jednostranně ani doktrínu tzv. politických otázek (ostatně do nich ústavní soudy pronikly již svou kompetencí přezkumu ústavnosti legislativy), ani právního konstitucionalismu (viz str. 120-121). Jeho hranice jsou spatřovány ve výkladu, který by překračoval meze společensky možného či přijatelného, a staly by se tak tzv. *incomplete victories*.² Za mimořádně zajímavé považují dále úvahy věnované problematice hodnotové jurisprudence, otázky významu komparativní argumentace či tzv. judikatorním kolážím, které jsou bohužel typickým rysem velké části judikatury. Tyto otázky mají totiž bezprostřední vliv nejen na výsledek rozhodování, ale též na úroveň odůvodnění a autoritu Ústavního soudu.

Svým pojetím komentář přispívá také k překlenutí existující jistě tenze mezi judikatorním a teoretickým (akademickým) výkladem. Jedním z projevů této tenze je nedostatečné, resp. selektivní zohledňování judikatury v teoretických či učebnicových výkladech, které se soustředí pouze na některé „velké“ kauzy a nesledují konzistentně vývoj a formulování obsahu práv na základě judikatury. V neposlední řadě je komentář rovněž přínosem z hlediska domácí právní filozofie, neboť nastiňuje některé ze specifických otázek a hodnot, které se promítají do právního diskurzu při výkladu a aplikaci základních práv.

Velký komentář k Listině představuje užitečné dílo pro právní praxi, výuku či studium, a zároveň pro ústavní a právní nauku, neboť pomáhá pochopit do hloubky jak obsah základních práv, tak klíčové pojmy související s jejich interpretací a aplikací a jejich současný kontext.

✦ prof. JUDr. HELENA HOFMANNOVÁ, Ph.D.,
vedoucí Centra pro konstitucionalismus
a lidská práva PF UK

1 Ve smyslu účasti na pomyslném dialogu mezi soudy k určitým otázkám, jak je charakterizován v práci A. M. Slaughtera: *A Global Community of Courts*, *Harvard International Law Journal* 191, sv. 44, č. 1/2003, p. 191-219.

2 Jak o nich např. v kontextu rozhodování o právech LGBT+ osob pojednává W. N. Eskridge, jr. v práci *Backlash Politics: How Constitutional Litigation Has Advanced Marriage Equality in the United States*, *Boston University Law Review*, sv. 93, č. 2/2013, p. 275-323.

Lukáš Potěšil: Kasační stížnost

C. H. Beck, Praha 2022, 336 stran, 690 Kč.

Koncept recenzované monografie vystoupí do popředí, bude-li význam kasační stížnosti posuzován při její analýze zasazené do širšího rámce systému správního soudnictví, resp. právního řádu vůbec, vzhledem k tomu, že rozhodnutí na jejím základě přijímaná mohou mít zásadní význam nejen pro aplikační praxi, ale ovlivnit i směřování právní úpravy. Tento institut je přitom obsažen v pouhých devíti paragrafech soudního řádu správního, k nimž je ovšem třeba připočítat i další ustanovení tohoto zákona, která se mají použít obdobně či přiměřeně, a kromě toho i úpravu obsaženou ve zvláštních zákonech.

V úvodních pasážích sleduje autor **genezi právní úpravy** kasační stížnosti, aby na tomto základě mohl objasnit, jak se tvořila její aktuální podoba.

Pozornost pak věnuje **formulování základních principů, na nichž kasační stížnost stojí, kterými jsou zásada dispoziční a kasační, koncentrace řízení, posteriorita a subsidiarita a jednoinstančnost správního soudnictví**. Z nich plyne, že kasační stížnost je mimořádným opravným prostředkem, který tak není v rozporu s jednoinstanční konstrukcí správního soudnictví. K těmto principům se pak v dalších kapitolách, věnovaných jednotlivým institutům, z nichž se kasační stížnost skládá, autor vícekrát vrací.

S odkazem na závěr, k němuž dospěl Josef Macur ve svého času první komplexní monografii týkající se správního soudnictví z roku 1992 (*Správní soudnictví a jeho uplat-*

nění v současné době), autor dovozuje, že řízení před správními soudy nemá povahu opravného řízení, v jeho rámci nejsou poskytována práva, ale jsou chráněna na základě kasace subjektivní veřejná práva, což platí tím spíše pro kasační stížnost.

Pokud se týká přípustnosti kasační stížnosti, je zdůrazněno, že základní podmínkou k tomu, aby kasační stížnost vůbec mohla být Nejvyšším správním soudem projednána, je to, že musí směřovat proti rozhodnutí krajského soudu, které je vydáno v rámci správního soudnictví. Jakkoli se může zdát její splnění jednoduché, ukazuje praxe, že tomu tak vždy není, což demonstruje případ, kdy stěžovatel postupoval při jejím podání na základě vadného poučení krajského soudu.

Kasační stížnost, její přípustnost, má svoji stránku objektivní a subjektivní. Relativně jednodušší je nalézt odpověď na řešení otázek souvisejících s první z nich, protože ta je určena právní úpravou. Složitější je to u přípustnosti subjektivní, protože ta není odvozována od pouhého přesvědčení stěžovatele, nýbrž z toho, že mu byla (objektivně vzato) napadeným rozhodnutím krajského soudu způsobena újma. Pojednáno je pak o nepřípustnosti kasační stížnosti, která může být dána s ohledem na předmět přezkoumávaného rozhodnutí nebo obsah kasační stížnosti.

Na tomto základě autor uzavírá obecná pojednání o kasační stížnosti konstatováním, že výhledy směřují spíše k restrikci možnosti jejího využití.

Obsahem další kapitoly je komplikovaná **problematika nepřijatelnosti kasační stížnosti**, která je pojímána jako určitý „filtr“ nebo „síta“, jehož cílem je omezení přístupu k Nejvyššímu správnímu soudu, v těch případech, které „*nejsou podstatné*“. Jde o institut odlišný od nepřijatelnosti, protože jeho důsledkem je, že soud se takovou stížností vůbec nemůže zabývat. Akcentován je fakt, že podstata nepřijatelnosti je budována na neurčitém pojmu (věc „*významem podstatně nepřesahuje vlastní zájmy stěžovatele*“), jehož výklad bude na soudu, který tak určuje, zda se stížností bude, resp. vůbec může, zabývat. Celkově pak autor zaujímá k funkci, resp. dopadu tohoto institutu spíše skeptické stanovisko tam, kde se jím sleduje odbřemenit Nejvyšší správní soud, což dovozuje i ze statistických údajů, větší význam mu přiznává jako prostředku ke sjednocování rozhodnutí.

Samotná kasační stížnost je sledována v jejích jednotlivých fázích od jejího podání po vyřízení procesním nebo meritorním rozhodnutím.

Pojednáno je nejprve o **účastnících řízení a formálních a zejména obsahových náležitostech kasační stížnosti**, jejichž dodržení je s ohledem na dispoziční zásadu nezbytné k tomu, aby mohla být vůbec projednána.

Vzhledem k tomu, že **důvody kasační stížnosti** patří k esenciálním náležitostem, je jim věnována samostatná kapitola. Autor se zde soustřeďuje především na aktuální otázky těchto důvodů tak, jak plynou z § 103 soudního řádu správního, a tuto problematiku uzavírá doporučením *de lege ferenda* nabádajícím k jejich redukci.

Pominuty nejsou ani **devolutivní a zejména suspenzivní účinky kasační stížnosti**, s nimiž souvisí problematika tzv. obživlých rozhodnutí. S ohledem na komplikace, které přináší koncepce „*oživení mrtvoly*“, je formulován námět, aby tato záležitost byla řešena jako všeobecně platná zásada přímo v zákonné úpravě nejlépe ve formě *ex officio* přerušení řízení (jak se stalo v úpravě § 85 odst. 1 zákona o odpovědnosti za přestupky).

Pokud se týká vlastního řízení o kasační stížnosti, je rozebrán postup v případech, kdy jde o stížnost zjevně neoprávněnou a při nápravě odstranitelných vad, poukázáno je na význam, resp. důsledky, zásady vázanosti rozsahem a důvody kasační stížnosti a obsáhle je pojednáno o projednávání kasační stížnosti rozšířeným senátem Nejvyššího správního soudu.

Vyvrcholením řízení je samozřejmě vydání rozhodnutí, a to povahy procesní (odmítnutí kasační stížnosti a zastavení řízení) a meritorní.

V závěru se autor zamýšlí nad budoucností kasační stížnosti, kterou spatřuje v posilování jejího charakteru jakožto mimořádného opravného prostředku.

Kvalitní publikaci věnovanou problematice procesní může napsat jen ten, kdo se s ní seznámil v praxi. Nemá-li přitom jít o pouhý popis úpravy, je k tomu třeba i hlubší teoretický základ. Obě tyto podmínky splňuje monografie dr. Potěšila beze zbytku. Zvláště je na ní třeba ocenit to, že **ač se jedná o práci zaměřenou teoreticky, je bezprostředně využitelná aplikační praxí a je přímo návodná i pro advokacii**. Obsahuje i podněty pro legislativní orgány, jímž jsou adresována několikrát zmíněná doporučení *de lege ferenda*, která se mnohde opírají o konkrétní statistické údaje.

✿ doc. JUDr. PAVEL MATES, CSc.,
vysokoškolský pedagog na Vysoké škole
finanční a správní Praha a Fakultě sociálně
ekonomické UJEP v Ústí nad Labem

Dita Frintová: Mezitímní a částečné rozhodnutí ve světle judikatury a evropské komparace

Wolters Kluwer ČR, Praha 2022, 320 stran,
750 Kč.

Nakladatelství Wolters Kluwer vydalo v závěru roku 2022 monografii autorky JUDr. Dity Frintové, Ph.D., o mezitímních a částečných rozhodnutích. Dlužno poznamenat, že tato problematika zůstávala doposud stranou zájmu tuzemské doktríny, byť ani v zahraničí nejde o téma jakkoli hluboce zpracované, resp. jde spíše o materii opomíjenou. Důvodem je skutečnost, že s takovými rozhodnutími se naše praxe přece jen setkává méně, ačkoli jde o instituty praktické a praxe po nich právem volá. Monografie Dity Frintové pojednává o předmětné problematice podrobně a komplexně.

Publikace se zaměřuje především na civilněprávní rovinu, byť v některých částech se neopomíjí ani srovnání s jinými řízeními. Instituty mezitímního a částečného rozhodnutí jsou pojednány od jejich historických prvopočátků, které jsou významné i z praktického hlediska, tj. co do pochopení podstaty takových rozhodnutí, když autorka i v historických exkurzech srovnává s aktuální úpravou. Nelze nevidět, že aktuální úprava občanského soudního řízení vlastně předmětným institutům věnuje menší pozornost, než tomu bylo v dřívějších kodexech. V každém případě je nutné konstatovat, že pojmy částečný a mezitímní rozsudek nejsou nijak definovány. Pouze v roce 1968 přistoupil Nejvyšší soud k přijetí směrnice pléna o předpokladech pro zvýšení úrovně soudních rozhodnutí, která obsahuje též definiční vymezení situací, v nichž je možné rozhodnout o některých aspektech předmětu řízení ještě před vynesením konečného rozhodnutí.

Základem nároku, o němž se rozhoduje mezitímním rozsudkem, jsou tak všechny sporné otázky vyplývající z uplatňovaného nároku, které musí soud posoudit, má-li o věci rozhodnout, s výjimkou výše nároku. Mezitímní rozsudek tak nepředstavuje předběžné rozhodnutí, které by následně mohlo být korigováno na základě pojednání dalších okolností v pozdějším stupni řízení. Mezitímní rozsudek totiž nabývá právní moci a vytváří překážku *rei iudicatae*. Předpokladem jeho vydání je tak úplné pojednání věci, kdy jedinou spornou otázkou zůstane výše nároku.

Autorka se věnuje i takovým případům, jako **částečný a mezitímní rozsudek**

pro uznání. Občanský soudní řád totiž rozsudky pro uznání (včetně částečných a mezitímních) vymezuje samostatně, s nikoli zanedbatelnými odchylkami od obecné úpravy částečných a mezitímních rozsudků. Uznáním se ve smyslu § 153a odst. 1 o. s. ř. rozumí dispozitivní úkon směřující vůči soudu, jehož prostřednictvím se účastník (žalovaný) ztotožní s nárokem, který je předmětem řízení. Nemusí se tak jednat o uznání nároku v jeho komplexnosti. Právě v souvislosti s případným „uznáním“ nároku tak problematika mezitímních a částečných rozhodnutí nabývá zvláště významného rozměru. Publikace přirozeně neopomíjí ani situace, kdy pouze vůči některému ze žalovaných nastane např. „fikce“ uznání apod.

Principy vymezující předpoklady pro vydání částečného a mezitímního rozsudku v zásadě nedoznaly po celou dobu existence občanského soudního řádu zásadních změn. Nanejvýše docházelo k jejich upřesnění v závislosti na vývoji rozhodovací praxe, byť nikdy se nejednalo o změny doktrinárního pojetí, nýbrž o reakci na výklad a aplikaci některých hmotněprávních institutů. Tomu odpovídá i poměrně nízká pozornost, která se v porovnání s jinými instituty dané problematice věnovala, a to i přesto, že v souvislosti s danou materii lze nalézt řadu problematických otázek. Lze si možná položit jakousi řečnickou otázku, zda to není právě nedostatek právních názorů ke sporným situacím v souvislosti s možnostmi vydávání mezitímních a částečných rozhodnutí, který nakonec vede k tomu, že rozhodovací praxe těchto institutů využívá spíše v omezené míře, nikoli výjimečně však ke škodě stran i samostatných řízení. Přitom z obecného hlediska se naopak význam vy-

dávání částečných a mezitímních rozhodnutí zdůrazňuje jako postup, který ve většině případů slouží účinné ochraně práv osob ve smyslu § 6 o. s. ř., mj. v souvislosti se zájmem účastníka na uspokojení alespoň té části nároku, ohledně níž již byl spolehlivě zjištěn skutkový základ.

S ohledem na aktuální úpravu není překvapivé, že **autorka věnuje zvýšenou pozornost otázce účelnosti vydání částečného nebo mezitímního rozhodnutí**, která je základní podmínkou pro to, aby fórum k vydání tohoto druhu rozhodnutí přistoupilo. Z hlediska *de lege ferenda* věnuje autorka oprávněně pozornost **i problematice věcného záměru nového civilního řádu soudního**, který se v plném rozsahu snaží o návrat k dispozitivní zásadě, kdy účastníci sporného řízení uplatňují právo na soudní ochranu a sledují své soukromé zájmy, a proto musí záležet výhradně na jejich vůli, zda a o čem se řízení bude konat. Právě proto, jakož i s ohledem na to, že věcný záměr počítá s koncepcí větší procesní autonomie, nabývá problematika částečných a mezitímních rozhodnutí značného významu. Nově navrhovanou úpravu je totiž nezbytné chápat i ve smyslu snahy o urychlení civilního řízení a zajištění vydání rozhodnutí v co nejkratším čase.

Současná úprava totiž principiálně vychází ze zásadní role soudu, který byl podle své vůle oprávněn posoudit a rozhodnout, jestli je vydání částečného či mezitímního rozsudku v dané procesní situaci vhodné, či nikoli. Autorka vyjadřuje přesvědčení, že ani § 152 o. s. ř. nezbavuje soud povinnosti zohlednit zájmy účastníků řízení a jejich názor. Sporné ovšem podle autorky je to, zda tato povinnost představuje dostatečný podklad pro závěr, že tam, kde jsou pro to splněny podmínky, je soud povinen k návrhu účastníka částečný či mezitímní rozsudek vydat. Podle autorky takový závěr dovodit lze, v praxi však může být problematické se takového rozhodnutí domoci. O to větší prostor pro to by měl být v rámci případně v budoucnu redefinovaná úprava civilního řízení soudního.

Monografie neopomíjí ani **srovnávací rovinu**, a to především pokud jde o komparaci s úpravami a praxí okolních států. V každém případě jde o publikaci významnou jak tématem, tak způsobem zpracování a její přínos pro teorii a zejména pro praxi je zanedbatelný.

✦ prof. Dr. ALEXANDER J. BĚLOHLÁVEK,
advokát, rozhodce a pedagog

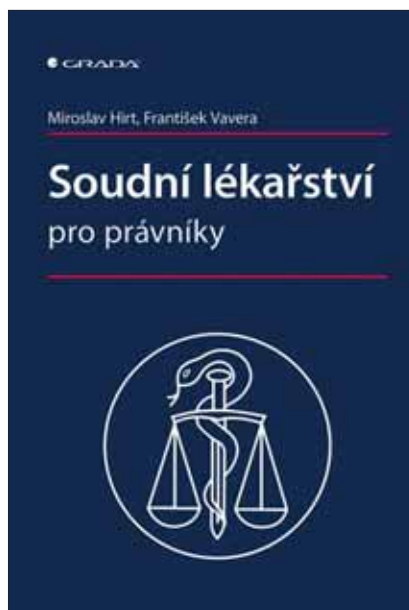
Miroslav Hirt, František Vavera: Soudní lékařství pro právníky

Grada Publishing, Praha 2022, 80 stran,
249 Kč.

Předmětná publikace vydaná nakladatelstvím Grada Publishing v roce 2022 se zabývá soudním lékařstvím, a to způsobem, který ji činí užitečnou pro právně vzdělané osoby věnující se problematice násilné trestné činnosti. To ostatně poměrně výstižně vyplývá z jejího názvu.

Kniha je výsledkem spolupráce Miroslava Hirta, jednoho z největších českých odborníků v oblasti soudního lékařství a autora mnoha publikací, a Františka Vavery, právníka a experta v oblasti kriminalistiky.

První věcí, která na publikaci zaujme, je poměrně stručné zpracování, které však nutně nesnižuje její kvalitu. Co se struktury týče, je daná materie zpracována v rámci dvou hlavních částí. **V první části se druhý z výše jmenovaných autorů věnuje právním aspektům soudního lékařství** s rozdělením na kapitoly *Soudní lékařství v trestním právu* a *Soudní lékařství a kriminalistika*. Jmenované kapitoly jsou zpracovány poměrně lakonicky na pěti stranách. Vzhledem k tomu, že publikace je zjevně určena především pro představení oboru soudního lékařství z medicínského hlediska právně vzdělaným osobám, není nutné stručnost uvedené části hodnotit příliš přísně. Osobně ji vnímám spíše jako jakýsi prodloužený úvod celé publikace, v němž je krátce nastíněna povaha spolupráce soudního lékaře a právníka či orgánu veřejné moci (typicky orgánů činných v trestním řízení). Ačkoliv bych tedy uvítal rozsáhlejší, resp. hlubší výklad k otázkám právních aspektů soudního lékařství, nejedná se přímo o výtku. Výhradu již však je, že kapitola 1.1 obsahuje doslovné citace zákonných ustanovení, a to konkrétně § 105 a § 115 odst. 1 tr. řádu, místo toho, aby byl jejich obsah začleněn do textu plynuleji vlastními slovy autora. Tento přístup k vysvětlení otázky přibrání znalce podle § 105 tr. řádu a provedení prohlídky a pitvy mrtvolky podle § 115 tr. řádu působí poněkud surovým dojmem.

Druhá část publikace, zaobírající se medicínskými aspekty soudního lékařství, je vypracována podstatně důkladněji. Stručnost této části je třeba spíše pochválit než kárat, neboť není na úkor obsahu s ohledem na účel celé knihy, spočívajícím v tom, aby si čtenář (zejména právník) poměrně rychle vytvořil obecný přehled o základech soudního lékařství. Druhá část je rozdělena do 17 kapitol. V nich jsou nejdříve pokryty otázky definice smrti, určování (odhadování) její doby a posmrtných změn na těle. Následuje výklad k různým typům poranění a jejich charakteristikám (tupými a ostrými předměty, pády z výšky, dopravními úrazy, střelnými poraněními, udušením a utonutím, hladověním, vlivy elektrického proudu a záření či vysoké a nízké teploty). Rovněž jsou zařazeny kapitoly o toxikologii a forenzní alkoholologii. Uvedené je doplněno kapitolami, v nichž je pojednáno o druzích pitev s tím, že následně jsou popsány základní laboratorní metody umožňující zpřesnění pitevních diagnostik. Jsou tak popsány zobrazovací metody (RTG, CT, MR či SONO), histologické vyšetření, sérologické metody či úkol genetické a toxikologické laboratoře. Poslední kapitola druhé části recenzované knihy je věnována speciálním pitevním a preparačním technikám, jež jsou relevantní pro forenzní účely. V závěru publikace čtenáři najdou

terminologický slovník a přehled doporučené literatury k dalšímu rozšíření znalostí soudního lékařství.

Z výše uvedených úseků práce **považuji za vůbec nejpřínosnější ty o povaze různých typů poranění a o toxikologii či forenzní alkoholologii**. Zejména pak pro právníky, kteří se v praxi věnují trestnímu právu, jsou tyto části práce značně přínosné, pokud chtějí získat základní orientaci využitelnou kupř. pro zadávání otázek znalcům, porozumění znaleckým posudkům či jako odrazový můstek pro další studium. Samozřejmě je třeba brát ohled na skutečnost, že se jedná o opravdu koncizně zpracovanou publikaci, jejímž studiem nelze získat hluboké znalosti zmíněných oblastí. Nicméně v tom ani netkví její účel, jak ostatně autoři uvádějí již v úvodu.

Zmiňovaný krátký rozsah textu neubírá na čtivosti a srozumitelnosti pro medicínsky nevzdělané osoby, což je podporováno didaktickým prvkem, spočívajícím v prezentaci jednoduchých kazuistik k jednotlivým řešeným oblastem. V tomto směru lze ocenit rovněž četné využití obrázků. Publikace má poměrně technickou povahu a vzhledem k jejímu stylu zpracování je vcelku informačně hutná. Ani to však nestojí v cestě pochopitelnosti sdělovaných informací. V rámci mezioborově určených publikací, v tomto případě s lékařskými poznatky určenými pro právníky, se těžko vyhýbá problému spočívajícímu v občasném užití termínu, který nemusí medicínský laik znát a který není ihned v textu vysvětlen. S tímto jsem se však v předmětné knize setkal jen velmi zřídka.

Jak jsem již naznačil, knihu *Soudní lékařství pro právníky* mohu doporučit komukoliv, kdo si chce vytvořit základní, resp. obecný, přehled o oboru soudního lékařství. K tomu jen dodám, že ačkoliv je podle autorů určena především pro právníky či osoby vystupující v trestním řízení, její četba určitě může sloužit jako zajímavý způsob rozšíření obzorů pro všechny čtenáře.

✦ Mgr. TOMÁŠ PLISKA, asistent soudce Nejvyššího soudu a doktorand na Katedře trestního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně

VOPOZA: Oprávnění advokáta vyhledávat, prověřovat, předkládat a navrhopvat důkazy v trestním řízení podruhé – aktuální souvislosti

Autoři, jako členové Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů¹ a na základě pověření tohoto výboru (dále také jen „výbor“), publikovali v Bulletinu advokacie před více než dvěma lety článek „Oprávnění advokáta vyhledávat, prověřovat, předkládat a navrhopvat důkazy v trestním řízení“.² Jeho účelem bylo připomenout odborné veřejnosti, nejen tedy členům advokátního stavu, ve stručnosti povahu, obsah a mantinely tohoto oprávnění, a to včetně práva „kontaktovat za účelem zjištění informací sloužících k obhajobě klienta též svědka již vyslechnutého v přípravném řízení, jehož výsledek přichází v úvahu v dalších stadiích trestního řízení, zejména v hlavním líčení“.³

Ze zjištění výboru vyplývá, že mezi odbornou veřejností stále není dostatečně rozšířeno povědomí o předmětném oprávnění. S ohledem na konkrétní poznatky se ale především jeví, že v aplikační praxi orgánů činných v trestním řízení by toto oprávnění mohlo být vykládáno nepřipustně restriktivním způsobem, což by mohlo mít v konečném důsledku za následek jednak omezování práva na obhajobu, jednak různé formy postihu advokátů. Proto autoři považují za potřebné některé závěry výše uvedeného článku připomenout a dále poukázat na aktuální souvislosti, k čemuž byli opětovně pověřeni výborem.

Akcentace právní úpravy

Novelou trestního řádu⁴ (dále jen „tr. řád“) provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. a účinnou od 1. 1. 2002 bylo nahrazeno dosavadní ust. § 89 odst. 2 tr. řádu, a to tímto zněním: „(2) Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. **Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhopvat.** Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.“ Záměrem zákonodárce bylo postavit na jisto, že **i obviněný jakožto strana trestního řízení má právo důkazy vyhledávat, předkládat nebo jejich provedení navrhopvat.** Touto novelizací byly odstraněny dosavadní pochybnosti, vztahující se zejména k možnosti obviněného (obhájce obviněného) vyhledávat a prověřovat svědecké výpovědi.

Stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství a usnesení představenstva ČAK

Po účinnosti popsané novelizace, a to z důvodu absentující judikatury a relevantních výkladových stanovisek Nejvyššího státního

- 1 Výbor pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů, jakožto poradní orgán představenstva České advokátní komory, byl konstituován dne 13. 12. 2005 rozhodnutím představenstva, a to v návaznosti na rozhodnutí sněmu České advokátní komory ze dne 21. 10. 2005, přijaté podle ust. § 43 písm. j.) zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.
- 2 J. Kocina, J. Vepřek: Oprávnění advokáta vyhledávat, prověřovat, předkládat a navrhopvat důkazy v trestním řízení, Bulletin advokacie č. 10/2020, str. 71-73.
- 3 Tamtéž.
- 4 Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).
- 5 Zdůrazněno autory.

zastupitelství (dále také jen „NSZ“), se představenstvo České advokátní komory (také jen „ČAK“) obrátilo na NSZ „s podnětem k zaujetí stanoviska k rozsahu oprávnění advokáta (vystupujícího zejména v postavení obhájce, případně jako zmocněnce osoby podávající vysvětlení nebo poškozeného) postupem podle § 89 odst. 2 věty druhé tr. řádu vyhledávat a předkládat důkazy nebo navrhopvat provedení důkazů.“⁶ Představenstvo ČAK současně svým usnesením upravilo „některé postupy advokáta, který v trestním řízení obhájce obviněného nebo zastupuje poškozeného či zúčastněnou osobu... v případech, kdy realizuje oprávnění vyhledávat, předkládat a navrhopvat důkazy podle § 89 odst. 2 věty druhé trestního řádu“.⁷ NSZ na podnět představenstva ČAK výkladové stanovisko přijalo.⁸

Jak usnesení představenstva ČAK (dále jen „usnesení“), tak uvedené stanovisko NSZ (dále jen „stanovisko“) představují velmi významná vodítka pro výklad předmětného oprávnění podle ust. § 89 odst. 2 věty druhé tr. řádu. Vyhledáváním důkazů je podle usnesení třeba rozumět „jak případy, kdy pramen důkazu není advokátovi znám, a proto je třeba po něm pátrat, tak i případy, kdy mu je sice znám, ale jeho předpokládaný výsledek je třeba pro procesní účely ověřit; to se vztahuje na důkazy jakéhokoliv druhu (§ 89 odst. 2 věta první tr. řádu)“. Podle stanoviska je obhájce „zejména oprávněn pátrat po pramenech důkazů a identifikovat nositele příslušného důkazu, stejně tak jako ověřovat využitelnost takového důkazu z hlediska obhajoby v dalším řízení“, to však za podmínky, že tato činnost obhájce je „vedena pouze úsilím o zjištění informací potřebných pro účely řádného výkonu právní služby a nesmí směřovat k nepřipustnému ovlivňování ve prospěch obviněného, jehož obhájce zastupuje“.⁹

Stanovisko výboru

Výbor se problematikou výkladu oprávnění advokáta vyhledávat, prověřovat, předkládat a navrhopvat důkazy v trestním řízení zabýval již v roce 2020, a to v návaznosti na upozornění advokáta na nevhodnou aplikační praxi soudu v konkrétní věci. Výbor ve své věci sp. zn. 440/VOPOZA/20/142 dospěl k závěru, že „advokát je oprávněn kontaktovat za účelem zjištění informací sloužících k obhajobě klienta **těž svědka již vyslechnutého**“¹⁰ v přípravném řízení, jehož výsledek přichází v úvahu v dalších stadiích trestního řízení, zejména v hlavním líčení. Advokát je však povinen důsledně dbát na to, aby postupoval v souladu s právními a stavovskými předpisy a aby při výkonu tohoto oprávnění vycházel z obsahu usnesení a stanoviska. Výbor také dospěl k závěru, že oprávnění vyhledávat a prověřovat důkazy má nejen advokát v postavení obhájce obviněného v trestním řízení, zmocněnce po-

škozeného či zúčastněné osoby a poskytovatele právní pomoci osobě podávající vysvětlení, ale i advokát zastupující stranu v občanském soudním řízení.¹¹

Aktuální souvislosti

Ve své současné činnosti se výbor zabýval podnětem advokáta, který se domáhal odborné pomoci z důvodu, že jeho **obviněný klient byl vzat do vazby na základě návrhu státní zástupkyně, odůvodněného (rovněž) tvrzením, že advokát jakožto obhájce kontaktoval již vyslechnutého svědka a předestřel mu jeho výpověď**. V takovém postupu dle sdělení advokáta **měla státní zástupkyně spatřovat nepřipustné ovlivňování trestního řízení a maření řádného objasnění věci, pročež u obviněného shledávala důvod koluzní vazby**; to vše, aniž by zde byla jakákoliv konkrétní zjištění o nepřipustném ovlivňování svědka advokátem (dále také jen „nepřipustné ovlivňování“), natož o skutečnosti, že by tak advokát činil na popud obviněného či s jeho vědomím. **Jejímu názoru posléze přisvědčil soud rozhodující o vazbě** (proti jehož usnesení byla za obviněného podána advokátem jakožto obhájcem stížnost, která nicméně dle informací autorů nevedla k nápravě). Uvedený advokát si na postup státní zástupkyně neúspěšně stěžoval rovněž u příslušného vrchního státního zastupitelství – stížnost byla shledána nedůvodnou mj. i s odkazem na rozhodnutí vazebního soudu. Následně sice příslušná státní zástupkyně svým usnesením rozhodla o pominutí koluzního důvodu vazby, avšak nikoliv proto, že by přehodnotila své předchozí stanovisko, ale z důvodu, že se policii nepodařilo kontaktovat zájmové svědky a nelze očekávat, že by se to v přiměřené době změnilo.

Výbor se svým stanoviskem ze dne 28. 12. 2022, sp. zn. 440/VOPOZA/22/165, proti postupu orgánů činných v trestním řízení vymezil a v mezích své působnosti dospěl k závěru, že věc přesahuje zájem jednotlivého advokáta a má význam pro advokacii jako celek. Současně navrhl představenstvu ČAK, aby se prostřednictvím svých pověřených členů písemně obrátilo na vedoucí představitele soustavy státního zastupitelství nebo s nimi problematiku osobně projednalo a rovněž o tom podalo zprávu Ministerstvu spravedlnosti. Navržena byla i publikace problematiky formou článku v Bulletinu advokacie. Představenstvo ČAK na své 13. schůzi, která se konala ve dnech 9. a 10. ledna 2023, přijalo usnesení, které koresponduje s návrhy výboru. Výstupy z projednání věci se špičkami soustavy státního zastupitelství dosud nejsou k dispozici.

Autoři tohoto článku mají za to, že je zcela v souladu s platnou právní úpravou a stavovskými povinnostmi advokáta, pokud advokát za účelem zjištění, ověření či prověření informací sloužících k řádnému výkonu právní služby, k ochraně zájmů klienta, kontaktuje též svědka již dříve vyslechnutého (např. v přípravném řízení), jehož výsledek přichází do úvahy i v dalších fázích příslušného řízení. Není přitom rozhodné, zda tak advokát postupuje v trestním řízení v postavení obhájce obviněného, zmocněnce poškozeného či zúčastněné osoby nebo poskytovatele právní pomoci osobě podávající vysvětlení, či v jiném řízení před orgány veřejné moci v postavení právního zástupce strany, resp. účastníka takového řízení.

Žádné ustanovení právního řádu popsaný postup nezakazuje, zákaz nelze dovodit ani z výše citovaného ust. § 89 odst. 2 tr. řádu. Proto nelze než s odkazem na čl. 2 odst. 4 Ústavy České

6 Srov. stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství ze dne 14. října 2004, poř. č. 9/2004, ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k postupu státních zástupců ohledně výkonu práva obhájce (advokáta) postupem podle § 89 odst. 2 věty druhé tr. řádu vyhledávat a předkládat důkazy nebo navrhopvat provedení důkazů.

7 Usnesení představenstva České advokátní komory č. 13/2004 Věstníku ze dne 12. října 2004, k výkonu oprávnění advokáta vyhledávat, předkládat a navrhopvat důkazy v trestním řízení.

8 Viz výše akcentované stanovisko NSZ.

9 V podobnostech op. cit. sub 2, str. 71-73.

10 Zdůrazněno autory.

11 Op. cit. sub 2, str. 71-73.

republiky,¹² resp. čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod¹³ konstatovat, že vše, co není zakázáno, je pro „občana“, resp. „každého“ dovoleno (to samozřejmě neplatí pro orgány veřejné moci, které naopak mohou konat jen v mezích své pravomoci a působnosti). Znovu je však zapotřebí zdůraznit, že **předmětný postup nesmí vést k jakémoliv formě ovlivňování svědka**. Pokud by k takovému ovlivňování došlo, ovlivňující advokát by mohl být nahlížen jako návodce k trestnému činu křivé výpovědi, samozřejmě při naplnění premis § 12 odst. 2 zák. č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku¹⁴ (v literatuře je rovněž zvažována možnost naplnit nepřípustným ovlivňováním skutkové podstaty trestných činů vydírání, nadržování a útisku¹⁵). Přinejmenším by se však v podstatě vždy jednalo o kárné provinění advokáta.

Protože postup obviněného či jeho obhájce dle § 89 odst. 2 věty druhé tr. řádu, nedochází-li k onomu nepřípustnému ovlivňování, je po právu dovolený, nemůže být takový dovolený postup zároveň koluzním důvodem vazby.¹⁶ Nejsou-li tedy ve věci žádná konkrétní zjištění o nepřípustném ovlivňování, nelze u obviněného shledat naplnění koluzního důvodu vazby. I kdyby však obhájce svědka nepřípustně ovlivňoval, není takové jednání bez dalšího přičitatelné obviněnému a nemůže u obviněného odůvodňovat koluzní vazbu, aniž by zde byla konkrétní zjištění o zapojení obviněného do takového jednání. Navíc to, že obviněný bude omezen na osobní svobodě vazbou pro koluzní jednání svého obhájce, nezajistí, že obhájce nebude pokračovat v nepřípustném ovlivňování svědka i nadále.

Pokud bychom připustili, že kontakt obhájce se svědkem, který již byl orgánem činným v trestním řízení vyslechnut, zakládá koluzní důvod vazby (pro obviněného), lze si položit otázku, zda tím spíše obavu, že bude působeno na svědky, nezakládá kontakt obhájce se svědkem, který ještě vyslechnut nebyl. Vždyť ust. § 67 písm. b) tr. řádu má zamezit ovlivňování svědků dosud nevyslechnutých. **Uplatnění koluzního důvodu vazby v případě kontaktu obviněného či jeho obhájce se svědkem již vyslechnutým tak podle přesvědčení autorů zakládá porušení ústavně zaručeného práva na osobní svobodu.**¹⁷

Jistě lze objektivně modelovat řadu situací, kdy je zjevně potřebné, aby obhájce (či přímo obviněný) kontaktoval svědka i v případech, že již byl takový svědek vyslechnut.

Obhájce (či obviněný) může např. nabyt povědomí o tom, že by svědek mohl mít o věci informace, které během svého předchozího výsledku neuvedl a které mohou být z hlediska obhajoby klienta zásadní. Obhájce v takové situaci sice jistě může opětovný výslech svědka navrhnout, ovšem bez ověření toho, jaké (další) informace svědek skutečně má, může jít o návrh v neprospěch klienta. Úsilí o ověření je pak zcela legitimním důvodem postupu dle § 89 odst. 2 tr. řádu. Obhájce by měl navrhnout provedení jen takových důkazů, jejichž výsledek může předvídat do té míry, aby si byl jist, že nepoškodí zájmy klienta.

Nelze si rovněž představit, že by obhájce nemohl jménem klienta vyjednávat s již vyslechnutým svědkem jakožto poškozeným o podmínkách náhrady škody, např. za účelem některého z odklonů či uzavření dohody o vině a trestu.

Restorativní justice stojí na principech komunikace mezi poškozeným a pachatelem. Tyto principy by bylo možné v praxi uplatnit jen stěží, aniž by došlo ke kontaktu mezi poškozeným a obviněným, resp. jeho obhájcem.

Nabízí se jistě celá řada dalších situací, nicméně pro doložení legi-

timity kontaktů mezi obhajobou, resp. obviněným, a (byť již vyslechnutým) svědkem uvedené příklady dle názoru autorů zcela postačí.

Závěrem

Členové výboru se shodli, že budou v mezích svých možností monitorovat, zda je popsán případ toliko excesem orgánů činných v trestním řízení, či jde o nastupující trend. Pokud by se jednalo o druhý případ, lze očekávat, že výbor bude u představenstva ČAK iniciovat přijetí dalších opatření.

V každém případě lze důrazně doporučit, aby advokát postupující v intencích usnesení nejen dokumentoval průběh schůzky se svědkem, a to pečlivě a způsoby v usnesení upravenými (příp. i zvukovým či obrazově-zvukovým záznamem, vždy však jen po předchozím souhlasu svědka), ale aby průkazně vhodným způsobem zaznamenal, pokud možno, i prvotní kontakt se svědkem a obsah samotné žádosti o poskytnutí relevantních informací.

❖ doc. JUDr. JAN KOCINA, Ph.D., advokát, člen Výboru ČAK pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů, pedagog Fakulty právnické ZČU v Plzni a Vysoké školy podnikání a práva Panevropské univerzity

❖ Mgr. JAKUB VEPŘEK, advokát, člen Výboru ČAK pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů a zástupce regionálního představitele ČAK pro region Severní Morava

- 12 Ústavní zákon č. 1 /1993 Sb., Ústava České republiky, v čl. 2 odst. 4 stanoví, že „každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá“.
- 13 Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, v čl. 2 odst. 3 stanoví, že „[k]aždý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá“.
- 14 Ust. § 12 odst. 2 zák. č. 40/2009, trestního zákoníku, stanoví: „Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.“
- 15 Např. V. Mandák: Jsou obviněný a obhájce oprávněni vyhledávat a prověřovat prameny důkazů? Kriminalistický přehled č. 2/1969, str. 74-76.
- 16 Ust. § 67 tr. řádu stanoví, že „[o]bviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že... bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání...“.
- 17 Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, v čl. 8 odst. 5 stanoví, že „[n]ikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu“.

**Sledujte ČAK
na Twitteru a LinkedInu:**

www.twitter.com/CAK_cz
a www.linkedin.com

LinkedIn

Z kárné praxe

Neplnění vlastních závazků

§ 16 odst. 2 věta před středníkem zákona o advokacii

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1 Etického kodexu

čl. 4 odst. 2 věta první Etického kodexu

Advokát se dopustil kárného provinění tím, že poté, co jako jediný společník a jednatel uzavřel s pronajímateli Ing. J. T. a B. T. za advokátní společnost v postavení nájemce nájemní smlouvu, jejímž předmětem bylo úplatné užívání prostor sloužících k výkonu advokacie v katastrálním území V. a ve které se mj. zavázal k placení nájemného ve výši 12 000 Kč měsíčně a záloh na plnění spojená s užíváním prostor ve výši 800 Kč měsíčně, splatných vždy předem do pá-

tého dne v měsíci, nezaplatil nájemné a zálohy na plnění spojená s užíváním prostor za měsíce duben, květen, červen a červenec roku 2020, a byl tak nejméně ke dni 31. 8. 2020 v prodlení s úhradou peněžitého závazku ve výši 51 200 Kč, a poté, co pronajímatelé dne 4. 8. 2020 oprávněně smlouvu o nájmu vypověděli bez výpovědní doby, v důsledku čehož kárně obviněnému vznikla povinnost nejpozději do 17. 8. 2020 pronajaté prostory vyklidit a vyklizené předat pronajímatelům, tyto prostory nejméně ke dni 31. 8. 2020 nevyklidil.

Rozhodnutí odvolacího kárného senátu Odvolací kárné komise ČAK ze dne 14. 6. 2022, sp. zn. K 115/2020, jímž byla schválena dohoda o vině a kárném opatření, uzavřená téhož dne mezi zástupcem kárného žalobce a kárně obviněným.

Kárné opatření – dočasný zákaz výkonu advokacie na dobu 2 let.

Nedodržení pokynu klienta

§ 16 odst. 1, 2 zákona o advokacii

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1 a čl. 6 odst. 2 Etického kodexu

Advokát se dopustil kárného provinění tím, že poté, co mu bylo doručeno usnesení KS v P. ve věci V. J., kterým bylo odvolání V. J. zamítnuto, nepodal proti usnesení KS v P. dovolání, ačkoli mu k tomu V. J. dal pokyn.

Rozhodnutí kárného senátu Kárné komise ČAK ze dne 25. 10. 2022, sp. zn. K 59/2022

Kárné opatření – pokuta 10 000 Kč.

Z odůvodnění:

Z provedených důkazů jednoznačně vyplynulo, že kárně obviněný byl opatřením OS v N. ze dne 11. 8. 2020 ustanoven obhájcem V. J. Trestní věc byla pravomocně skončena usnesením KS v P. ze dne 1. 3. 2022, když písemně vyhotovení tohoto usnesení bylo kárně obviněnému doručeno (dle jeho výpovědi) dne 11. 3. 2022; lhůta pro podání dovolání tedy uplynula nejdříve 11. 5. 2022, pokud nebylo usnesení odvolacího soudu doručeno klientovi kárně obviněného ještě později. Stěžovatel jako klient kárně obviněného – ustanoveného obhájce, adresoval svoji stížnost České advokátní komoře dne 20. 4. 2022 a kárně obviněný na tuto stížnost reagoval již dne 28. 4. 2022, tedy ještě před uplynutím lhůty pro podání dovolání. Z obsahu stížnosti přitom lze jednoznačně dovodit, že stěžovatel má zájem o podání dovolání.

Kárně obviněnému nic nebránilo, zejména pokud měl pochybnost ohledně obsahu instrukce stěžovatele, svého klienta navštívit ve věznici či se s ním korespondenčně spojit a dovolání před uplynutím zákonné lhůty podat. Kárně obviněný měl

dostatek času k podání dovolání, a to dokonce ještě po obdržení stížnosti, která mu byla zaslána Českou advokátní komorou k vyjádření. Ačkoliv taková obrana ze strany kárně obviněného nezazněla, dle názoru kárného senátu mohlo vést podání stížnosti na kárně obviněného k narušení potřebné důvěry mezi advokátem a klientem; to však dle názoru kárného senátu nijak nezprošťuje kárně obviněného povinnosti učinit vše potřebné k ochraně práv a zájmů jeho klienta. Kárně obviněný nesporně mohl a měl řádně podat dovolání před uplynutím zákonné lhůty a následně případně požádat soud, aby zrušil usnesení o ustanovení obhájcem právě z důvodu narušení potřebné důvěry.

Skutečnost, že komunikace mezi advokátem a klientem zejména v trestní obhajobě může být nesnadná, je notoriem, ale právě proto je povinností advokáta řádně dbát ochrany zájmů klienta a plně respektovat jeho instrukce k procesnímu postupu, jsou-li zákonné. Názor advokáta na neúčelnost či zjevnou neúspěšnost klientem požadovaného opravného prostředku by měl advokát v rámci poskytované právní služby nesporně klientovi sdělit, nicméně rozhodnutí, zda i za takových okolností je advokát povinen opravný prostředek podat, přísluší výlučně klientovi. V tomto případě – ačkoliv nějaká forma komunikace ze strany klienta kárně obviněného nesporně iniciována byla (zanechané vzkazy u sekretářky) – kárně obviněný nevyvinul potřebné úsilí k tomu, aby se s klientem spojil a vyjasnil si, co je obsahem instrukce klienta k dalšímu postupu. Kárně obviněnému nic nebránilo navštívit klienta ve věznici, o tom, že se již nachází ve výkonu trestu a v jaké věznici, nesporně věděl, přinejmenším z doručené stížnosti. Kárně obviněný však neučinil nic a nechal marně uplynout lhůtu pro podání dovolání. Kárný senát na okraj poznamenává, že argumentace kárně obviněného potřebou podpisu plné moci je zcela lichá; k podání dovolání byl kárně obviněný oprávněn na základě ustanovení soudem, žádnou plnou moc k tomuto procesnímu úkonu nepotřeboval.

O nikoliv pečlivém přístupu k přístupu ke klientské věci pak svědčí i skutečnost, že kárně obviněný zaslal klientovi – stěžovateli (až po uplynutí lhůty k dovolání) dopis se špatným ozna-

čením adresáta, a svého pochybení si nevšiml ani poté, kdy mu byl dopis jako nedoručitelný vrácen. Je přitom zjevné, že Vězeňská služba ČR je povinná chránit důvěrnost komunikace mezi advokátem a klientem, a tedy nebyla oprávněna rozpečtit obálku a zjistit, že křestní jméno uvedené na obálce je v důsledku písařské chyby nesprávné. Ze všech shora uvedených důvodů je kárný senát přesvědčen, že se skutek popsany ve výroku rozhodnutí stal a jedná se o postup kárně obviněného jako advokáta v rozporu s citovanými ustanoveními zákona o advokacii a Etického kodexu.

Pochybení ve vztahu ke klientovi, nečinnost

§ 16 odst. 1, 2 zákona o advokacii

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1, čl. 6 odst. 2 a čl. 9 odst. 1 Etického kodexu

Advokátka se dopustila kárného provinění tím, že

1. poté, co jí bylo ve věci řízení o zaplacení částky ve výši 220 000 Kč, vedeného u OS v B. proti nezletilé L. S., které byla pro toto řízení ustanovena opatrovníkem usnesením OS v B. ze dne 15. 12. 2020, doručeno dne 7. 2. 2021 předvolání k jednání nařízenému soudem na den 2. 3. 2021 a bylo jí uloženo, ať vyrozumí svého klienta o termínu jednání, svoji klientku o termínu jednání nevyrozuměla a k jednání se bez omluvy nedostavila, a dále se nedostavila k jednání nařízenému v téže věci na den 11. 5. 2021 a k jednání nařízenému na den 18. 5. 2021, ačkoli o termínu jejich konání byla vždy řádně vyrozuměna,

Kárné opatření, pokuta ve výši 10 000 Kč, může být sice považováno za mírné, ale s ohledem na všechny okolnosti případu, osobní poměry kárně obviněného (především již dosažený důchodový věk) a zejména dosavadní naprostou kárnou bezúhonnost kárně obviněného, jej kárný senát považuje za odpovídající a postačující. K uložení mírnějšího kárného opatření kárný senát nepřikročil zejména s ohledem na přístup kárně obviněného k celé věci, neboť kárně obviněný ani v průběhu řízení nerefletoval žádné pochybení při svém jednání.

2. poté, co jí byl dne 7. 6. 2021 doručen rozsudek OS v B. ze dne 18. 5. 2021, kterým bylo nezl. L. S., jakožto žalovné, uloženo spolu s žalovaným č. 1 O. S. zaplatit společnosti P. E LDT. společně a nerozdílně částku ve výši 220 000 Kč spolu s úrokem z prodlení 8,05 % ročně od 11. 6. 2018 do zaplacení a nahradit náklady řízení ve výši 69 998,39 Kč, to vše do tří dnů od právní moci rozsudku, o doručení tohoto rozsudku nezl. L. S. neinformovala a odvolání do rozsudku nepodala.

Kárný příkaz kárného senátu Kárné komise ČAK ze dne 31. 10. 2022, sp. zn. K 54/2022

Kárné opatření – pokuta 100 000 Kč.

✦ Mgr. PETRA VRÁBLIKOVÁ,
vedoucí Oddělení pro věci kárné ČAK

Odešli do nebeské síně

V listopadu a prosinci 2022 a v lednu 2023 opustili svoji praxi i své blízké tři advokáti a dvě advokátky:

Mgr. Bc. Michael Justice Kís, advokát v Chomutově

*27. 3. 1970

+9. 1. 2023

JUDr. Eva Pelikánová, advokátka v Praze

*24. 2. 1953

+30. 11. 2022

Mgr. Milan Schubert, advokát v Litoměřicích

*9. 5. 1976

+9. 12. 2022

JUDr. Jaroslav Vovsík, advokát v Plzni

*11. 2. 1947

+25. 11. 2022

JUDr. Ivana Zamazalová, advokátka v Březně

*4. 11. 1962

+23. 1. 2023

Čest jejich památce!

INFORMACE A ZAJÍMAVOSTI

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty pořádané ČAK

Vážené advokátky, vážení advokáti,
vážené koncipientky, vážení koncipienti,

semináře plánujeme převážně v prezenční podobě, případně v online nebo v kombinované podobě – podrobnosti najdete u jednotlivých seminářů na webových stránkách ČAK www.cak.cz – viz levé menu nazvané Pro advokáty/ /Vzdělávání advokátů/Vzdělávací akce ČAK.

Semináře pořádané ČAK v Praze

- ve čtvrtek 30. března 2023 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Rétorika pro právníky
Mgr. Monika Hanych, Ph.D., LL.M., právnička Kanceláře vládního zmocněnce pro zastupování před ESLP, lektorka mediálního práva a právní rétoriky

- ve čtvrtek 13. dubna 2023 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Aktuální problémy veřejného stavebního práva
JUDr. Jan Mareček, advokát, předseda České společnosti pro stavební právo

- ve čtvrtek 20. dubna 2023 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Zákoník práce v roce 2023
JUDr. Dominik Brůha, advokát se specializací na pracovní právo, rozhodce kolektivních pracovněprávních sporů zapsaný na seznamu MPSV ČR

- ve čtvrtek 20. dubna 2023 / Myslíkova 258/8, Praha 2/ONLINE
Pojištění profesní odpovědnosti – příklady z praxe
*Mgr. Tereza Poláková, jednatelka a ředitelka WI-ASS ČR
Ing. Stanislav Pažout, zástupce ředitelky WI-ASS ČR
Mgr. Lucie Jandová, expertní právník likvidace Generali Česká pojišťovna*

- ve čtvrtek 11. května 2023 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Vyjednávání
Ing. Vladimír Nálečka, specialista na problematiku vyjednávání (negociace)

- ve čtvrtek 18. května 2023 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Děti jako oběti DN/SN v opatrovnickém řízení
JUDr. Lucie Hrdá, advokátka se specializací na trestní právo, domácí násilí, stalking a rodinné právo

- ve čtvrtek 25. května 2023 / budova ČAK – Kaňkův palác, Národní 16, Praha 1
Institut preventivní restrukturalizace
*JUDr. Michal Žižlavský, advokát a insolvenční správce, člen představenstva ČAK, předseda sekce ČAK pro insolvenční právo a předseda Rady expertů Asociace insolvenčních správců
Mgr. Lukáš Mikeska, MBA, ředitel oddělení restrukturalizací v pražské kanceláři společnosti Ernst & Young, dlouholetý člen české pobočky mezinárodní organizace Turnaround Management Association
JUDr. Adam Sigmund, advokát a insolvenční správce se zvláštním povolením, člen Rady expertů Asociace insolvenčních správců a sekce ČAK pro insolvenční právo*

- ve čtvrtek 8. června 2023 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Právní psaní – umění přesvědčovat soudce
*JUDr. Martin Kopa, Ph.D., soudce Krajského soudu v Brně
Štěpán Janků, autor blogu PrávníPsaní.cz a spolupřekladač knihy Právní psaní srozumitelným jazykem*

- ve středu 14. a ve čtvrtek 15. června 2023 / Myslíkova 258/8, Praha 2

Mediation Advocacy aneb advokát jako právní zástupce v mediaci

JUDr. Martina Doležalová, Ph.D., advokátka, zapsaná mediátorka, vedoucí sekce ADR České advokátní komory a vedoucí zkušební komisař pro SZZK v mediaci

PhDr. Andrea Matoušková, ředitelka Probační a mediační služby, mediátorka, zkušební komisařka

- ve středu 21. a ve čtvrtek 22. června 2023 / Myslíkova 258/8, Praha 2

Společné jmění manželů

Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

Semináře pořádané pobočkou ČAK v Brně

- ve čtvrtek 23. března 2023 / Sál u veřejného ochránce práv
- #### **Bytové spoluvlastnictví a společenství vlastníků jednotek po novele zák. č. 163/2020 Sb.**

JUDr. Pavlína Brzobohatá, soudkyně Nejvyššího soudu

- ve středu 5. dubna 2023 / Sál u veřejného ochránce práv
- #### **Odčinení újmy na zdraví a jiné nemateriální újmy z pohledu soudce Ústavního soudu**

JUDr. Jaromír Jirsa, soudce Ústavního soudu

- ve čtvrtek 13. dubna 2023 / ONLINE
- #### **Zákon o sociálně-právní ochraně dětí – novelizace a příklady z aplikační praxe**

Mgr. Ing. Martina Cirbusová, Ph.D., vedoucí Mediačního a edukačního centra a Manželských a rodinných poraden v Brně
Mgr. Robin Brzobohatý, mediátor v Mediačním centru v Brně a Olomouci

- v úterý 18. dubna 2023 / Sál u veřejného ochránce práv
- #### **Trestní odpovědnost právnických osob**
- prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., DSc., Univ. Priv. Prof., místopředseda Ústavního soudu*

- ve čtvrtek 4. května 2023 / Přednášková místnost pobočky ČAK
- #### **Právní psaní – umění přesvědčovat soudce**

JUDr. Martin Kopa, Ph.D., soudce Krajského soudu v Brně
Štěpán Janků, autor blogu PrávníPsaní.cz a spolupřekladatel knihy Právní psaní srozumitelným jazykem

- ve středu 10. května 2023 / Přednášková místnost pobočky ČAK
- #### **Institut preventivní restrukturalizace**

JUDr. Michal Žižlavský, advokát a insolvenční správce, člen představenstva ČAK, předseda sekce ČAK pro insolvenční právo a předseda Rady expertů Asociace insolvenčních správců
Mgr. Lukáš Mikeska, MBA, ředitel oddělení restrukturalizací v pražské kanceláři společnosti Ernst & Young, dlouholetý člen české pobočky mezinárodní organizace Turnaround Management Association

- ve středu 21. června 2023 / Sál u veřejného ochránce práv
- #### **Insolvenční právo – aktuální vývoj a příklady z praxe**
- JUDr. Adam Sigmund, advokát a insolvenční správce se zvláštním povolením, člen Rady expertů Asociace insolvenčních správců a sekce ČAK pro insolvenční právo*

- ve čtvrtek 11. května 2023 / Sál u veřejného ochránce práv
- #### **Promlčení práva**
- JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent na Katedře obchodního práva Právnické fakulty UK*

- v úterý 23. května 2023 / Sál u veřejného ochránce práv
- #### **Společné jmění manželů 3.**
- Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu*

- ve středu 7. června 2023 / ONLINE
- #### **Pojištění profesní odpovědnosti – příklady z praxe**
- Mgr. Tereza Poláková, jednatelka společnosti WI-ASS ČR*
Zdeněk Chovanec, pojišťovací makléř senior společnosti WI-ASS ČR
Daniel Zacharczyk, senior specialista likvidace škod společnosti WI-ASS ČR

- ve středu 21. června 2023 / Sál u veřejného ochránce práv
- #### **Advokát a jeho chyby v řízení před Ústavním soudem**
- JUDr. David Uhlíř, soudce Ústavního soudu, bývalý místopředseda ČAK*

- v úterý 27. června 2023 / ONLINE
- #### **Participační práva dětí**
- Mgr. Ing. Martina Cirbusová, Ph.D., vedoucí Mediačního a edukačního centra a Manželských a rodinných poraden v Brně*
Mgr. Robin Brzobohatý, mediátor v Mediačním centru v Brně a Olomouci

Kresba pro Bulletin advokacie LUBOMÍR LICHÝ

Víte, že ...

- první plenární zasedání Ústředí advokátních poraden, vzniklých podle zákona o advokacii z roku 1951, se konalo 11. června 1952 ve velkém sále Slovanského domu? Podle zprávy publikované v časopisu Právník tam ministr spravedlnosti Štefan Rais mimo jiné „provedl správnou kritiku některých stinných stránek v advokacii, které se ještě projevují, hlavně vinou některých dosud politicky nevypělých jednotlivců... Ve všech poradnách není také dosud správně oceněn význam stranické organizace, právě tak, jako spolupráce se závodní radou.“ Ústředí na tomto plenárním zasedání též zvolilo aklamací na návrh z pléna předsedu a členy svého vedení, předsedou byl takto zvolen Jiří Vízek.

- prvním švédským ministerským předsedou po reformě parlamentu (*Riksdag*) se v roce 1876 stal advokát? Louis Gerard De Geer af Finspång (1818-1896) byl přítom jako ministr spravedlnosti v předchozích letech jedním z hlavních iniciátorů zavedení bikameralismu. V letech 1876-1880, kdy byl De Geer ministerským předsedou, ještě neexistovala Švédská advokátní komora (*Sveriges advokatsamfund*). Teprve v roce 1887 byl založen advokátský spolek, jako stavovská samospráva byla pak advokátní komora zakotvena až v občanském soudním řádu z roku 1948.

- na kandidátce Československé strany národně socialistické pro volby do Ústavodárného Národního shromáždění v roce 1946 bylo šest advokátů? Bylo mezi nimi pět bývalých politických vězňů z dob okupace – Augustin Šíp v kraji Plzeň, Gustav Burián a Ivan Klouda v kraji Tábor, Jindřich Autengruber v kraji České Budějovice a Ladislav Hobza v kraji Jihlava. Šestý kandidát, Antonín Hřebík z kraje Praha-východ, byl starostou Československé obce sokolské. Zvoleni byli Gustav Burian, Ladislav Hobza, Antonín Hřebík a Augustin Šíp. Po únoru 1948 se cesty těchto kandidátů a poslanců rozešly. Zatímco někteří z nich zůstali členy Československé strany socialistické, Ivan Klouda, syn bývalého prezidenta Advokátní komory v Čechách, nebyl převzat do poúnorové advokacie a pracoval na Ostravsku v dělnické profesi, Antonín Hřebík emigroval, žil v Chicagu a byl činný v Radě svobodného Československa. V roce 1996 mu prezident Václav Havel udělil Řád Tomáše Garrigua Masaryka *in memoriam*.

❖ JUDr. PhDr. STANISLAV BALÍK, Ph.D.

**SLEDUJTE VŠECHNA
INFORMAČNÍ MÉDIA ČAK
A NEUNIKNE VÁM NIC PODSTATNÉHO
Z DĚNÍ V KOMOŘE, V ADVOKACII
ANI V CELÉM JUSTIČNÍM SVĚTĚ**

ADVOKÁTNÍ DENÍK

• www.advokatnidenik.cz

• TWITTER ČAK @CAK_cz

• LinkedIn ČAK –
Česká advokátní komora

• FLASH NEWS

• NEWS ČAK

• www.cak.cz

Praetor

Advokátní systém pro úspěšné

Zrychlení procesů

Neztrácejte čas s únavným vyplňováním dokumentů, rutinními operacemi nebo přípravou faktur – u nás vyřídíte vše od prvního prověření klienta po fakturaci na pár kliknutí bez zbytečné dřiny.

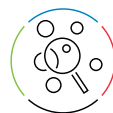
Vše po ruce

Logické vazby všech informací zajišťují, že snadno najdete u spisu subjekty, dokumenty a další údaje.

Zvýšení efektivity celého týmu

Díky automatizovanému upomínání, napojení na rejstříky nebo sdílení rešerší z ASPI bude váš tým využívat informace a čas na maximum.

Úplný přehled o vašem byznysu

Čas jsou peníze. Díky přesným reportům o pohledávkách i vytížení vašeho týmu máte situaci pod kontrolou.

Perfektní služby pro vaše klienty

Budte stále online díky mobilní aplikaci a nabídněte vašim klientům okamžitý přístup k jejich kauze díky klientské zóně.

Bezpečí pro vaše data

Vaše data zálohujeme na Vašem serveru nebo přímo u nás v cloudu. Už nikdy nemusíte bát ztráty nebo úniku dat.

Snadné používání

Intuitivní rozhraní zajišťuje vaše maximální pohodlí.

Veškerá agenda pohromadě

S vedením advokátní agendy souvisí i řada zákonných a dalších povinností. V Praetoru vedete evidenční, finanční a další agendu pohromadě, tedy vše vyřešíte na pár kliknutí.